

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
SOCIALINĖS POLITIKOS FAKULTETO
EDUKOLOGIJOS KATEDRA**

ANŽELA POLIAK

**KLASIKINIŲ UGDYMO METODŲ PRITAIKYMAS
TEISINIO UGDYMO PAMOKOSE**

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas:

Doc. dr. Romas Prakapas

Vilnius, 2011

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
SOCIALINĖS POLITIKOS FAKULTETO
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

**KLASIKINIŲ UGDYMO METODŲ PRITAIKYMAS
TEISINIO UGDYMO PAMOKOSE**

Magistro baigiamasis darbas

Studijų programa 62407S101

Vadovas

..... Doc. dr. R. Prakapas

2011 04

Recenzentas

..... Doc. dr.

2011 04

Atliko

TDkmm8 -01 gr. stud.

..... A. Poliak

2011 04

Vilnius, 2011

TURINYS

SAVOKŲ ŽODYNAS.....	4
IVADAS	5
1. KLASIKINIŲ UGDYMO METODŲ IŠTAKOS	9
1. 1. Klasikinių ugdymo metodų charakteristika	14
1. 2. Informaciniai ugdymo metodai.....	18
1. 3. Praktiniai – operaciniai ugdymo metodai.....	27
1. 4. Kūrybiniai ugdymo metodai	31
1. 5. Ugdymo metodų pasirinkimo kriterijai	36
2. AKTYVŪS UGDYMO METODAI	49
3. TEISINIO UGDYMO SAMPRATA.....	53
3. 1. Teisė kaip socialinis reiškinyss	57
3. 2. Teisinis ugdymas mokykloje	61
3. 3. Teisė ir teisinis švietimas.....	65
4. PEDAGOGŲ POŽIŪRIS Į KLASIKINIŲ UGDYMO METODŲ PRITAIKYMĄ TEISINIO UGDYMO PAMOKOSE.....	70
4. 1. Tyrimo organizavimas.....	70
4. 2. Respondentų demografinių duomenų analizė.....	72
4. 3. Klasikinių ugdymo metodų pritaikymo praktikoje tyrimo rezultatai.....	74
4. 4. Ugdymo metodų pasirinkimo, taikymo privalumų ir trūkumų analizė	81
4. 5. Tyrimo apibendrinimas	84
IŠVADOS	86
REKOMENDACIJOS	87
LITERATŪRA	88
ANOTACIJA	92
ANNOTATION.....	93
SANTRAUKA	94
SUMMARY	95
PRIEDAI.....	97

SAVOKŲ ŽODYNAS

Didaktika – tai mokymo teorija, kuri tiria, kaip įgyjamos žinios, lavinama ir auklėjama mokymo procese (Rajeckas, 1999).

Mokykla – tai ugdomoji įstaiga, kurioje ne tik mokoma, lavinama, bet ir auklėjama (Rajeckas, 1999).

Mokytojas – tai kvalifikuotas ugdymo veikėjas, dirbantis formaliojoje mokymo institucijoje (pavyzdžiui, bendrojo lavinimo ar kitoje mokykloje), asmuo, kuris moko (Jovaiša, 2001).

Mokinys – tai asmuo, kuris kieno nors yra mokomas (Jovaiša, 2001).

Mokymo procesas – tai ilgalaikė mokytojų ir mokinių sąveika, turinti tikslą parengti pastaruosius tolesniam mokymuisi ir praktinei veiklai (Jovaiša, 2001).

Socializacija – procesas, kuriuo metu individas įsijungia į visuomenę, jos struktūrinius padalinius (socialines grupes ir bendrijas), perima jų socialinę patirtį, socialines vertybes ir normas (Kvieskienė, 2003).

Teisė – tai humanistinė idėja (įsisąmoninti žmonių interesai), paversta visuotinai privalomo elgesio taisykle (teisės norma) ir galiausiai – žmonių elgesio realybe (teisinais santykiais) (Vaišvila, 2004).

IVADAS

Temos aktualumas. Visuomenė pereidama iš vienos sistemos į kitą išgyvena įvairius sukrėtimus ir permainas, nes laikas nestovi vietoje, o kartu su juo žmogus keičiasi ir tobulėja. Atsiranda naujų įstatymų, kurių tikslas – reguliuoti visuomeninius santykius. Todėl yra labai svarbu, kad ir vaikas išmoktų reguliuoti savo elgesį, mokėtų ir gebėtų vadovautis valstybėje ir visuomenėje nusistovėjusiomis normomis. Siekiant išauklėti darnią asmenybę, kuri sėkmingai integruotųsi į visuomenę ir joje pritaptų, pradeda ryškėti teisinio švietimo bei ugdymo svarba. Reikėtų daugiau dėmesio skirti jaunosios kartos auklėjimui, o ypač jaunimo teisinės sąmonės ir kultūros formavimui, siekiant sukurti saugesnę aplinką. Kadangi teisės žinių, kurias mokiniai gauna, nepakanka, kad vyktų tinkama vaiko socializacija. Todėl to pasekoje pasėkmės yra drastiškos, nes vaikai pradeda pažeidinėti įstatymus, laužyti visuomenėje nusitovėjusias elgesio normas ir galiausiai nusikalsta. Vis dažniau pastebimas savivaliavimas ir netinkamas elgesys, kurio atsiradimų šaltinius reikėtų ieškoti jau ankstyvojoje vaikystėje. Todėl tinkamai vaiko socializacijai reikia žinių, kurios neleistų vaikams pažeidinėti įstatymų, visuomenės elgesio normų. Teisės norma yra teisėto elgesio kriterijus (pagrindas), nes nurodo, kaip privalo elgtis visuomeninio santykio dalyviai, kad būtų užtikrinta abipusė jų teisių apsauga ir sudaromos vienodos tų teisių įgyvendinimo teisinės sąlygos (Vaišvila, 2004). Teisės normos skatina žmogų daryti ir elgtis taip, kaip jis nedarytų ir nesielgtų ir tuo pačiu metu formuoja visuomenės sąmoningumą. Todėl labai svarbu, kad teisinės normos, dorovės ir moralės idėjos taptų vidiniais jaunimo elgesio turinio elementais. Todėl ypatingai pradeda ryškėti mokyklos vaidmuo ugdant asmenybę. Kadangi tai vieta, kurioje vaikas praleidžia daug laiko, greitai keičiasi sąveikaudamas su supančia aplinka, individais, pajunta įvairius gyvenimo potyrius, kurie jį priverčia tobulėti ir reguliuoti savo elgesį.

Mokykloje teisinio ugdymo įgyvendinimas padeda mokiniams įgyti žinių ir gebėjimų, tinkamai naudotis savo teisėmis ir laisvėmis teisinėje sistemoje, ginti savo teises, bei laikytis ir vykdyti pareigas. Todėl ugdymą galima įvardyti kaip priemonę, kuri padeda jaunajai kartai įsilieti į dabartinę sistemą, prie jos pritapti ir būti naudingais ne tik visuomenei, bet ir valstybei. Teisinio ugdymo esminis tikslas – išmokyti vaikus pasinaudoti įgytomis teisės žiniomis konkrečioje situacijoje. Jis yra bendras dviejų mokslo šakų – teisės ir edukologijos dalykas, kurio struktūriniai elementai yra: teisės žinios, teisės vertinimas ir teisės žinių praktinis įgyvendinimas. Šio trejopo požiūrio į švietimą apie žmogaus teises loginis pagrindas yra platesnis, negu paprastai rekomenduojama mokyti, dėstant tradicines disciplinas. Jis apima visus pagrindinius akademinį studijų elementus: žinias, kurias reikia įsisavinti, bendravimo ir pažintinius įgūdžius, kuriuos reikia išugdyti, nuomones, kurias reikia suformuoti.]

skatina moksleivius galvoti ir apie tai, ką žmogaus teisių mokymąsiai reiškia asmeniškai jiems, kaip gilinti savo pačių vertybių supratimą ir kaip jas paversti veiksmais (Vaišvila, 2009). Tik tada, kai žinios taps jo vidiniu turiniu, galima jas sėkmingai analizuoti, interpretuoti bei taikyti. Todėl įgyvendinant teisinį ugdymą svarbu parinkti tinkamus metodus ir priemones, kad teisinis ugdymas būtų kokybiškas, efektyvus bei pasiekti užsibrėžti tikslai ir gauti laukiami rezultatai.

Sąvoka „metodas“ turi daug apibrėžimų. Ugdymo metodu vadinama mokytojo ir jo vadovaujamų mokinių veiklos būdų sistema, kuri padeda mokiniams įgyti žinių, mokėjimų bei įgūdžių, lavinti sugebėjimus, formuoti pasauliežiūrą (Rajeckas, 1999). Metodas jungia bendrą mokytojo ir mokinių veiklą, kuri nukreipta ugdymo tikslui pasiekti, numatytam mokymo turiniui įsisavinti. Metodas padeda ne tik išdėstyti medžiagą, tuo tarpu ir suprasti, o galiausiai realizuoti tikslus. Mokytojai taikydami metodus ne tik išmokina, bet ir ugdo jaunąją kartą. „Ugdymui yra priskiriama pedagogų ir ugdytinių bendra veikla, kurios tikslas – siekis, kad jaunoji karta perimtų svarbiausius žmonijos patirties dalykus, be kurių negali egzistuoti visuomenė, be kurių ji sunkiai tobulėtų“ (Rajeckas, 1999). Ugdymo proceso metu jaunajai kartai yra perduodama visuomenės patirtis, siekiama parengti juos gyvenimui ir darbui.

Mokyklinėje darbo praktikoje ilgiausiai išsilaikė klasikiniai metodai, kurie skatina mokinių savarankiškumą, aktyvumą, kūrybiškumą, kritinį ir loginį mąstymą. Klasikiniai metodai šiuolaikinės mokymo paradigmos kontekste turi būti nukreipti į interaktyvų mokytojo ir besimokančiojo bendravimą, kurio pagrindas – pedagoginė sąveika. „Tikroji ugdymo esmė – padėti ugdytiniui atverti duris į šį pasaulį paversti universaliąsias idėjas savo sielos pasauliu“ (Bitinas, 2000). Taigi, mokytojo pagrindinis tikslas – kiekvieną vaiką išugdyti pilnaverčiu visuomenės nariu. „Ugdymas ir švietimas yra neatskiriama susiję su gyvenimo ir kultūros būkle, su konkrečios visuomenės bei tautos dvasia, kad žmogus tik visuomenėje ir per visuomenę tampa žmogumi, kad žmogaus gyvenime ir visuomenės darma sudaro ugdymo prasmę“ (Aramavičiūtė, 2005). Todėl svarbu yra ugdyti žmogų, kuris sugebėtų svarstyti žmogaus egzistencinius klausimus ir adaptuotis besikeičiančiame socialiniame, ekonominiame gyvenime ir jį tobulintų.

Temos ištirtumas. Apie teisinį ugdymą kaip atskirą discipliną mokyklose pradėta kalbėti visai neseniai. Teisinis ugdymas yra įgyvendinamas per dorinį, pilietinį ir ekonominį ugdymą. Todėl atsirado būtinybė, kad teisinis ugdymas būtų vykdomas kaip atskira ir privaloma disciplina. Edukologijos specialistai pradėti rengti nuo 2006 m. Tačiau apie klasikinių metodų panaudojimą teisinio ugdymo pamokose mažai kalbėta ir ši tema yra nauja, kurią bandoma tirinėti.

Apie klasikinius metodus kalba L. Jovaiša (2001), V. Rajeckas (1999), L. Šiaučiukėnienė, O. Visockienė, P. Talijūnienė (2006) ir kt. Pateikiama universali klasikinių metodų struktūra, jie yra nuodugniai nagrinėjami, pateikiama metodų klasifikacija ir trumpos jų charakteristikos. L. Šiaučiukėnienė ir O. Visockienė klasikinių metodų struktūrą nagrinėja trimis aspektais: mokytojo ir mokinio tikslai, mokytojo ir mokinio veiklos būdai ir priemonės, mokytojo ir mokinio rezultatas. Pateikiant klasikinių metodų klasifikaciją grafiškai nurodomas šių metodų skirstymas pagal: informacijos šaltinį, didaktinių tikslų tipą (aktyvūs, pasyvūs) ir pažinimo lygius (atsiminimo, taikymo, kūrybos).

Nagrinėjat teisinį ugdymą kaip vientisą sąvoką, galima pastebėti, jog tikslaus jos apibrėžimo nėra. Tačiau jos atskiras dalis – teisę ir ugdymą – tyrinėjo įvairūs mokslininkai ir specialistai. Tokie mokslininkai, kaip A. Vaišvila (2004), V. Šlapkauskas (2004), V. Rajeckas (1999), G. Petty (2006, 2008), T. McLaughlin (1997) ir kt. Šie specialistai įvairiais aspektais atskleidė teisės ir ugdymo sąvoką, jos paskirtį, funkcijas bei privalumus visuomenėje. Jų mintys padeda geriau suvokti teisę, jos paskirtį ir būtinumą, kurios dėka žmonės žino ne tik savo teises, bet ir pareigas. Kaip ir teisės sąvoka, taip ir ugdymo sąvoka yra plačiai nagrinėjama. Ugdymas – tai ugdytinių ir ugdytojų sąveika nukreipta perduoti žinias, vertybes, padėti ugdytis kūrybiškai asmenybei.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė įgyvendindama Visuomenės teisinio švietimo programą 2005 m. rugpjūčio 22 d., patvirtino Visuomenės teisinio švietimo programos įgyvendinimo priemonės (Žin., 2005, Nr. 5-709N). Šios priemonės padeda įvairioms institucijoms suteikti teisinių žinių visuomenės nariams. Vienas iš šios programos uždavinių yra aprūpinti kuo daugiau mokinių teisinio ugdymo priemonėmis, parengti ir išmokyti pedagogus jomis naudotis ugdymo procese. Šis uždavinys taip pat padeda įgyvendinti mokinių teisinį ugdymą.

Taigi žmogus yra teisės ir ugdymo centre, kurį siekiama apsaugoti ir padėti tapti pilnaverčiu visuomenės nariu.

Temos naujumas ir reikšmingumas. Lietuvoje atlikto tyrimo, siekiant išsiaiškinti klasikinių ugdymo metodų pritaikymą teisinio ugdymo pamokose, neteko aptikti. Būtent šis tyrimas padėtų apibrėžti šių ugdymo metodų pritaikymo ypatumus ir galimybes.

Magistrinio darbo problema: kaip klasikiniai ugdymo metodai pritaikomi teisinio ugdymo pamokose.

Atliekamų tyrimų objektas: klasikinių ugdymo metodų taikymas teisinio ugdymo

Magistriniame darbe yra iškeliami šie hipotezė. klasikiniai ugdymo metodai dažniausiai naudojami teisinio ugdymo pamokose.

Darbo tikslas: atskleisti klasikinių ugdymo metodų pritaikymo galimybes teisinio ugdymo pamokose.

Išskeltam tikslui pasiekti yra numatyti šie uždaviniai:

1. Atskleisti klasikinių ugdymo metodų ypatumus.
2. Išanalizuoti švietimo įstaigų teisinio ugdymo turinį, galimybes bei poveikį jaunimo teisiniam ugdymui.
3. Išnagrinėti jaunimo teisinio auklėjimo ypatumus mokykloje.
4. Iširti mokytojų požiūrį į klasikinių ugdymo metodų pritaikymą teisinio ugdymo pamokose.

Tyrimo metu numatoma taikyti šiuos tyrimo metodus:

1. Teoriniai: Mokslinės literatūros šaltinių sisteminė analizė ir apibendrinimas.
Mokymo programų analizė ir apibendrinimas.
2. Empiriniai: Mokytojų anketinė apklausa.
3. Statistiniai: Surinktų duomenų matematinis statistinis apibendrinimas ir matematinė duomenų analizė.

Tyrimo praktinis reikšmingumas. Atliktas tyrimas leido iširti teisės pagrindų mokytojų požiūrį į pateiktą klasikinių ugdymo metodų taikymo galimybes teisinio ugdymo pamokose. Gauti duomenys atskleidė nagrinėtų metodų pritaikymo dažnį ir naudingumą.

Tyrimo duomenų strategija. Tyrimo metu gautiems duomenims apdoroti buvo taikoma kiekybinė duomenų analizė, o anketinės apklausos bei tyrimo duomenys apskaičiuojami pasitelkus matematinės statistikos kompiuterinę programą Microsoft Office Excel. Tyrimas buvo atliekamas Vilniaus apskrities gimnazijose bei bendrojo lavinimo pagrindinėse ir vidurinėse mokyklose. Tyrimo kontingentas – bendrojo lavinimo mokyklos teisės pagrindų ir kitų disciplinų mokytojai. Tyrimo metu buvo tirinėjami klasikinių ugdymo metodų pritaikymo galybės ir ypatumai teisinio ugdymo pamokose.

Tyrimo imtis 245 Vilniaus apskrities bendrojo lavinimo mokyklos. Tyrimas miesto, Vilniaus, Šalčininkų ir Trakų rajono savivaldybių mokyklose.

1. KLASIKINIŲ UGDYMO METODŲ IŠTAKOS

Klasikinių ugdymo metodų atsiradimą ir taikymą praktikoje galima sieti su klasikine ugdymo paradigma. Prieš pradėdant apie ją kalbėti reikėtų panagrinėti paradigmos sampratą. E. Musneckienė (2004) kalbėdama apie edukacinių paradigimų kaitą ir meninio ugdymo turinio planavimo teorinę perspektyvą remiasi filosofo T. Kuhno požiūriu, teigdama, kad paradigma apibūdinama kaip pagrindas, pavyzdys ar modelis. Į ją įeina teorinių ir metodologinių prielaidų, kuriomis remiasi konkretus mokslinis tyrimas, visuma.

E. Musneckienė (2004) kalbėdama apie paradigmas pateikia ir kitą klasikinės paradigmos sąvoką - „tradicinė“. Autorė nurodo, kad buvo akcentuojamas meistriškumas, specifinių veiklos funkcijų automatiškas atkartojimas. Mokiniai tiksliai atkartodavo išmoktą veiksmą, įsimindavo faktus.

Apie ugdymo paradigmos kaitą kalbėjo B. Bitinas (2000) teigdamas, kad klasikinė ugdymo paradigma ugdymą traktavo kaip visuomenės apibendrintos patirties (mokslo žinių, vertybių, protinės bei praktinės veiklos gebėjimų) perteikimą ugdytiniams. Apie klasikinės ugdymo paradigmos svarbą bei vyravimą ugdyme sąlygoja ir fundamentinių mokslų atstovų, ypač tų, kurie dirba aukštojoje mokykloje, nuogaštavimas, kad atsiskaitus bendrojo lavinimo akademinio kryptingumo susilpnės aukštos kvalifikacijos specialistų rengimas. Sprendžiant iš to, galima teigti, kad šie veiksniai įtvirtina klasikinės ugdymo paradigmos vietą Lietuvos švietimo sistemoje. Autorius pabrėžia, kad neįmanoma atsiskaityti klasikinės paradigmos ir pereiti į naują ugdymo paradigmą. Įmanomas tik konvergavimas, kuris savo ruožtu išsaugotų per visą ilgą laiką įsitvirtinusius švietimo ypatumus.

Minėtas autorius, H. A. Ozmon (1996), R. Prakapas (2010) kalbėdami apie klasikinę ugdymo paradigmą priskiria tam tikras koncepcijas, kurios buvo paremtos: idealizmu, realizmu, neotomizmu ir materializmu. Ugdymo realybė yra vaizduojama materiali ir objektyvi, kuri lemia dvasinius reiškinius.

Apie paradigmos sampratą kalba ir S. Neifachas (2008) pateikdamas ją kaip teoriją, kuri tirinėja tam tikrą objektą, išpraustą į specifinius prielaidų, sąvokų ir esmių remus, palaipsniui virstanti mokslu. Minėtas autorius pateikia ir klasikinės ugdymo paradigmos koncepciją – tabula rasa. Ši sąvoka suvokiama kaip švarus, nepalietas lapas, kurio pildymas priklauso nuo mūsų pačių, nuo santykių su kitu ir su visais kitais. Buvo laikomasi nuostatos, kad vaikui pasisavinus žmonijos patirtį, ji virsta jo vidine paskata, o tai turi įtakos asmenybės formavimui. Čia jau ypatingai pradeda ryškėti mokytojo vaidmuo.

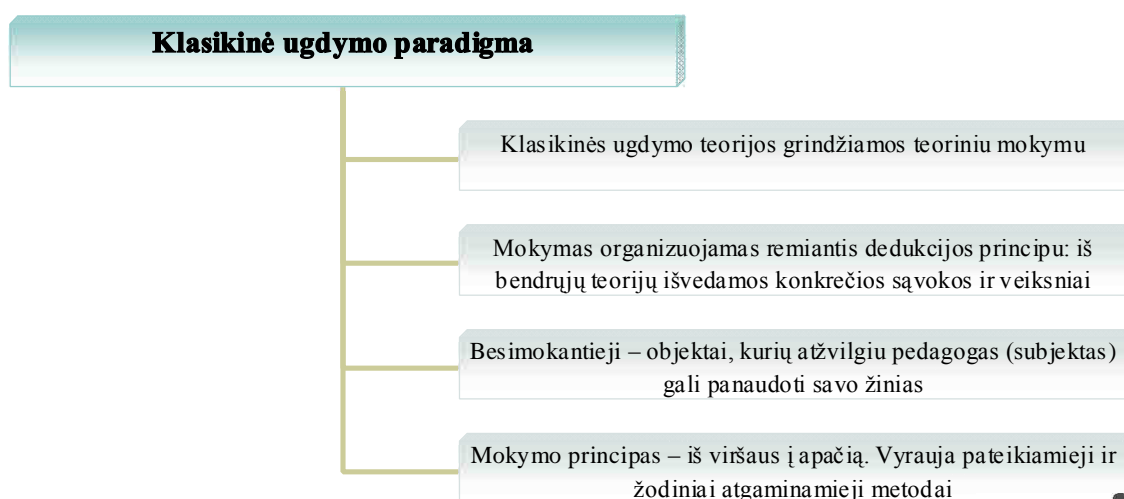
H. A. Ozmon (1996) kalbėdamas apie mokytojo svarbą ugdyme teigia, kad idealo laiko reikšminga figūra ugdant visuomenę. Kadangi jis užima unikalų ir svarbią vie-

privalo drąsinti mokinius kelti klausimus ir rūpintis mokymuisi tinkama aplinka. Mokytojo vaidmuo yra svarbus, nes jis įvertina, kokia medžiaga yra svarbiausia, skatina studijuoti vertingesnius dalykus. Minėtas autorius kalbėdamas apie realizmą kaip ugdymo filosofiją teigia, kad žmogaus supratimas apie gyvenimą atsiranda iš lėto, bet nuolat privalo vykti faktų kaupimas. Todėl išryškėja mokytojo pareiga – padėti mokiniui pažinti pasaulį ir suprasti, kad žinojimas – tai būdas siekti galutinių tikslų. Autorius teigia, kad mokytojo pareiga sistemiskai ir organizuotai išdėstyti medžiagą ir skleisti idėjas, jog esama aiškiai apibrėžtų kriterijų, kuriais galima remtis.

Iš pateiktų koncepcijų išryškėja, kad klasikinė ugdymo paradigma vaiką pripažįsta kaip asmenybę, kuri yra ugdymo proceso centre ir kuriai skiriama daug dėmesio, atsižvelgiama į jo prigimtį. Autorius akcentuoja ir kelia į pirmą vietą vaiko ugdymą, kuriuo buvo siekiama, kad jis taptų visuomenės nariu. O ugdytojui atitekdavo žinių šaltinių ir moralinių vadovo tarpininko vaidmuo.

R. Bruzgelevičienė (2008) staipsnyje remdamasi T. S. Kuhn ir B. Bitino teikiamomis paradigmų klasifikavimo sistemomis pateikia klasikinės ugdymo paradigmos esminį skirtumą pagal santykį su asmens prigimtimi nurodydama, kad klasikinėje paradigmoje vaiko prigimtis yra naudojama mokyme. Autorė teigia, kad klasikinėje paradigmoje ugdymas – visuomenės apibendrintos patirties perteikimas ugdytiniais, nuolat grindžiamas visuomenės, dažnai – valstybės, jos ideologinės doktrinos poreikiams. Buvo manoma, kad vaikai yra kupini trūkumų, kuriuos gali ištaisyti tik mokykla, kuri perteikdama žinias „pagamis“ reikalingą galutinį išlavintą produktą, kuris bus naudingas visuomenei ir sukaupęs visas teorines žinias galės taikyti įvairiose gyvenimo situacijose. Taigi galima teigti, kad esminiu klasikinės paradigmos bruožu yra informacijos perteikimas. Nagrinėjami paradigmai yra priskiriami ir kiti bruožai (žr. 1 pav.).

1 pav. Klasikinės ugdymo paradigmos didaktikos bruožai (pagal S. Neifac

Sprendžiant iš pateikto paveikslo, galima teigti, kad mokiniai buvo visiškai priklausomi nuo savo ugdytojų, nes mokymo strategijos buvo orientuotos į mokytoją, kuris formuoja vaiką, jo asmenybę. Mokymas buvo įgyvendinamas mokytojo žodžio ir pavyzdžio technologija, todėl galime išvelgti klasikinių ugdymo metodų ištakų atsiradimą.

Tradicinėje mokykloje pedagogas yra vedlys, kuris atsako už visą mokymosi procesą, o mokinys – paklusniu vykdytoju, kuris buvo visiškai priklausomas nuo savo ugdytojo. Veiklos pagrindą sudarydavo mokymo procesas. Anot L. Jovaišos (2001), mokymas yra pagalba mokymuisi, nes tai yra tikslinga mokytojo ir mokinio sąveika, kuri veikia stimuliuodama ir organizuodama mokinio aktualią pažintinę ir praktinę veiklą, siekia plėtoti mokymosi aktyvumą, veiklos savarankiškumą, kūrybiškumą bei ugdyti asmenybę.

V. Rajeckas (2004) teigia, kad mokymas yra pagrindinė pedagogų ir mokinių veikla, kuri yra labai reikšminga ugdymui, pilnutinės asmenybės formavimui. Pasak autoriaus, svarbu yra išryškinti mokymo svarbą ir vaidmenį šiuolaikinėmis sąlygomis, ugdant besiformuojančią asmenybę. V. Rajeckas kalbėdamas apie mokymą pabrėžia, kad mokymas yra jaunosios kartos komponentas, kadangi jo metu mokiniai, mokytojo vadovaujami, įgyja žinių, formuoja teorinius ir praktinius mokėjimus ir įgūdžius.

Pasak L. Šiaučiukėnienės, O. Visockienės, P. Talijūnienės (2006) klasikinė mokymo paradigma akcentuoja tam tikrą požiūrį į mokymą (žr. 2 pav.).

2 pav. Klasikinio mokymo bruožai

Tradicinis mokymas yra koncentruotas į mokytoją kaip pagrindinį informacijos šaltinį. Daugiausia dėmesio yra skiriama mokymui, racionaliam informacijos paskirstymui, kad mokinys įgytų kuo daugiau žinių. V. Rajeckas (2004), ypač pabrėžia gilių, sistemingų žinių perėmimo svarbą teigdamas, kad svarbiausios žinios padeda mokiniui suprasti pasaulį ir bendražmog esmę, sudaro galimybę kritiškai vertinti įvairius faktus, sudėtingus visuomeninio gyven

reiškinius, orientuotis supančioje aplinkoje ir atitinkamai su ja santykiauti. Taipogi nereikėtų pamiršti, kad žinios taip pat padeda pažinti kitus žmones ir save, o tai sudaro asmenybės vidinės pozicijos formavimo pagrindą. Neturint svarbiausių žinių, žmogus negalėtų susiorientuoti masinės komunikacijos priemonių pateikiamoje informacijoje. Vadinasi, sąmoningas mokslo žinių pagrindų perėmimas sudaro tolesnės žmogaus veiklos pagrindą bei saviugdą bazę.

Anot L. Šiaučiukėnienės, O. Visockienės, P. Taliūnienės (2006), mokymo sėkme laikomas tam tikras žinių įgijimo ir jų atgaminimo lygis. Lygindamos klasikinę ir šiuolaikinę paradigmą pateikia A. Sfarą požiūrį, aiškinantį, kas yra mokymas. Pasak minėto autoriaus mokymas yra ilgas žinių įgijimo, informacijos kaupimo procesas, kuris perauga į mokymąsi, mokiniams aktyviai dalyvaujant mokymo procese. Apibendrintas idėjas apie klasikinę mokymo ir šiuolaikinę mokymo(si) paradigmų santykį atspindi pateikta lentelė (žr. 1 lentelę).

1 lent. Klasikinės mokymo ir šiuolaikinės mokymo(si) paradigmų palyginimas

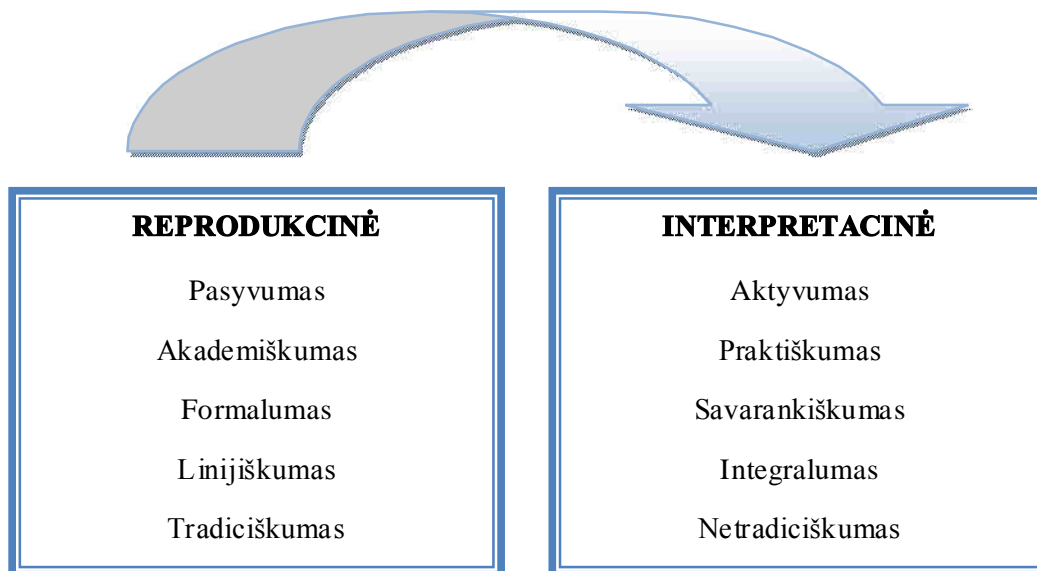
Klasikinė mokymo paradigma	Pagrindinės idėjos	Šiuolaikinė mokymo(si) paradigma
Didaktikos ašis – mokymas, mokytojai. Mokymas orientuotas į mokytoją, tradicinis, didaktinis. Pedagoginis poveikis.	Mokymą apibūdinančios sąvokos	Didaktikos ašis – mokymasis, mokiniai. Mokymas orientuotas į mokinį, progresyvus, naujas, reflektyvus, humanistinis. Pedagoginė sąveika.
Akcentuoja dalyko formalių žinių įsisavinimą.	Mokymo turinys	Akcentuoja tarpdalykinių žinių įsisavinimą, siejant jas su jau turima aplinkos pažinimo patirtimi, ir įvairių kompetencijų ugdymą.
Įsisavinimas	Mokinio modeliai	Dalyvavimas
Paskaitos, pasakojimai, demonstravimas, nurodymai, vadovavimas, aiškinimas.	Požiūriai į mokymą	Mokymas atradimų keliu, mokymo stiliai, mokymas bendradarbiaujant, kognityvinis mokymasis.
Mokytojas kaip organizatorius, kaip vadovas	Mokytojo modeliai	Mokytojas kaip terapeutas, kaip mąstymo išlaisvintojas
Bihevioristinė teorija (B. F. Skinneris). Objektivizmo teorija (Tobin ir kt.)	Teorijos, kuriomis remiamasi	Kognityvinė teorija (Ž. Pjažė, J. S. Bruneris, Dž. Diuji). Konstruktyvizmo teorija (R. I. Arend, A. Balčytienė, P. Jucevičienė, K. Jer

Šaltinis: Šiaučiukėnienė, Visockienė, Taliūnienė, 2006, p. 24.

Taigi, sprendžiant iš pateiktų argumentų galima teigti, kad mokymas yra svarbus, kadangi sudaro sąlygas savarankiškai besimokančiųjų veiklai, kurios metu mokiniai įsisavina mokytojo pateiktas žinias ir tas procesas virsta mokymusi. Mokymo metu mokiniai ne tik įgyja žinių, bet tuo pačiu metu nagrinėjamoje srityje plėtojamos pažinimo jėgos, protinės galios, formuojamos pažiūros ir net vertybės. Mokiniai ne tik mokomi, bet yra ir lavinami, ir auklėjami.

Šiandien keliamas naujas metodų skirstymo pamatas: skirtingas požiūris į mokyklos vaidmenį kultūros raidoje bei į kultūros tradicijos perėmimą. G. Gedvilienė ir V. Zuzevičiūtė (2007) remiasi Kuolio nuomone bei pateikia klasikinės ugdymo paradigmos vartimą laisvojo ugdymo paradigma. Klasikinė ugdymo paradigma atitinka reprodukcinę nuostatą, o interpretacinė – laisvąją ugdymo paradigmą. Nuostatos turi įtakos metodams – ugdymo veiklai. Iš to galime teigti, kad tradicinis ugdymas sudarė pagrindą šiuolaikiniam ugdymui (žr. 3 pav.)

3 pav. Perėjimo iš tradicinio į šiuolaikišką ugdymą nuostatos (pagal G. Gedvilienę ir V. Zuzevičiūtę, 2007)

G. Gedvilienė, V. Zuzevičiūtė remiasi Kuolio nuomone. Pateiktos nuostatos turi įtakos metodų pasirinkimui – ugdymo veiklai. Nuostatų modeliai iš esmės yra vienas kitam priešaringi. Reprodukcinis ugdymo proceso suvokimas skatina rinktis pasyvius, tradicinius, siaurus, panašius į liniją, į žinių bei įgūdžių perteikimą orientuotus ugdymo metodus. Interpretacinė nuostata siūlo rinktis aktyvius, netradicinius, vientisus, sudarančius visumą, šiuolaikinius ugdymo metodus, kurie padeda mokiniams savarankiškai aiškintis, vertinti, suprasti aplinkos pasaulį, spręsti gyvenimo

atsakingai veikti. Apsisprendimą, kuris metodas yra tinkamesnis, įprastai nulemia ugdymo turinys. Anot M. Teresevičienės, G. Gedvilienės (1999) aktyviojoje veikloje metodų pasirinkimas priklauso nuo mokymo(si) tikslų, ugdytojo darbo stiliaus, besimokančiųjų amžiaus ir subrendimo.

L. Šiaučiukėnienės, O. Visockienės, P. Talijūnienės (2006) teigimu, daugelis mokytojų mano, kad švietimo sistema išgyvena perėjimą iš klasikinės mokymo į šiuolaikinę mokymo(si) paradigmą. Autorės remiasi Lefrancois nuomone tvirtindamos, kad paradigma tai – požiūris į mokymą, mokymąsi. Kad tai tik teorija, mokymo filosofija, nepateikianti mokytojams jokių konkrečių metodinių rekomendacijų mokytojui, todėl kiekvieno mokytojo uždavinys – surasti kuo efektyvesnių būdų ir metodų, kad mokiniai bendradarbiautų, išminktų mokytis, kritiškai ir kūrybiškai mąstyti.

Apibendrinant galima teigti, kad klasikinė ugdymo paradigma koncentruota į mokytoją, kuris yra pagrindinis informacijos šaltinis, o mokinys – informacijos gavėjas. Klasikinių ugdymo metodų atsiradimą galima sieti su klasikine ugdymo paradigma. Kadangi mokytojo pareiga – padėti mokiniui kaupti informaciją ir ją suvokti. Mokymas yra akcentuojamas kaip esminis sėkmingo išmokimo veiksnys, kuriuo metu pagrindinis dėmesys krypsta į galutinį mokymo rezultatą. Tai tradicinis požiūris į mokymą, kuriuo pagrįstos dabartinės mokymo sistemos. Tačiau klasikiniai ugdymo metodai neatgyveno, laikui bėgant jie praturtėjo, išsivystė ir vėliau virto šiuolaikiniais mokymo(si) metodais.

1. 1. Klasikinių ugdymo metodų charakteristika

Nagrinėjant metodus ir jų charakteristikas, atkreiptinas dėmesys į pastarųjų sampratų įvairovę. Kaip žinia yra gana daug metodo apibrėžimų ir kiekvienas autorius (Jovaiša, Rajeckas, Šiaučiukėnienė ir kt.) pateikia vis kitoki. Metodas atspindi labai sudėtingą procesą, todėl jo samprata nėra vienalytė.

Pasak G. Butkienės, A. Kepalaitės (1996), mokymo metodai – tai asmenybės ugdymo ir dalyko tikslų apibrėžimas.

Akademinės edukologijos (2006) autoriai pateikia štai šį žodžio „metodas“ apibrėžimą, kildinamą iš graikų kalbos žodžio *meta – hodos* susideda iš „už“ ir „hodos“ – kelias, t. y. už kelio, per kelią; *methodos* – būdas; lotyniškai buvo verčiamas „via et ratio“ – kelias ir protas – racionalus kelias, tyrinėjimas, mokymas(-is), ugdymo būdas.

Pasak L. Jovaišos (2007), metodas – tai veiksmų, būdų visuma mokymo 1
Sąvoka „mokymo metodai“ – tai mokytojo ir mokinių bendros veiklos būdų sistem

mokiniais įgyti žinių, mokėjimų bei įgūdžių, lavinti sugebėjimus (Šiaučiukėnienė, 1997). Galime teigti, kad metodas yra priemonė, kuri mokytojui padeda pasiekti tikslą: suteikti žinių bei mokėjimų. Akivaizdu, kad labiausiai yra akcentuojamas mokytojo vaidmuo, jo meistiškumas ir gebėjimas perteikti informaciją.

Anot V. Rajecko (2004), mokytojo vaidmuo yra ypatingas, nes jis jaunajai kartai padeda ne tik perimti svarbiausias ir būtiniausias gyvenime žinias ir vertybes, bet ir elgesio, bendravimo su kitais žmonėmis patirtį – ugdyti pilnutinę, aukštos tautinės savimonės ir dorovės asmenybę. Taigi, mokytojas yra jaunos kartos dvasinio pasaulio formuotoju, kuris rūpinasi ne tik savo ugdytinių pasiekimais, bet ir įsijungimu į visuomeninį gyvenimą. Svarbu yra pabrėžti tai, kad baigę mokyklą mokiniai galėtų socializuotis, pritaipyti ir būti naudingais visuomenės nariais.

Dabartiniu metu egzistuoja gana daug įvairių metodų, tačiau metodologiniu požiūriu svarbu akcentuoti tai, kad joks metodas negali užtikrinti mokymo rezultato pagal schemą: metodo naudojimas – rezultato gavimas (Šiaučiukėnienė, Visockienė, Taliūnienė, 2006). Taigi, galima teigti, kad dabartiniam pedagogui nepakanka remtis tik kognityviniais kritinį mąstymą skatinančiais metodais. Svarbu yra gebėti kūrybingai naudoti bendruosius asmens ugdymą plėtojančius metodus.

Apibendrinant, galima teigti, kad metodai sudaro tam tikrą mokytojo veiklos sistemą, kuri jungia bendrą pedagogo ir ugdytinio veiklą. Anot L. Šiaučiukėnienės ir N. Stankevičienės (2002), mokymo metodai remiasi pažinimo ir mąstymo procesais, kuriems būdinga yra savita struktūra: vidinė ir išorinė (žr. 4 pav.).

4 pav. Metodo sudedamosios struktūrinės dalys (pagal G. Gedvilienę ir V. Zuzevičiūtę, 2007.)

Išorinę metodo struktūrą sudaro: tikslas, veiksmų sistema, priemonės, objekto kitimo procesas, rezultatai. Vidinę metodo struktūrą sudaro psichiniai procesai, kurie vyksta ugdymo metu mokinių sąmonėje: motyvacija, suvokimas, atmintis, mąstymas, vaizduotė, emocijos, valia.

Yra gana daug skirtingų metodų. Tačiau visi jie turi skirtingus mokymo ir lavinimo tikslus, taipogi skirtinga yra jų tiek vidinė, tiek išorinė naudojimo (pritaikymo) technika. Dėl praktinės prigimties išsiplėtojo plati metodų įvairovė. Ilgą laiką švietimo sistemoje dominavo mokymo samprata, kuri buvo grįsta mokymu – informacijos perteikimu. Labiausiai tinkančiais metodais buvo klasikiniai, kurie buvo nukreipti į pedagogo aktyvią veiklą nekreipiant didelio dėmesio besimokančiojo individualiam aktyvumui. Būtent šie metodai ilgiausiai išsilaikė pasaulinėje mokyklinio darbo praktikoje.

Mokslinėje literatūroje randama įvairių metodų klasifikacijų, kurios remiasi įvairiais mokymo kriterijais. Mokymo metodai įvairiai klasifikuojami ir analizuojami (Krol, Jovaišos, Rajecko, Lerner, Vaitkevičiaus, Šiaučiukėnienės ir kt. darbuose) pagal informacijos gavimo šaltinį (žodiniai, vaizdiniai, praktiniai), žinių šaltinį (išskyrus paminėtų dar ir pagal savarankišką mokinių darbą), didaktinius tikslus (aktyvius, pasyvius) bei pažintinės veiklos lygius (supratimo, taikymo, kūrybos) ir pan. Lietuvos didaktai nurodo skirtingą metodų kvalifikaciją.

Pagal pateiktą L. Šiaučiukėnienės (2006) taksonomiją, metodai klasifikuojami dar pagal santykį su teorija ir praktika (teoriniai, praktiniai), pedagogo ir ugdytinių aktyvumo ir humaniškumo santykį, ugdytinių veiklos kūrybiškumo laipsnį bei ugdytinių protavimo operacijų santykį su loginėmis formomis ir figūromis.

L. Jovaiša (2007) skiria žinių perteikimo, įtvirtinimo ir tikrinimo (teikiamieji), atgaminamieji (reproduktyvieji), mokėjimų ir įgūdžių (operaciniai), mąstančios ir kūrybingos asmenybės ugdymo (kūrybiniai) metodai. Taipogi pateikiama ir seniausia klasifikacija: monologiniai ir akroamatiniai (pasakojimas, aprašymas, aiškinimas, paskaita), dialoginiai ir eroteminiai (katechetinis, heuritinis) bei loginiai (analizė, sintezė, indukcija ir dedukcija) metodai. Prie pastarųjų dabar priskiriami ir veiklos organizavimo (praktikos darbai, pratybos), stebėjimo, tiriamieji, mokymosi skatinimo metodai.

Lietuvoje didaktai daugiausia naudoja L. Jovaišos (2001) pasiūlytą metodų klasifikaciją. Autorius skirstydamas klasikinius ugdymo metodus išskiria mąstymo ir pažinimo lygius (žr. 2 lentelę).

2 lent. Mąstymo ir pažinimo lygiai

	Mąstymo lygis	Pažinimo lygis	Mokymo(si) metodai
6.	<i>Intuityvusis kūrybinis</i>	<i>Euristinis</i>	3. KŪRYBINIAI
5.	<i>Abstraktusis produkcinis</i>	<i>Probleminis</i>	
4.	<i>Abstraktusis reprodukcinis</i>	<i>Loginis algoritminis</i>	2. PRAKTINIAI - OPERACINIAI
3.	<i>Sintetinis dedukcinis</i>	<i>Racionalusis</i>	
2.	<i>Analitinis indukcinis</i>	<i>Empirinis</i>	1. INFORMACINIAI
1.	<i>Percepcinis asociacinis</i>	<i>Sensualusis</i>	

Šaltinis: Jovaiša, 2001, p. 50.

A. Galkienė, A. Cijūnaitienė (2007) rašo, kad skirstydami metodus į šias grupes L. Jovaiša ir J. Vatkevičius atkreipė dėmesį į mokymo metodų plėtojimosi tendenciją nuo žodinių (teikiančių informaciją) praktinių link, nuo jų prie savarankiskumą bei kūrybiškumą ugdančių metodų. Tuo pagrindu buvo išskirtos trys pagrindinės metodų grupės:

1. Aiškinamieji – iliustraciniai – atgaminamieji (informaciniai);
2. Praktiniai – operaciniai;
3. Kūrybiniai (kūrybingumą plėtojantys).

Apibendrinant galima teigti, kad klasikinių ugdymo metodų pagrindinis tikslas buvo perteikti žinias, kad mokiniai jas įsisavintų, dirbti savarankiškai, kad galėtų įgytas žinias taikyti praktinėje veikloje ir galiausiai ugdyti kūrybiškumą. Yra labai svarbu, kad ugdytiniai perimtas žinias galėtų pritaikyti praktikoje ir jos įeitų į asmeninę jų patirties turinį. Kadangi šiuolaikinėmis sąlygomis svarbu ugdyti sumanią, kūrybiškai mąstančią asmenybę gebančią bendrauti ir bendradarbiauti, pažinti kitą žmogų ir adekvačiai vertinti save, pasirinkti sprendimo būdą, taikyti turimas žinias bei savarankiškai mokytis (Galkienė, Cijūnaitienė, 2007). Todėl būtina perduoti žinias, o paskui išmokyti ir įpratinti suvokti savo galimybes. Šiems ugdymo siekiams skleisti yra svarbu praktiškai taikyti tinkamus mokymo ir mokymosi metodus.

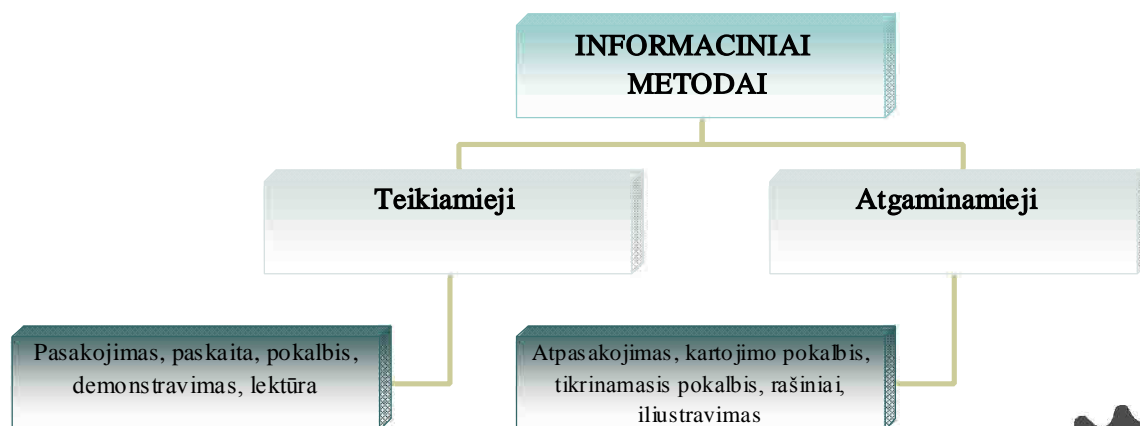

1. 2. Informaciniai ugdymo metodai

Daugelis autorių teigia (pvz. Šiaučiukėnienė, Stankevičienė, Talijūnienė, Rajeckas, Jovaiša ir kt.), kad *informaciniai metodai* – tai sistema didaktinių veiksmų bei jų būdų, kuriais perteikiamos mokiniams mokslo, technikos, gamybos, meno ir kitų dalykų pagrindų žinios, jos įtvirtinamos sąmonėje. Taigi pagrindinis šių metodų tikslas yra žodinė instrukcija – informacijos perteikimas.

Pasak L. Šiaučiukėnienės ir N. Stankevičienės (2002), taikydamas šiuos metodus pamokoje, mokytojas suteikia galimybę mokiniams trumpiausiu būdu gauti apibendrintas bei susistemintas žinias apie žmonijos patirtį. Tuo pačiu metu parengdamas mokinius labiau mokytis savarankiškai, kadangi tai būtina tolimesnei darbo eigai.

Anot V. Rajecko (1999), žodinis dėstymas turi itin didelį auklėjamąjį poveikį, nes tinkamai parinkta informacija, gyvas, emocingas mokytojo žodis padeda išryškinti svarbiausias bendražmogiškąsias vertybes, įtikinti jų teisingumu. Taigi galima teigti, kad kūrybingai taikant šiuos metodus galima stipriai paveikti mokinių psichiką, formuoti tinkamus jų interesus, skatinti geriausių asmenybės bruožų ugdymąsi. Taipogi autorius pabrėžia, kad žodiniai dėstymo metodai gali labai padėti lavinti mokinius, ugdyti jų loginį mąstymą. Kadangi mokytojas dėstydamas gali įtikinamai parodyti konkretaus ir abstraktaus, dalies ir visumos, atskirybės ir bendrybės, daiktų ir reiškinių ryšius. Savo ruožtu siekdami mokytojo pavyzdžiu mokiniai mokosi analizuoti, sintetinti ir lyginti, įrodinėti ir apibendrinti. Taip pat nederėtų pamiršti apie mokytojo kalbą, nes ji yra pavyzdžiu mokiniams: mokosi pasakoti, apibūdinti, svarstyti, akcentuoti, įtikinti, pabrėžti svarbiausius dalykus. Taikomi žodiniai metodai padeda mokiniams suvokti naują medžiagą, išdėstyti naujas žinias, jas įtvirtinti, susisteminti ir apibendrinti. Vadinasi, žodiniai metodai neretai padeda geriau už kitus perteikti žinias, jų sistemą, turtinti mokinių sąmonę, kartu skaitinant aktyvumą domėtis atitinkama informacija (žr. 5 pav.).

5 pav. Informacinių metodų klasifikacija (pagal L. Jovaišą, 2001)

Taikant šiuos metodus informacija yra teikiama: monologu (pasakojimu, paskaita), dialogu (pokalbiu), vaizdu, lektūra (spausdinto žodžio panaudojimas)

V. Vaitkevičius (1989), L. Jovaiša (2001), L. Šiaučiukėnienė, O. Visockienė, P. Talijūnienė (2006) pateikia informacinių metodų skirstymą į 2 grupes:

- **Teikiamieji.** Šių metodų taikymo metu informacija teikiama monologu, dialogu, vaizdu, spausdintu žodžiu.

Prie teikiamųjų metodų yra priskiriami:

1. *Pasakojimas* (siužetinis, aprašomasis, aiškinamasis);
2. *Paskaita* (mokyklinė, akademinė);
3. *Pokalbis* (genetinis, analitinis, sintetinis);
4. *Demonstravimas*;
5. *Lektūra*.

1. *Pasakojimas* – tai yra nuoseklus monologinis, gyvas bei vaizdingas programinių žinių perteikimas mokomajame procese, kai mokiniai aktyviai klauso. Šio metodo taikymas leidžia paveikti mokinių emocinę sferą – sužadinti atitinkamus jausmus, sudaryti dramą emocinę nuotaiką, sužadinti norimus išgyvenimus. Šį apibūdinimą galima papildyti L. Jovaišos (2001) pastebėjimu, kuris akcentuoja, kad taikant šį metodą vyksta aktyvūs mokinių klausymas.

Yra išsiriamos trys pasakojimo rūšys: *siužetinis* (pasakojant yra apibūdinami įvykiai bei jų raida), *aprašomasis* (pasakojimo metu nurodomi daiktų ar reiškinių požymiai, jie ryškinami bei apibūdinami) ir *aiškinamasis* (aiškinama siekiant išsąmoninti kalbamus dalykus t. y. gilinti ir plėtoti supratimą – naujus dalykus grindžiant žinomais, anksčiau išmoktais dalykais, ieškant ryšio tarp reiškinių, bendrybių).

Pasakojama gali būti įvairiai, bei jame gali išryškėti ne tik faktų, bet ir reiškinių aprašymai, jis gali būti aiškinamojo, įrodinėjamojo, probleminio pobūdžio.

L. Šiaučiukėnienė ir N. Stankevičienė (2002) pasakojimo metodui kelia šiuos reikalavimus:

- Metodologiniai (pasakojimo turinys mokliškai pagrįstas, kuris ugdo diskursyvų mąstymą, vertybes);

- Kalbiniai (taisyklingas, stilingas, raiškus, rišlus);
- Loginiai (nuoseklus, pagrįstas, vienaprasmiškas);
- Techniniai (garsumo, tempo, intonacijos, pauzių, atsižvelgiant į mokinių amžių);
- Psichologiniai (lengvai suvokiamas, įsimenamas, mobilizuojantis dėmesį, žadinantis interesus, mąstymą, valią, emocijas).

Pasakojimo metodo taikymas leidžia ne tik pateikti naujas žinias, bet ir apibendrinti ir susisteminti jau turimas žinias. Nederėtų pamiršti, kad pasakojimo metu labai svarbu, kad išryškėtų ir paties mokytojo asmeninis požiūris į nagrinėjamus klausimus bei problemas.

2. Paskaita (mokyklinė) - tai yra nuodugnus monologinis programinės temos nagrinėjimas per visą pamoką.

Anot V. Rajecką (1999), šiam metodui yra keliami tokie patys reikalavimai kaip ir pasakojimui, bet skiriasi ekonomiškėsiu naujos medžiagos pateikimu, aukštesniu jos moksliniu lygiu bei sudėtingesnėmis dėstymo formomis.

Tačiau šis metodas praktikuojamas aukštesnėse klasėse, kai mokytojui per trumpą laiką reikia nuodugnai atskleiti platesnės temos turinį. Paskaitos pagrindą paprastai sudaro viena ar dvi idėjos (problemos). Šio metodo taikymo metu yra lavinamas mokinių mąstymas, žadinamas savarankiškumas, ugdomi jausmai, plečiasi interesai.

Pasak V. Rajecką (1999), mokyklinė paskaita ypač reikšminga tuo, kad ji padeda rengti mokinius studijoms ir savišvietai. Taigi, siūloma nevengti šio metodo (pamokos – paskaitos), kadangi šio metodo panaudojimas leidžia parengti mokinius tolesnėms studijoms aukštesnėse mokyklose.

Anot N. L. Gage ir D. C. Berliner (1994), paskaitos metodo taikymo metu mokiniai gali intensyviai dirbti: stengtis suvokti paskaitos argumentaciją, gerai suprasti logiką, svarstyti pateikiamos informacijos patikimumą, įvertinti faktus ir įrodymus, stengtis atskirti esmę nuo antraeilių dalykų ir kitaip sekti paskaitos eigą.

Taigi, taikant šį metodą galima atskleisti reiškinių ir faktų raidą, jų tarpusavio priklausomybę, priežasties ir pasekmės ryšius, nuodugnai pagrįsti grožinio kūrinio idėją ar istorinio įvykio reikšmę.

H. A. Ozmon ir Samuel M. Crave (1996) teigia, kad saviraiška laikoma svarbiu siekimu, o tam būtina gerai pažinti pasaulį, vadinasi, mokiniams reikia faktų, o per paskaitą galim

organizuotai ir metodiškai juos pateikti. Autoriai teigia, kad žmonių supratimas ir geresnis gyvenimas atsiranda iš lėto, kuomet nuolat yra kaupiami faktai ir informacija. Autorius pabrėžia, kad paskaitos metodas ne tik svarbus informacijai perteikti, bet ir skatina mąstymą.

Taigi, realistų paskaitos metodas yra vertingas mokymo būdas, nes efektyviai yra pateikiami faktai apie žmonijos patirtį, be kurių žmonės negali ilgai egzistuoti nežinodami bent pagrindinių. Todėl galime teigti, kad paskaitos metodas leidžia suteikti mokiniams žinių, kurios yra būtinos kiekvienam žmogui.

Apibendrinant, galima teigti, kad paskaitos metodo taikymo metu mokiniai mokosi savarankiškai mokytis, atskirti svarbius dalykus iš pateiktos jiems informacijos visumos. Paskaitos metodas vertingas tuo, kad gyvu žodžiu galima perteikti daug informacijos, tuo pačiu metu paskatinant klausytojus domėtis ir suprasti pateiktą medžiagą. Jei mokiniai norės ko nors išmokyti, jie bus aktyviais klausytojais. O pedagogas savo ruožtu pateikdamas tam tikros srities žinių sistemą, apžvalgą ar kritiką gebės savo estetiniu grožiu ir entuziazmu daryti įtaką klausytojams.

N. L. Gage ir D. C. Berliner (1994) pateikia paskaitos metodo pranašumus:

1. Svarbiausias mokymo tikslas – suteikti informaciją;
2. Kitais būdais toji mokymo medžiaga nėra prieinama;
3. Medžiagą būtina tam tikru būdu paruošti ir pateikti klausytojams;
4. Būtina sudominti klausytojus pasakaitos turiniu;
5. Užtenka, kad klausytojai medžiagą išimintų tik trumpam;
6. Prieš pradėdant mokytis kitais metodais, būtina pateikti tam tikros srities žangines pasatapas ar nurodyti mokymosi kryptis.

Apibendrinant paskaitos pritaikymą bendrojo lavinimo mokykloje teigtina, kad šis metodas skatina mokinius aktyviai dirbti, įsitraukti į bendrą veiklą ir mokytis savarankiškai pažinti tam tikrus dalykus. Mokytojas akcentuodamas svarbius dalykus pratina mokinius juos išvelgti ir išskirti, dėstydamas ir aiškindamas – lavina mokinių gebėjimus suvokti svarbiausius teiginius.

Aukštojoje mokykloje *akademine* paskaita yra pagrindinė mokymo forma, kurios metu nagrinėjamos įvairios mokslo problemos

3. *Pokalbis* – tai metodas, kurio taikymo metu teikiamuoju būdu žinios yra perteikiamos dialogu.

V. Rajeckas (1999) teigia, kad šio metodo taikymo metu mokytojas, remdamasis mokinių patyrimu bei įgytomis žiniomis, klausimais padeda jiems suprasti ir išmolti tai, kas nauja arba pakartoti ir susisteminti tai, kas buvo išmokta anksčiau. Autorius teigia, kad moksleiviai gretindami įvairius požiūrius, nuomones, skirtingus sprendimus, mokosi išryškinti svarbiausius dalykus, atskleidžiant naujas detales nuodugniau įsigilina į nagrinėjamą temą.

L. Jovaiša (2001) pabrėžia, kad šis metodas plėtoja mąstymą ir jo pritaikymas iš mokytojo reikalauja kūrybiškumo ir specialaus pasirengimo, kadangi jis būtinas ugdant savarankiškai mąstančią asmenybę.

Anot L. Šiaučiukėnienės ir N. Stankevičienės (2002), šiuo informaciniu mokymo metodu skatinamas bendravimas, kuriuo metu vyksta „informacijos perdavimo ir priėmimo procesas, kuris skaitina teigiamą klasės kalbėjimąsi“. Todėl šio metodo taikymo metu yra būtinas mokinių ir mokytojų kalbėjimas, mokinių įtraukimas į dialogą apie akademinis dalykus bei viešas visų dalyvių mąstymas.

V. Rajeckas (1999) akcentuoja, kad pokalbio tikslas yra kelti tokius klausimus bei nukreipti mokinių mintis tokia linkme, kuri padėtų ugdyti savarankišką mokinių mąstymą, atgamintų iš įvairių šaltinių įgytas žinias, sietų jas su turima patirtimi. O patirtis nesusiejama nuo kasdienybės, todėl autorius išvelgia reikšmingą ir auklėjamąjį aspektą. Kadangi mokymo galimybes galima panaudoti mokinių auklėjimui. Siedamas nagrinėjamą medžiagą su gyvenimu, mokytojas gali atkreipti mokinių dėmesį į aktualiausias dorovines vertybes: mokinių ir kitų žmonių elgesį, jų santykius su aplinkiniais ir kitų žmonių santykius. Taigi, reiktų pabrėžti, kad pokalbis skatina bendravimą, nes susieja mokytoją su mokiniais, o bendravimas reikalauja dėmesingumo kitiems, tokiu būdu pokalbis jungia mokinius į vieną visumą ar bendruomenę, kuomet ugdomas gebėjimas kantriai klausytis kitų, toleruoti kitokią nuomonę.

Pasak V. Jakavičiaus ir A. Juškos (1996) pokalbio metodas yra efektyvus, nes jo taikymo metu mokiniai įtempai galvoja, yra ugdomas moksleivių savarankiškumas, kūrybiškumas. Kadangi mokytojas pateikdamas mąstymą skatinančius klausimus, užveda juos ant kelio, o moksleiviai, savo ruožtu, privalo patys „surasti“ tiesą, suformuluoti taisyklę, išvadą ar dėsni.

L. Jovaiša (2001) teigia, kad genetiniu pokalbiu yra atskleidžiama daikto ar reiškinių kilmė, kitimas, vystymasis, o analitiniu – sintetiniu pokalbiu mokiniai išveda taisykles, tarsi į naujas žinias, įrodydami teiginius.

L. Šiaučiukėnienė ir N. Stankevičienė (2002) pokalbio metodui kelia tokius reikalavimus:

- Ne paprastas, laisvas pokalbis, bet nagrinėjantis programinį klausimą;
- Turi temą ir ugdymo tikslus;
- Nuoseklumą ir eiga;
- Skatina visų mokinių atmintį ir mąstymą;
- Mokiniai daro išvadas ir apibendrinimus;
- Klausama visų, bet atsako vienas;
- Atsakymams parenkami mokiniai pagal pajėgumą;
- Klausama vienprasmiškai ir atitinka mokinių supratimą;
- Klausama visų iš eilės, kad galėtų trumpai pasakyti savo nuomonę arba ką jau žino.

Taigi kalbant apie šį metodą, galima pabrėžti, kad jo taikymo metu aktyviai veikia visi proceso dalyviai, tačiau aktyviausi yra mokiniai, kuomet vieni iš kitų gali mokytis: silpnesni iš stipresnių. Šio metodo taikymo metu mokiniai aktyviai dalyvaudami pokalbiuose ir diskusijose mokosi iš informacijos gausumos atrinkti svarbiausius faktus, įrodinėti lyginant faktus ir reiškinius, spręsti problemas. Pokalbio metodas leidžia remtis mokinių patirtimi, o tai sudaro puikias sąlygas jų saviraiškai, ugdomas mokinių dėmesys, kalba, savarankiškumas, aktyvumas, formuojamas sąmoningas požiūris į žinias. Taigi, tokiu būdu įgytos žinios esti giles, sąmoningos, ilgalaikės, kadangi mokiniai patys „atranda“ dėsnius bei diskutuodami apie tam tikrus dalykus nustato taisykles. Vadinas, šio metodo taikymas leidžia mokytojui ne tik suprasti, kaip mokiniai suvokia nagrinėjamą klausimą ar problemą, bet ir suprasti bei daryti įtaką jų požiūriui į analizuojamus dalykus.

4. Demonstravimas – tai konkrečių daiktų, reiškinių ir procesų rodymas, kurių atvaizdai virsta informacijos šaltiniais. Demonstravimas kartu jungia ir stebėjimą, kurio paskirtis yra demonstruojamų objektų suvokimas jutimo organais. Šio metodo paskirtis vaizdingo mokymo įgyvendinimas. Derinant stebėjimą su demonstravimu mokiniai perima žinias sėkmingiau kaip jutiminio tikrovės pažinimo pagrindą.

Pasak G. Petty (2006), mokymas demonstruojat arba mokymas pavyzdžiu – veiksmingiausias ir patraukliausias būdas išsamiai parodyti, ką mokiniai turi mokėti ir kaip reikia t

Autorius akcentuoja, kad efektyviausia mokyti rodant tam tikrus pavyzdžius. Svart

dalykai būtų išaiškinti diskutuojant ar klausinėjant, bet jei nepavyksta, turi paaikinti ir mokytojas. Tačiau labai naudinga, jei mokiniai duotą pavyzdį vertina pagal pateiktus kriterijus, o tai savo ruožtu skatina mokinių gebėjimą suformuluoti savo asmeninę pagrįstą nuomonę.

Anot V. Rajecko (1999), demonstruojant galima parodyti objektą taip, kad mokiniai susidarytų aiškų jo vaizdinį, galima atkreipti jų dėmesį į atskiras stebimojo objekto detales, į tai, kas svarbiausia, galima skatinti apgalvoti stebėjimą, apibūdinti jo reikšmę. Taip pat autorius akcentuoja, kad norint, kad mokiniai kuo sėkmingiau perimtų žinias, reikia derinti demonstravimą – stebėjimą, kaip jutiminio tikrovės pažinimo pagrindą, su žodžiu.

Demonstravimo – stebėjimo paskirtis – vaizdingo mokymo įgyvendinimas mokykloje. Toks mokymas ypač lengvina bei greitina žinių perėmimą, ir yra pažinimo, savarankiškumo plėtojimo pagrindas.

Taigi, galima teigti, kad taikant demonstravimo metodą faktai nėra „sausai“ dėstomi bei parodomi. Šis metodas pajungia ir kitus metodus, vyksta tam tikra integracija, kuri pajvairina demonstravimą bei įtraukia mokinius į bendrą veiklą ir skatina apmąstyti stebimus dalykus bei juos interpretuoti. Šio metodo metu yra aktyvus ne tik mokytojas, bet ir mokiniai skatinami prisijungti prie bendros veiklos. Nepapanka tik parodyti, reikia tai aptarti. Šitoks mokymas palengvina ir pagreitina žinių perėmimą, kuris yra pažinimo bei savarankiškumo plėtotės pagrindas. Jis padeda ne tik įgyti žinių, bet ir pats būna vienu iš žinių šaltinių.

Anot V. Rajecko (1999), žmogus iš pradžių suvokia tikrovę pojūčiais, tačiau tikros žinios įsisavinamos tik dėka minties veiklos.

5. *Lektūra* – tai vienas iš teikiamųjų metodų, kurio pagrindą sudaro savarankiškas mokinių skaitymas. Pagrindine savarankiška mokymo priemone yra vadovėlis. Taikant šį metodą pedagogo tikslas – išmokyti mokinius naudotis literatūros šaltiniu bei tuo pačiu metu ugdyti teisingus naudojimosi knyga įgūdžius.

Pasak L. Šiaučiukėnienės ir N. Stankevičienės (2002), darbo su informacijos šaltiniu metodiką būtina išugdyti mokykloje, nes šio laikmečio bruožas – gausa informacijos, kurią reikia mokėti „pasiiinti“.

Taigi taikant šį metodą mokiniai mokosi savarankiškai dirbti su knyga.

Pasak G. Petty (2006), mokinys skaitydamas knygą prisiima atsakomybę už suvokimą ir išmokimą, be to, skaitydamas turi daug individualaus mokymosi privalumų. Taip pat autorius pabrėžia, kad ugdomas labai svarbus įgūdis mokytis skaitant, kuris neišmokstamas be praktikos.

L. Jovaiša (2001) akcentuoja, kad teikiamieji metodai sudaro galimybes plėtoti analitiniam, sintetiniam mąstymui bei savankiškam darbui. Visa tai sudaro lavinimo pradžia.

Atgaminamųjų metodų taikymo metu igytos žinios kitaip naudojamos: atpasakojimu, kartojimo pokalbiu, tikrinamuoju pokalbiu, rašiniiais bei iliustracija.

- **Atgaminamieji.** Šių metodų paskirtis - igytas žinias įtvirtinti, patikrinti, apibendrinti ir kitaip naudoti.
  1. *Atpasakojimas* (žodžiu, raštu);
  2. *Kartojimo pokalbis* (atkūrimo, apibendrinimo);
  3. *Tikrinamasis pokalbis* (apklausa, kolokviumas ir kt.);
  4. *Rašiniai* (kontrolinis, išpūdžių ir kt.);
  5. *Iliustravimas*.

1. *Atpasakojimas* – tai labiausiai paplitęs atgaminamasis metodas, kuriuo moksleiviai atgamina įsisavintas žinias ir jas nuosekliai dėsto raštu ar žodžiu. Šie metodai yra ypač veiksmingi, nes jų taikymas lavina atmintį, sakytinę bei rašytinę kalbą, jų taikymas leidžia patikrinti ir įtvirtinti išmokus dalykus.

L. Šiaučiukėnienės ir N. Stankevičienės (2002) akcentuoja šio metodo svarbų reikalavimą teigdamos, kad mokiniai mintis reikštų moksliniais terminais, pilniais sakiniais, nuosekliai ir logiškai dėstyti įsisavintą programinę medžiagą. Taip pat autorės tegia, kad atpasakojimas raštu ar žodžiu yra svarbūs mokymo metodai, nes jų pagalba patikrinamos mokinių tiek kalbos, tiek rašto išlavėjimas.

2. *Kartojimo pokalbis* – tai dažniausiai taikomas metodas, nes panaudojamas beveik kiekvieną pamoką. Yra išskiriami dvi kartojimo pokalbio rūšys: atkūrimo ir apibendrinimo.

Atkūrimo pokalbis naudojamas tada, kai jis organizuojamas prieš naujos temos dėstymą. Jo tikslas yra atkurti vaizdinius, sąvokas, idėjas, mintis, teoremas ar dėsnius. Atkūriamasis pokalbis sudaro pagrindą naujai pamokos temai, nes pakartojama išeita medžiaga siekiant supras

naujos medžiagos išmokymą. Išdėsčius naują medžiagą būtina įtvirtinti naujus faktus bei išvadas, taisykles, dėsnius, apibendrinimus.

Apibendrinamojo pokalbio paskirtis – mokiniai privalo atsakyti į mokytojo patektus klausimus remdamiesi išmoktais dalykais, tuo, kas jau buvo išėta ir aptarta, svarbu prisiminti tai, kas išėta.

L. Jovaiša (2001) teigia, kad apibendrinamojo pokalbio esmę sudaro daiktų ar reiškinių bendriausių požymių radimas bei išskyrimas iš daugelio kitų požymių.

3. Tikrinamasis pokalbis – tai metodas, kurio tikslas yra ne tik tikrinti atgaminant ir kartojant žinias, bet svarbiausia yra gauti grįžtamąją informaciją. Šios informacijos gavimas sudaro tolimesnės pažangos pagrindą.

Pasak L. Jovaišą (2001), išmokimo rezultatų žinojimas leidžia tikslingai valdyti mokomąjį procesą.

Tiek kartojimo pokalbis, tiek tikrinamasis pokalbis yra labai populiarūs ir tarpusavyje susiję. Jų paskirtis – išmoktiems dalykams atgaminti, įtvirtinti, kartoti ir tikrinti. Tačiau taikant tikrinamąjį pokalbį svarbu iš mokinių gauti grįžtamąją informaciją.

4. Rašiniai – tai kokia nors tema parašyti mokinių tekstai, kurie remiasi pačių mokinių gyvenimo patirtimi bei aplinkos stebėjimais išreiškiant savo požiūrį į tikrovę, bei į tai, apie ką rašo.

Teigtina, kad didelę pedagoginę reikšmę turi rašiniai, kurie atspindi pačių mokinių asmeninę gyvenimo patirtį, kurie stiprina mokymo ryšį su gyvenimu.

V. Rajeckas (1999) teigia, kad rašinių rašymas lavina mokinių mąstymą, įgalina geriau suprasti gyvenimą, skatina domėtis bei vertinti visuomeninio gyvenimo reiškinius, skiepija bendražmogiškąsias vertybes.

5. Iliustravimas – tai toks mokymo būdas, kuriuo įvairiomis vaizdinėmis priemonėmis paryškunami, konkretinami išdėstyti dalykai. Iliustracijų taikymo metu mokiniai atpažįsta jau išėtą ir išmoktą medžiagą. Todėl iliustruojant pirmiau pasakojama, aiškinama, o tik po to kas nors rodoma.

Anot L. Šiaučiukėnienės, O. Visockienės ir P. Taliūnienės (2006), suteikdami atitinkamas teorines žinias bei žinias apie atliekamus veikmus, teikiamieji ir atgaminamieji metodai padeda pagrindus mokinių savarankiškai veiklai.

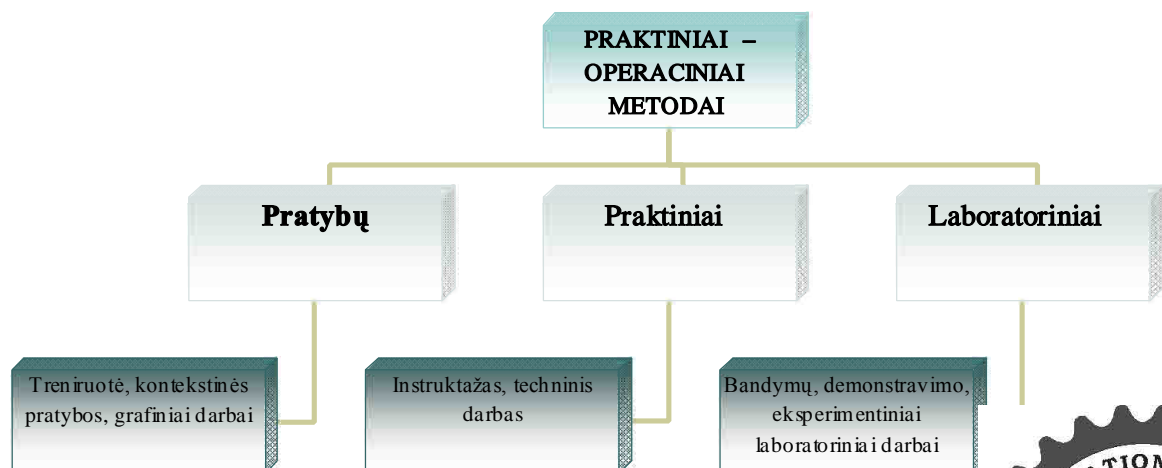
L. Ruseckienė (2001) pabrėžia, kad informaciniai metodai skatina mokinių verbalinį aktyvumą, lavina atmintį, ugdo kalbinę komunikaciją.

Apibendrinant galima teigti, kad informaciniai metodai vertingi tuo, kad suteikus moksleiviams atitinkamos informacijos paruošia juos tolimesnei veiklai, parengia juos labiau savarankiškam mokymuisi ir darbui. Informaciniai mokymo metodai yra pradinis, parengiamasis mokinio pažintinės veiklos etapas. Pasak L. Šiaučiukėnienės ir N. Stankevičienės (2002), išskirdami šių metodų privalumą prieš kitus teigia, kad šie metodai geriau už kitus teikia žinias, turtina sąmonę ir taip pat lavina mokinių pažintinius sugebėjimus, ugdo valią, formuoja pažintinės veiklos mokėjimus. V. Rajeckas (2004) teigia, kad perimdami žinias, mokiniai ne tik geriau ir sąmoningiau perima svarbiausią ir būtiniausią žmonijos patirties dalį, bet, perimdami tą informaciją, kartu plėtoja psichines jėgas, mokosi protinės ir praktinės veiklos būdų, o taip pat formuojasi ir asmenybės savybes, pažiūras bei įsitikinimus – jie ir mokomi, ir lavinami, ir auklėjami – ugdomi.

1. 3. Praktiniai – operaciniai ugdymo metodai

Praktiniai – operaciniai mokymo metodai – tai antra mokymo metodų grupė, kuri formuoja mokinių mokėjimus ir įgūdžius, gebėjimą praktiškai veikti bei ugdo kūrybinį ir kritinį mąstymą. I. Arend (1998) teigia, kad pagrindiniai įgūdžiai yra bet kokio mokymosi ir išmokymo pamatas. Siekiant, kad mokiniai galėtų atrasti sudėtingas sąvokas, kritiškai mąstyti, spręsti problemas arba kūrybiškai rašyti, mokiniai pirma privalo įgyti pagrindinius įgūdžius ir informaciją.

Šie metodai: ugdo savarankiškumą mąstant ir veikiant, sudaro aukštesnį žmogaus išsilavinimo lygį. Šiai grupei yra priskiriami: pratybų, praktiniai ir laboratoriniai mokymo metodai (žr. 6 pav.).

6 pav. Praktinių – operacinių mokymo metodų klasifikacija (pagal L. Jovaišą).

Anot L. Šiaučiukėnienės ir N. Stankevičienės (2002), taikant praktinius – operacinius mokymo metodus vyrauja sintetinis – dedukcinis ir abstraktusis – reprodukcinis mąstymas, o tikrovė priimama loginiu – algoritminiu ir racionaliuoju pažinimu. Autorės pabrėžia, kad siekiant įgytas mokinių žinias paversti mokėjimais ir įgūdžiais yra taikomi būtent šie metodai, kurie sudaro pagrindą kūrybiškumui ir saviraiškai ugdyti. Šie metodai taikomi pamokose, kuriose organizuojama mokinių veikla paremta įgytomis žiniomis. Taigi mokiniams įgijus reikalingų žinių, susidaro sąlygos kūrybinei veiklai plėtotis.

Pasak L. Šiaučiukėnienės ir N. Stankevičienės (2002) esminis praktinių – operacinių mokymo metodų tikslas – suformuluoti ir tobulinti įgūdžius, kurie yra sąmoningo mokėjimo pagrindas.

L. Šiaučiukėnienė, O. Visockienė ir P. Talijūnienė (2006) teigia, kad pratybų mokymo metodams būdinga tikslingas ir sąmoningas veiksmų kartojimas, įgūdžių įtvirtinimas bei lavinimas.

L. Jovaiša (2001) teigia, kad pratybiniai, praktiniai ir laboratoriniai metodai ugdydami kūrybiškumą formuoja protinius ir praktinius veikimo mokėjimus bei įgūdžius.

- **Pratybų metodai** . Šių metodų specifika – tikslingas ir sąmoningas veiksmų kartojimas. Jiems atlikti yra parengiami specialūs pratimai – pratybų užduotys.

1. Treniruotė – tai viena iš pratybų rūšių, kurių metu įtvirtinami ir lavinami įgyti įgūdžiai. Šio metodo pritaikymas vyksta pagal pateikiamus pavyzdžius, instrukcijas bei užduotis.

Pasak L. Jovaišos (2001), naujų pavyzdžių bei veiksmų įvedimas, tobulesnių variantų panaudojimas treniruotėms teikia kūrybinį pobūdį.

Anot L. Šiaučiukėnienės, O. Visockienės ir P. Talijūnienės (2006), taikant treniruotes yra įtvirtinami ir lavinami įgūdžiai pagal pateiktus pavyzdžius.

2. Kontekstinės pratybos įeina į vieningo mokomojo proceso sudėtinę dalį bei susijusi su tam tikru pratybų ciklu: aiškinamosiomis, komentuojamosiomis ir išpėjamosiomis pratybomis.

L. Jovaiša (2001) ir kt. teigia, kad nuoseklus pratybų tikslas formuoja norimus įgūdžius. Autorius akcentuoja, kad šiame cikle svarbią vietą užima įvairios aiškinamosios pratybos, į kurias įeina įvairūs aiškinamieji diktantai, kurie padeda įtvirtinti sunkesnius dalykus ir suformuoti atitinkamus įgūdžius. Dėka komentuojamųjų pratybų mokiniai supranta faktus, veiksmus, geba juos pajungti taisyklėmis bei dėsniais. Išpėjamosios pratybos, kitaip vadinamos saugos pratybomis, leidžia sumažinti daromų klaidų skaičių bei parengti kontroliniam darbui.

3. *Grafiniai darbai* – tai įvairūs brėžiniai, kuriuos atlikdami mokiniai išmoksta skaityti grafinius vaizdus bei schematiškai pavaizduoti ne tik procesus, bet ir daiktus. Tokio pobūdžio veikla turi didelę reikšmę ugdytinių techniniam lavinimui.

V. Rajeckas (1999) išskiria keletą šio metodo funkcijų teigdamas, kad grafiniai darbai padeda išreikšti įvairias objektų ypatybes ir jų santykius bei jų dalių funkcinę priklausomybę. Kitaip tariant šis metodas perteikia įvairaus pobūdžio turinį. Taigi grafinių darbų panaudojimas patikslina ne tik vaizdinius, bet ir padeda suprasti bei įtvirtinti žinias, o tai savo ruožtu ugdo mokinių pastabumą.

Kalbant apie grafinius darbus nederėtų pamiršti, kad šiandien daug informacijos yra užkuodota būtent įvairiose diagramose, grafikuose, schemose bei brėžiniuose. Tokio pobūdžio darbai sudaro informacinius šaltinius. Todėl yra svarbu, kad būtų ugdomi šių darbų suvokimo, skaitymo bei analizės mokėjimai ir įgūdžiai, kad mokiniai gebėtų apdoroti pateiktą informaciją.

- **Praktiniai** – tai metodai, kurie leidžia mokiniams suformuoti savarankiško darbo mokėjimus ir įgūdžius atliekant techninį darbą.

1. *Instruktažas* – tai metodas, kuriuo yra pradedamas ir užbaigiamas praktikos darbų užsiėmimas. Šio metodo taikymo pradžioje yra nurodomas darbo tikslas, supažindinama su technika, medžiaga, procesais, kurie vyks darbo metu, paaiškinama kaip dirbama, skiriamos konkrečios užduotys. Darbo pabaigoje nurodomi laimėjimai ir trūkumai, pakomentuojama bei pamokoma, kaip dirbti ateityje siekiant išvengti klaidų.

2. *Techninis darbas* – tai yra svarbiausia praktikos darbų rūšis, kuri reikalauja kvalifikuotų technologinių žinių, mokėjimų naudotis atitinkamomis medžiagomis ir įrankiais.

Pasak V. Rajeko (1999), praktikos darbų metodai turi auklėjamąją ir lavinamąją pakirtį, nes rengia mokinius aktyviai darbinei veiklai, moko sieti teoriją su praktika. Rengimas aktyviai darbinei veiklai vyksta per praktinį mokinių darbą, kuomet dirbdami jie daugiau susidomi žiniomis, yra formuojamas potraukis bei noras išmokti. Taipogi praktinių užduočių atlikimas suteikia mokslo žinioms prasmingumo ir reikšmingumo, kadangi praktinių darbų metu yra tikrinamos žinios, mokėjimų kokybė ir vertė, praktika tobulinama, ugdomos ir įtvirtinamos žinios, diegiamas darbo poveikis, domėjimasis technika, skatinamas siekis dirbti racionaliai. Autorius pabrėžia, kad praktikos darbai skatina mokinių aktyvumą, savarankiškumą, kūrybiškumą, juos atliekant ugdoma valia, skatinamos emocijos.

- L. Jovaiša (2001) teigia, kad **laboratoriniai metodai** yra taikomi savarankiškam tikrovės reiškinių stebėjimui ir jų eksperimentavimui panaudojant tam tikslui skirtus prietaisus bei instrumentus.

Anot V. Rajecko (1999), laboratoriniai darbai ugdo savarankiškumą, pastabumą, pažintinį aktyvumą, išradingumą, tikslumą, pratina dirbti grupėje.

1. Bandymų demonstravimas – tai viena paprasčiausia laboratorinių darbų rūšis, kuri reikalauja tiek iš mokytojo pasirengimo, tiek atitinkamo mokinių pasiruošimo stebėti rodomo bandymo. Mokytojo pareiga rodyti bandymą, o vėliau aptarti jo rezultatus ir tuo vaizdžiai atskleisti kurį nors gamtos dėsni ar reiškinį.

Pasak A. Jacikevičienės (1989), bandymų metodas vertingas tuo, kad ne tik padeda mokiniams įgyti konkrečių ir teisingų žinių, bet ir sudaro galimybę ugdyti jų pastabumą bei mąstymą. Šis metodas skatina mokinių aktyvumą, domėjimąsi, ugdo savarankiškumą, formuoja naudojimosi bandymų reikmenimis mokėjimus ir įgūdžius.

2. Eksperimentiniai laboratoriniai darbai – tai vienas iš laboratorinių metodų, kuriuo yra imituojamas mokslinis tyrimas.

Pasak L. Jovaišos (2001), tokiu laboratoriniu darbu yra ugdomas mokinių mokslinis kūrybingumas, eksperimentinio tyrimo mokėjimai.

L. Šiaučiukėnienė, O. Visockienė ir P. Talijūnienė (2006) teigia, kad eksperimentiniai laboratoriniai darbai padeda ugdyti mokinių mokslinį, techninį bei meninį kūrybiškumą.

Praktinių – operacinių mokymo metodų esmę sudaro organizuojama veikla su įgytomis žiniomis tam, kad būtų įgyjama mokėjimų, įgūdžių, kompetencijų. Autorius parbrėžia, kad šių metodų sėkmę lemia tinkamas vaizdinių, mokymo priemonių parinkimas.

Pasak edukologų L. Jovaišos (2001), L. Šiaučiukėnienės ir N. Stankevičienės (2002), praktiniai – operaciniai mokymo metodai ugdo protinio ir praktinio veikimo mokėjimus ir įgūdžius. Kitaip tariant šių metodų dėka mokiniai mokosi pritaikyti įgytas žinias praktiškai. Šių metodų efektyvumą lemia tinkamas pratybų, priemonių, technikos, įrangos, instrukcijų pateikimas.

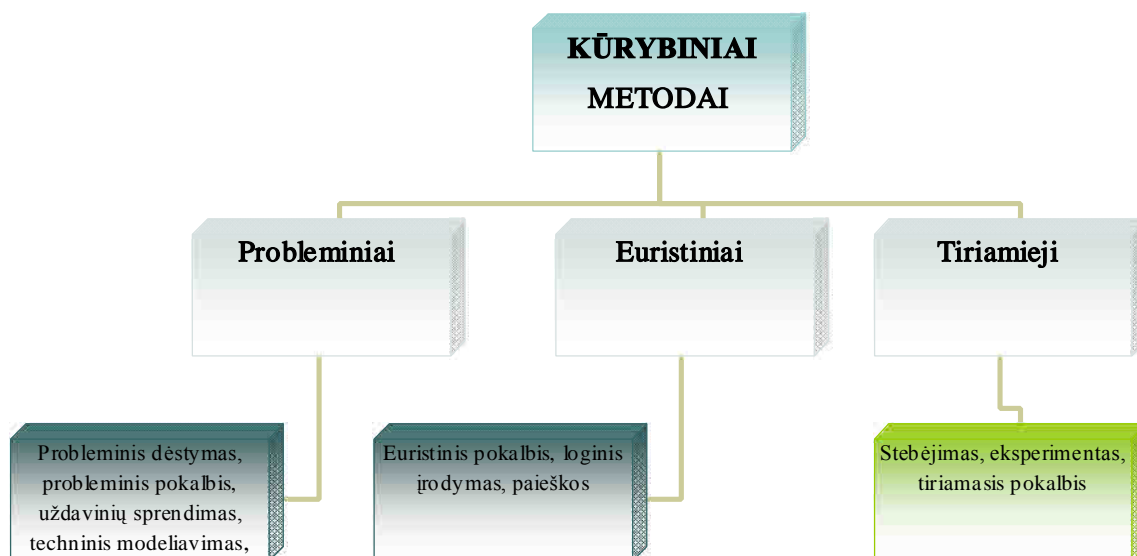
Kalbant apie praktinius-operacinius metodus, galima teigti, kad mokiniams lavinti labai reikšmingas savarankiškas darbas. Mokiniai dirbdami savarankiškai sprendžia tam tikrus uždavinius, gilinasi į analizuojamus klausimus, paprastai yra aktyvūs ir susikaupę, o tokia veikla są

aktyvina jų mąstymą ir padeda sąmoningiau mokytis, ugdo savarankiškumą kaip asmenybės savybę ir ruošia savimokai, lavina kiekvieno mokinio protines galias (Rajeckas, 2004).

1. 4. Kūrybiniai ugdymo metodai

Kūrybiniai metodai – tai trečia mokymo metodų grupė, kuri suskaidoma į mažesnes pogrupes: euristinius, probleminius ir tiriamuosius metodus (žr. 7 pav.). A. Petrulytė (2001) kūrybiškumą apibrėžia kaip individo polinkį į naują, originalų ar novatorišką ko nors komponavimą, modeliavimą ar mąstymą. Ko nors naujo kūrimas gali būti paremtas vaizduote arba mąstymo operacijomis.

7 pav. Kūrybinių mokymo metodų klasifikacija (pagal L. Jovaišą, 2001).

Šiuolaikinėmis sąlygomis daug kalbama ir raginama suteikti mokiniams kuo daugiau laisvės veikti savarankiškai. Teigiama, kad „nauju“ mokymo procese laikoma visa tai, ką mokinys pats savarankiškai atranda. Taigi pačiu svarbiausiu kūrybinių darbų bruožu yra visiškai mokinių savarankiškumas, intensyvi paieškų veikla.

V. Rajeckas (1999) teigia, kad kūrybiniai metodai padeda plėtoti mokinių proto galias, jų gebėjimus, pratina teoriją sieti su praktika, skatina domėtis dėstomu dalyku, mokslu bei jo naujovėmis.

- **Probleminių metodų** taikymas suteikia mokiniams galimybę patiems ieškoti žinių, bandyti rasti juos dominančių problemų sprendimą.

L. Šiaučiukėnienė ir N. Stankevičienė (2002) pateikia štai tokią probleminio mokymo struktūrą:

1. Probleminės situacijos – pagrindinės mokinių mąstymo aktyvinimo priemonės – sukūrimas;
2. Problemos formulavimas ir jos sprendimo plano sudarymas;
3. Problemos sprendimo organizavimas ir sprendimo tikrinimas.

Probleminis ugdymas tinkantis tada, kai dėsnis dar nėra įrodytas. Yra išskiriami 6 probleminio mokymo lygiai :

1. Mokytojas kelia problemą, formuoja ir sprendžia, o mokiniai tik įsidėmi;
2. Mokytojas iškelia problemą, ją suformuluoja ir mokiniai ją sprendžia pagal pavyzdžius;
3. Mokytojas iškelia problemą, ją suformuluoja ir nenurodo jos sprendimo kelių, o mokiniai patys ieško jų;
4. Mokytojas tik nurodo mokslinę problemą, bet jos nesuformuluoja, o mokiniai patys ją aptaria sprendimo kelių ir ją savarankiškai sprendžia.

Probleminių lygių taikymas padeda mokiniams perprasti probleminių klausimų nagrinėjimą. Kadangi stebėdami mokytoją jie mokosi nagrinėti iškeltą klausimą, stebi mokytojo veiksmus, mokosi iš jo, o paskui jo padedami patys bando rasti atsakymą į iškeltą klausimą. Taigi probleminio mokymo lygiai suteikia mokiniams ne tik žinių, bet jie ir patys turi galimybę veikti: ieškoti, aptarinėti, diskutuoti, daryti išvadas ir apibendrinimus.

1. Probleminis dėstymas – tai metodas, kuris yra grindžiamas mokytojo pasakojimais, kuomet keliamą mokslinę problemą, ji formuluojama, nurodomi galimi iškeltos problemos sprendimo keliai, pateikiami hipotezės variantai, aptariami rezultatai bei padaroma išvada.

Pasak L. Šiaučiukėnienės ir N. Stankevičienės (2002), šio metodo pritaikymas sudaro sąlygas moksleiviams atsidurti neaiškioje situacijoje, o tai savo ruožtu skatina įtemptai mąstyti bei stengtis atskleisti ir išsiaiškinti tai, kas nežinoma.

2. Probleminis pokalbis – tai vienas iš probleminių metodų, kai aktyviausias yra mokinys. Šio metodo taikymo metu mokytojas provokuoja mokinius sukeldamas mokinių mąstyme prieštarą ir tuo pačiu metu skatina aktyviai dalyvauti pamokoje, spręsti pateiktą problemą siekiant ir rasti teisingą sprendimą. Probleminis pokalbis vyksta pagal panašų situacijų sprer

kuomet mokiniai pagal vaizdinę priemonę ieško problemos sprendimo prielaidų, analizuoja, tvarko duomenis, daro išvadas, apibendrina. Tačiau visai tai veiklai vadovauja mokytojas, tiksliai nukreipdamas mokinius tinkama linkme ir neleisdamas jiems nukrypti. Šį metodą galima priskirti antram probleminio mokymo lygiui.

Pagal Diuji ir M. Machmutovą L. Jovaiša (2001) išskiria 5 problemos sprendimo etapus:

1. Problemos kėlimas bei sprendimo ieškojimas (euristinis – spėjimų – prielaidų);
2. Hipotezių iškėlimas ir pagrindimas (racionalus sprendimo idėjų ir principų numatymas ieškant atitinkamos medžiagos);
3. Hipotezės įrodymas (tezės yra argumentuojamos nuosekliai protaujant nustatant padarinius, grindžiant faktais, juos analizuojant);
4. Problemos sprendimo patikrinimas (mokomasis dalykas yra susiejamas su praktika);
5. Sprendimo proceso pakartojimas ir analizė (vyksta klaidų analizė, pritaikymas naujoje situacijoje), išvadų darymas.

L. Šiaučiukėnienė, O. Visockienė ir P. Talijūnienė (2006) teigia, kad probleminio dėstymo ir pokalbio metodų taikymas ugdo mokinių kūrybinį ir kritinį mąstymą.

3. *Uždavinių sprendimas* – tai probleminio mokymo metodas, kuris iš esmės skiriasi nuo anksčiau aptartų dviejų metodų tuo, kad uždavinio sprendimas nėra įgyvendinamas kaip asmeninis sunkumas ar problema. Uždavinys mokiniams pateikiamas kaip veiklos sąlyga, kuri skatina mokinius mąstyti ir veikti bei rasti reikalingą sprendimą ir atsakymą.

L. Šiaučiukėnienė ir N. Stankevičienė (2002) teigia, kad uždavinių sprendimas plėtoja loginį mąstymą, o įvairių sprendimų ieškojimas – kūrybinį mąstymą.

4. *Techninis modeliavimas* – tai metodai reikalaujantys savotiško problemos sprendimo, kuomet siekiama sukurti reiškinį visumos vaizdą. Šis metodas dažnesnį pritaikymą randa neformalaus ugdymo srityje.

5. *Kūrybiniai rašiniai* – tai metodai sprendžiantys gyvenimiškas, socialines ar filosofines problemas.

Pasak L. Šiaučiukėnienė ir N. Stankevičienė (2002), kūrybiniai rašiniai ugdo literatūrinius sugebėjimus.

- **Euristiniai** – tai antra kūrybinių metodų grupė, kuri yra artima ir probleminiams metodams. Tačiau euristinių metodų skiriamasis bruožas yra ryškus kūrybinis pobūdis.

Anot L. Šiaučiukėnienės, O. Visockienės ir P. Talijūnienės ir kt. (2006), euristiniai mokymo metodai skatina neapsiriboti žinomais dalykais, bet ieškoti ir atrasti nauja, tobula, priešinga įprastiems, žinomiems dalykams, o probleminiai metodai randa pritaikymą mokymo procese sprendžiant problemas bei įveikiant sunkumus, neaiškius dalykus daro suprantamais randant teoriškai ir praktiškai pagrįstus sprendimus, mokiniai išmoksta nugalėti sunkumus.

Euristiniams metodams yra būdingas euristinis mąstymas, kuris grindžiamas įžvalga, tam tikra sprendimų prognoze bei jos patikrinimu.

L. Jovaiša (2001) teigia, kad euristinių metodų tikslas yra rasti ne tik taiklesnius, tobulesnius sprendimus, bet ir palengvinti savo būklę išsivaduojant iš probleminės situacijos, radus subjektą patenkinantį sprendimą.

1. *Euristinis pokalbis* – tai euristinis mokymo metodas, kuriam reikalinga yra mokinių patirtis. Taikant šį metodą yra papildomos ir pagilintos žinios, o tai savo ruožtu sudaro sąlygas plėstis mokinių mokėjimams ir įgūdžiams.

L. Jovaiša ir kt. (2001) teigia, kad euristinis pokalbis leidžia pasireikšti mokinių kūrybiškumui ieškant objektyviai vertingesnių sprendimų papildant ir pagilinant anksčiau įgytas žinias, didinant mokymosi ir darbo savarankiškumą, sudarant progą kūrybiniam potencialui atsiskleisti.

L. Šiaučiukėnienė ir N. Stankevičienė (2002) nurodo euristinio pokalbio etapus:

1. Klausimo iškėlimas;
2. Žinomų atsakymų į tą klausimą apibūdinimas;
3. Atsakymų nepakankamumo pagrindimas (vienpusiškumo, siaurumo, kitokių ydų nurodymas);
4. Naujos kokybės žinojimo būtinumo iškėlimas, siekimo rasti naujus atsakymus sužadėjimas;
5. Naujų pavyzdžių iškėlimas ir tyrimas; alternatyvų svarstymas, spėliojimas, klaidingų prognozių atmetimas;
6. Savarankiškas išvadų, apibendrinimų darymas (taisyklių, dėsnių, formulių išv.

7. Rastų naujų dalykų patikrinimas.

2. *Loginis įrodymas* taikomas, kai siekiam įrodyti teiginį, taikant argumentus bei sprendimus.

L. Jovaiša ir kt. (2001) teigia, kad šis metodas skatina mokinius logiškai protauti, kūrybiškai parinkti įtikinančius argumentus, konstruoti įrodinėjimo eigą.

3. *Paieškos* – tai yra vienas ryškiausių euristinio mokymo rūšių. Šis metodas naudojamas siekiant praturtinti žinias, kuomet mokiniai savarankiškai ieško informacijos įvairiuose informacijos šaltiniuose.

- **Tiriamieji** metodai skirti įtraukti mokinius į tiriamą ar mokslinį darbą. Šių metodų taikymo specifika suteikia mokiniams galimybę patiems tyrinėti tikrovę ne akademiškai ir loginiu mąstymu, bet praktiniu darbu.

1. *Stebėjimas* – tai pagrindinis tiriamasis metodas, kuris leidžia mokiniams, mokytojui vadovaujant, stebėti tikrovės reiškinius, juos analizuoti, aprašyti, matuoti, apskaičiuoti.

A. Jacikevičienė (1989) atkreipia dėmesį į tai, jog bet kokio stebėjimo pagrindą sudaro gamtos, daiktų ar reiškinių suvokimas, jiems betarpiškai veikiant jutimo organais. Kad suvokimo procesas taptų stebėjimu, reikia kryptingo vadovavimo. Taigi galima teigti, kad mokinių gebėjimą stebėti reikia planingai ugdyti.

2. *Eksperimentas* – tai toks kūrybinis tiriamasis mokymo metodas, kuomet vyksta dirbtinai sukeltų reiškinių stebėjimas, vertinimas ir analizavimas. Abiejų tiriamųjų metodų pajungimas – stebėjimo ir eksperimento – jungia mokinius į savarankišką darbą su informacijos šaltiniais. Kadangi gautus rezultatus mokiniai privalo palyginti su vadovėlio rezultatais, gilintis į kitą medžiagą ir pagaliau pateikti savo kūrybinį darbą referato ar pranešimo pavidalu.

3. *Tiriamasis pokalbis* – tai tiriamasis metodas, kuris leidžia rinkti informaciją apie žmones arba reiškinius bendraujant dviems žmonėms.

Kūrybiniai mokymo metodai yra produktyviausi. Pasak L. Jovaišos (1993), moksleivių kūrybingumas pasireiškia minčių, idėjų sumanymų originalumu atliekant mokyklines užduotis, senų idėjų kritika, naujų ieškojimų ir radimu. Anot V. Rajecko (2004), dėka perimtų žinių, plėtojasi mokinių racionalus protiniai būdai, o tai leidžia mokiniams mokytis kūrybiškai mąstyti, šiame procese vystosi jų dėmesys, vaizduotė, kalba.

Kūrybiškumą skatinančių metodų taikymo galimybės bei jų efektyvumas aptariamas mokant užsienio kalbų paskaitose (Rudienė,). Tyrimo metu buvo tiriama dėstytojų požiūris į kūrybinių metodų taikymą. Tyrime dalyvavę dėstytojai pirmenybę teikė probleminiams kūrybiniais metodams. Respondentai teigė, kad būtina ugdyti studentų kūrybiškumą. Ir didžioji dalis apklaustųjų nurodė, kad kūrybinių metodų naudojimas yra efektyvus būdas tobulinant studentų kalbinius įgūdžius, nors reikalauja didesnio pasiruošimo ir pastangų. Antri pagal svarbą buvo nurodyti psichologiniai kūrybiniai metodai, kurie, pasak respondentų nuomonės, leidžia atskleisti studentų individualumui ir originalumui. Trečią vietą užima kūrybinės užduotys, kurios, anot dėstytojų, sudaro geresnes sąlygas studentų saviraiškai.

Apibendrinus gautus duomenis, galima teigti, kad kūrybiniai metodai padeda greičiau įgyti kalbėjimo įgūdžių. Dėka kūrybinių užduočių studentai giliau įsisavina užsienio kalbos žinias. Taipogi buvo nustatyta, kad kūrybiškumą skatinantys metodai stiprina studentų motyvaciją ir lavina kritinio mąstymo įgūdžius. Dalis respondentų nurodė, kad šie metodai padeda formuoti ir socialinius įgūdžius.

Pateikta klasikinių mokymo metodų charakteristika leido apžvelgti kiekvieno mokymo metodo galimybes, kurias panaudojus galima išugdyti savarankišką, kūrybišką ir išlavintą asmenybę. Apibendrinus aptartus metodus, galima teigti, kad jų taikymas padeda ugdyti mokinių savarankiškumą, aktyvumą, kūrybiškumą, kritinį mąstymą bei loginį mąstymą, gebėjimus spręsti problemas ir priimti netradicinius sprendimus. Šie metodai orientuoti į mokinių daugiau ar mažiau savarankišką veiklą ir glaudžiai siejasi su mokymu.

1. 5. Ugdymo metodų pasirinkimo kriterijai

Mokytojai būdami ugdymo proceso valdytojai siekia, kad mokiniai išmokytų mokytis, kad galėtų keičiantys procesams įgyti ne tik reikalingų žinių, bet ir gebėjimų, jas pritaikyti visose gyvenimo situacijose. Todėl kiekvienas mokytojas rinkdamasis metodus privalo atsivelti į tam tikrus kriterijus, kurie įgalintų mokinius veikti naujose situacijose, ugdytų gebėjimus spręsti problemas su kuriomis teks susidurti ateityje. Taigi kiekvienas mokytojas norintis organizuoti turiningą mokymą ir įgyvendinti ugdymo tikslus pasirenka tinkamus ugdymo metodus, kurie glaudžiai siejasi ne tik su mokymo pasisekimu, bet ir su asmenybės ugdymu.

Lietuvos edukologai L. Jovaiša, V. Vaitkevičius (1989), V. Rajeckas (1996 1997) ir kt nurodo svarbiausius metodų atrankos ir jų pasirinkimo kriterijus, teigdami, k

pasirinkdamas mokymo metodus, turi kreipti dėmesį į tai, kad jie užtikrintų mokiniams tvirtas žinias, maksimaliai lavintų praktinius bei intelektualinius sugebėjimus, formuotų pasaulėžiūrą, charakterį, grūdintų valią, mokytų savarankiškai gyventi ir veikti. Tik tokia asmenybė, kuri įgauna visas dorovines normas, gali pasiekti laimės ir būti naudinga savo tautai.

L. Jovaiša ir V. Vaitkevičius (1987) kalbėdami apie metodų pasirinkimo kriterijus atkreipia dėmesį į lavinimo turinio elementus, kurie, anot autorių, yra labai svarbūs kriterijai mokymo metodams pasirinkti. Iš viso yra keturi turinio lavinimo elementai, kurie atitinka tam tikrus kriterijų lygius:

1. Pirmas kriterijus (žinios), kurios lemia žinių tvirtumą;

Žinios apie tikrovę gali būti pateikiamos dvejopai: tiesiogiai suvokiant (matant, girdint, liečiant) ir netiesiogiai, kai išreiškia įvairūs ženklai (sąvokos, pavadinimai, formulės). Apibendrintoms žinioms suvokti reikia skirti daug dėmesio ir kartu įvairinti mokymo metodus.

2. Antras kriterijus – jų operatyvumą;

Antras lygis paremtas žinių panaudojimu, kuomet yra formuojami mokėjimai ir įgūdžiai taikant jas naujomis sąlygomis bei ieškant pritaikymo būdų. To pasiekama naudojant pratimus, įvairias pratybas, suteikiant mokiniams galimybę patiems taikyti žinias.

3. Trečias – žinių ir proto lankstumą;

Prie trečio turinio elemento priskiriama kūrybinės veiklos patirtis, kuri paremta efektyviu mokinių kūrybinių sugebėjimų lavinimu. Šis turinio elementas sudaro sąlygas kiekvienam mokiniui tiesiogiai susidurti su problema, atrasti tai, kas dar yra nežinoma. Tokiu būdu kūrybinė veikla reikalauja savitų mokymo metodų sistemos, kuri leistų patiems mokiniams tyrinėti problemas, spręsti kūrybinio pobūdžio uždavinius.

4. Ketvirtas – asmenybės kryptingumą.

Šis lavinimo lygis paremtas emocijomis, kuris žadina mokinių norą mokytis, ieškoti bei kurti.

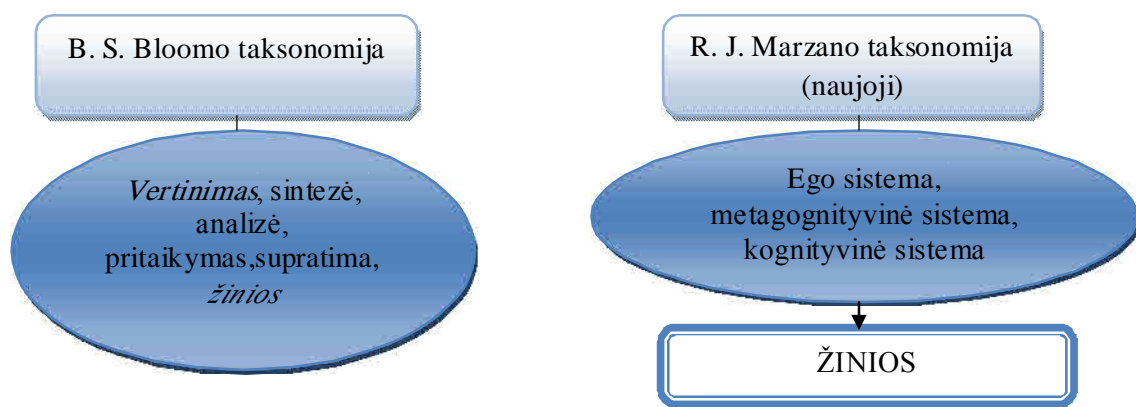
Anot minėtų autorių, parenkant mokymo metodus, kaip į mokymo tikslą vedančius kelius, į turinio lavinimo elementus reikia kreipti ypatingą dėmesį.

Pirmiausia mokymo metodų pasirinkimą ir jų taikymo pobūdį nulemia ugdymo tikslas. Mokymo(si) tikslai yra vienas iš svarbiausių didaktikos turinio elementų, kurie turi įtak

turinio suformulavimui bei metodų parinkimui. Pedagogui yra svarbu aiškiai ir giliai suprasti ugdymo tikslą, nes nuo to priklauso ugdymo proceso tikslingumas ir kryptingumas. Mokymo būdai turi atitikti dalyko specifiką bei mokymo medžiagos turinį. Anot V. Rajecko (1997), mokymo metodai turi atskleisti mokomojo dalyko dėsningumus. Todėl į mokymo metodus reikia žiūrėti kaip į formą, kuri išryškina dalyko turinį. Juk kiekvienas mokomasis dalykas sudaro sudėtingą mokslinį – mokomąjį organizmą. Todėl galime teigti, kad atsižvelgiant į kiekvieno dalyko atskirų skyrių ar dalių specifiką, taikytini ir atitinkami mokymo metodai.

Kalbant apie tikslų kelimą, svarbu prisiminti dvi taksonomijas: B. S. Bloomo pažinimo tikslų ir R. J. Marzano trijų žinių sričių komponentų taksonomiją (žr. 8 pav.).

8 pav. B. S. Bloom ir R. J. Marzano taksonomijų palyginimas (pagal L. Šiaučiukėnienės, O. Visockienės, P. Talijūnienės, 2006)

Kiekvienoje iš taksonomijų tikslai išdėstyti tokia tvarka: nuo žemesnių (paprastesnių) veiklos lygmenų einama prie aukštesnių (sudėtingesnių). Formuluojuant pamokos mokymo tikslus labai gerai pasitarnauja B. S. Bloomo pažinimo taksonomija, kurioje žinios yra pradinis, žemiausias lygis, o vertinimas – aukščiausias. Ši taksonomija yra dažniausiai vartojama. Ji yra paremta biheviorizmu. Naujoji ugdymo tikslų taksonomija paremta kognityvizmu. Esminis šios taksonomijos skirtumas, kad mąstymas nagrinėjamas ego sistemoje. Naujoji taksonomija įvardija tris žinių sferas – informacijos, protavimo ir psichomotorinių veiksmų. R. J. Marzano taksonomija išskiria informacijos sferą, psichinės veiklos sferą ir psichomotorinės veiklos sferą. Joje paisoma susitarimo laikyti žinias tuo, kas pasitelkiama įvairiuose psichinės veiklos procesuose, ir tuo apsiribojama nuo B. S. Bloomo taksonomijos. Tačiau tarp šių taksonomijų yra ir vienas panašumas – atitinkamos informacijos rūšių apibrėžimas: terminai ir frazės yra žemiausioje informacijos hierarchijos pakopose, o apibrėžimai ir principai – aukščiausioje.

Pasirenkant ir taikant mokymo metodus, labai svarbu atsižvelgti į mokinių amžiaus ypatybes. L. Šiaučiukienienė (1997) teigia, kad pasirenkant metodus pedagogas turėtų nepamiršti, kad jie keičiasi vertikalia kryptimi – pagal amžių nuo paprastesnių iki sudėtingų.

- Informaciniai mokymo metodai – nuo pokalbio iki probleminės paskaitos; nuo klausymo iki savarankiško naudojimosi informaciniais šaltiniais.
- Operaciniai mokymo metodai – nuo organizuojamų žaidybinio pobūdžio pratimų, pratybų, kai mėgdžiojami pedagogo veiksmai, žodžiai, iki darbo pagal algoritmus, instrukcijas, ir kūrybinės veiklos.
- Kūrybiniai mokymo metodai – nuo žaislų – prie problemų „krepšio“, nuo žodžių – iki kūrybinių estafečių, nuo klausimų sudarymo iki diskusijos, bei savarankiško problemų sprendimo.

V. Rajeckas (1999) rašydamas apie mokymo metodų taikymą pabrėžia, kad pagrindine mokymo organizavimo sąlyga yra mokinių aktyvumo ir savarankiškumo skatinimas bei ugdymas, taikant bet kurį mokymo metodą.

Autorius teigia, kad mokymo metodai turi padėti ugdyti sąmoningą asmenybę, perėmusią mokslo žinių pagrindus, bendražmogiškąsias vertybes, tautos kultūrą ir gebančią kūrybingai veikti. Labai svarbu, kad kiekvienas mokymo metodas skatintų pasisavinti išsamias žinias, mokėjimus bei įgūdžius, plėtotų mokinių protines galias bei emocinę sferą, padėtų mokslo pagrindų žinioms bei bendražmogiškosioms vertybėms tapti mokinių savastimi, pažiūrų į pasaulį pagrindu.

Kalbėdamas apie sėkmingą žinių, mokėjimų ir įgūdžių įvaldymą, autorius teigia, kad siekiant intensyviau lavinti mokinių intelektą, svarbu derinti stebėjimą, žodį ir praktinę veiklą. Kadangi juos tarpusavyje suderinus ugdytiniams susidaro galimybė sąmoningai perimti mokslo žinių pagrindų sistemą, autorius išskiria kiekvieno jo svarbą. Dėka stebėjimo metodų mokiniai susidaro konkrečius gyvenimo reiškinių vaizdinius, įsitikina jų egzistavimu bei perima abstrakčias sąvokas. Praktinės mokinių veiklos svarbumas slypi konkrečių vaizdinių, mokėjimų, įgūdžių, žinių įtvirtinime. Kadangi dėka praktiškai taikomų žinių mokiniai geriau jas suvokia, įsitikina jų teisingumu. Kalbant apie žodinę veiklą svarbu pabrėžti, kad žodžiais ir sakiniiais žmogus sugeba išreikšti mąstymo bei pažinimo rezultatus.

Anot L. Jovaišos, J. Vaitkevičiaus (1987), V. Rajecko (1997), L. Šiaučiukienienės, N. Stankevičienės (2002) renkantis metodus svarbu žinoti:

- Mokymo procesui būtini įvairūs mokymo metodai.

Siekiant efektyvinti mokymo procesą, svarbu jo metu taikyti kuo daugiau įvairių metodų. Kadangi derinimo įvairovė padeda palaikyti koncentruotą mokinių dėmesį, juos sudominti, o tai palengvina įsiminti naujas žinias, padeda greičiau įtraukti į aktyvų dalyvavimą pamokoje. Tokio darbo rezultatas – naujų dalykų išmokymas mokymo proceso eigoje. Kadangi taikant įvairius metodus ir savarankiško darbo skyrimas iš esmės keičia pamokos struktūrą bei didina darbo greitį. Tuo pačiu metu susidaro geresnės sąlygos perimti žinias per pamoką. Anot V. Rajecko (1997), tikslinga derinti žodinio dėstymo metodus su stebėjimu bei pokalbiu. Kadangi žodinę informaciją sustiprinus žodžiu arba atvirkščiai lemia greitesnį medžiagos įsisavinimą. Kadangi komunikacija atlieka labai svarbų vaidmenį ugdyme, nes žodžiais ir sakiniais mes išreiškiame savo mintis, pažinimo rezultatus, pasakome, ką galvojame. Anot minėto autoriaus, stebėjimas, žodis ir praktinė veikla padeda sėkmingiau įsiminti žinias, suformuoti mokėjimus bei įgūdžius siekiant intensyviai lavinti intelektą. Šių veiksmų derinimas ugdymo procese padeda mokiniams perimti mokslo žinių pagrindų sistemą. Produktyvus ugdymas pasiekiamas priartinus mokymą prie gyvenimo, kuomet remiamasi mokinių stebėjimais, jų patirtimi bei įgytomis žiniomis.

„Praktinė mokinių veikla reikšminga tuo, jog padeda formuoti konkrečius vaizdinius, mokėjimus bei įgūdžius, taip pat įtvirtinti žinias.“ (Rajeckas, 1997). Taikant teorines žinias praktiškai jos tampa geriau suvokiamos, įtinamesnės. Taigi ypač svarbi yra praktinė veikla, kuomet taikomi įvairūs mokymo metodai.

Įvairių metodų taikymas skatina protinių operacijų kaupimą, kurios atsiranda sprendžiant pažintines užduotis. Ypatingai yra svarbu kokiais būdais mokiniai įgyja žinių, mokėjimų bei įgūdžių, kaip ugdomos jų pažinimo jėgos, visų pirma kūrybinis mąstymas.

- Svarbu atsižvelgti į mokinių amžiaus ypatybes.

L. Jovaiša, J. Vaitkevičius (1987) kalbėdami apie amžiaus ypatybių įtaką renkantis metodus, nurodo, kad paauglius mokinius labiausiai domina emociniai kontaktai su vienmečiais bei vyresniaisiais. Paaugliai išgyvena fizinio ir psichologinio vystymosi fazes, kurios turi įtakos mokinių mokymosi pobūdžiui. Jie patiria fiziologinio vystymosi pokyčius, kurie turi įtakos mokymui ir tuo pačiu metu skatina pasinaudoti atsiradusiais pakitimais. Visas ugdymo organizavimas įgyvendinamas per tinkamo metodo parinkimą. Tokio amžiaus mokiniai nori pasireikšti. Todėl aukštesniųjų klasių mokiniams efektyvesni individualaus mokymo būdai, kurių taikymo metu kiti mokiniai demonstruoti savo sugebėjimus ir žinias, išbandyti ir pajusti savo jėgas bei palyginti

mokiniais. Todėl autoriai ragina grupuoti mokinius pagal interesus, gebėjimus bei mokymosi patirtį, t. y. derinti frontalų, grupinį ir individualų darbą. Tinkamai parinkus mokymo metodus pagal kiekvieną amžiaus tarpsnį ugdytiniai bus raginami domėtis mokslu ir mokymuisi.

- Nėra tobulų bei visuotinai taikytinų (universalių), absoliučiai gerų ar blogų metodų.

Mokyklinės paskaitos metu galima nuodugnai ir išsamiai atskleisti reiškinių raidą, jų dėsningumus, susieti nagrinėjamus dalykus su gyvenimu panaudojant pačią naujausią medžiagą, o tai savo ruožtu turi įtakos formuojant mokinių požiūrį į pasaulį. Pokalbių metu kiekvienas ugdytinis gali išsakyti savo nuomonę, pateikti savo argumentus bei juos argumentuoti, ugdyti gebėjimus aktyviai dalyvauti diskusijose, įvairių problemų aptarime ir sprendime. Šių veiksmų atlikimas pabrėžia žinių svarbą, padeda geriau suvokti ir perprasti nagrinėjamą reiškinį, pastebėti ir atrasti tai, kas svarbiausia. Šių veiksmų atlikimo metu mokiniai lengviau perima žinias, pasirengia savimokai. Tačiau nedera pamiršti, kad visi metodai turi savo tiek teigiamas, tiek neigiamas puses.

- Netikslinga kuriam nors metodui ar jų grupei teikti pirmenybę.

Nei vienas metodas nėra tobula priemonė tikslui pasiekti, tačiau yra akcentuojamas savarankiškas mokinių darbas, kurios metu stebėdami reiškinius ir apibendrinant faktus, mokiniai įgyja naujų žinių ir jas panaudoja dirbdami praktiškai. V. Rajeckas (1997) teigia, kad svarbu jaunąją kartą parengti permanentiniam mokymui, kadangi svarbu išmokyti mokinius savarankiškai papildyti ne tik savo žinias, bet ir rasti reikiamą informaciją, gebėti ją suvokti, atrinkti ir išrinti tai, kas svarbiausia ir būtina žinoti, susivokti joje. Teigtina, kad savarankiškas žinių įgijimas daro teigiamą poveikį mokiniams, nes tokio darbo dėka ugdytiniai sustiprina pasitikėjimą savo jėgomis bei turimomis žinios, kurios aktyviai veikiant savarankiškai sparčiai plečiasi.

- Svarbios ir tam tikros klasės ypatybės.

Metodų parinkimui įtakos turi ir kiekvieno mokinio išsivystymo lygis ir pasirengimas dirbti pagal tam tikrus metodus. Svarbu nustatyti klasės išsivystymo lygį, kaip mokiniai yra pasirengę dirbti tam tikrais metodais, ar jiems užteks žinių įgyvendinant mokymo tikslus. Mokytojui svarbu suvokti, kodėl jis renkasi vieną ar kitą metodą, ar tas metodas atitinka jo darbo stilių, mokinių pasirengimą pagal jį mokytis, dalyko ir pamokos uždavinius, kadangi kiekvienos klasės mokiniai reikalauja atitinkamų metodų parinkimo ir pasiruošimo.

Yra išskiriami trys mokinių pasirengimo lygiai: nepakankamai pasiren vidutiniškai pasirengusios ir puikiai pasirengusios grupės (Aktyvaus mokymo metodai,

1. Nepasirengusios grupės mokiniai turi nedaug patirties arba visai jos gali neturėti. Tokioms grupėms yra taikomi griežtos struktūros metodai, kuomet mokytojas duoda mokiniams nurodymus, o jie savo ruožtu mokosi logiškai ir tvarkingai pasinaudoti įvairiais mąstymo įgūdžiais. Mokymui(si) vadovauja mokytojas.

2. Vidutiniškam pasirengimo lygiui atitinka mokiniai, kurie jau yra įgiję kritinio mąstymo ir patirties mokytis aktyviai. Šių metodų taikymo metu mokiniams yra suteikiamos tam tikros galimybės rinktis ir būti mokymosi metu nepriklausomiems. Šie metodai mokytojo yra jau tik kontroliuojami.

3. Į puikiai pasirengusią grupę įeina ugdytiniai, kurie įgiję pakankamai žinių, kritinio mąstymo bei aktyvaus mokymosi patirties. Šiose grupėse yra jau taikomi negriežtos struktūros metodai, o mokiniams pasiliekiama teisė patiems spręsti ir būti nepriklausomiems. Mokytojo vaidmuo yra atlikti pagalbininko ir bendradarbio vaidmenį. Tokiose grupėse mokytojas atlieka konsultanto funkciją vadovaudamas jau lankstesniam procesui, kuomet jo įsikišimas būtinas tam, kad padėti mokiniams mokytis to, ką jie užsibrėžia.

Trys pateikti mokinių pasirengimo lygiai atspindi ne tik mokinių pasirengimą mokytis pagal tam tikrus metodus, bet ir jų gebėjimą, būtinų žinių kiekį mokytis pagal tam tikrą metodą. Kadangi tą pačią teoremą silpnoje klasėje aiškina mokytojas, o stiprioje, kuri pasirengumi kažką atrasti naujo, vadovauja mokytojas, o jau ieško, atranda ir įrodinėja patys mokiniai.

- Svarbi mokyklos aplinka.

Taipogi metodų parinkimui įtakos turi aplinka, kurioje mokiniai mokosi, nes ji suteikia daugiau galimybių pasirinkti įvairesnius metodus bei lemia mokymo organizavimą. Didesniame mieste, taikant stebėjimo metodą, nesunku organizuoti ekskursiją į parodą, o kaime – į gamtą. Taipogi vieni yra labiau linkę dirbti savarankiškai, o kitų mokymuisi reikia vadovauti.

- Mokymo metodų artinimas prie tyrimo metodų.

Rengiant mokinius kūrybinei veiklai, reikia nuosekliai artinti *mokymo metodus* prie *tyrimo metodų*. Svarbu yra ugdyti ne tik mokinių savarankiškumą, bet ir jų aktyvumą. Būtina siekti, kad mokymo medžiagos suvokimas pamokose būtų paremtas aktyvia mokinių veikla. Patys mokiniai stengtųsi apibendrinti, suprasti, atskirti pagrindinius dalykus. Mokytojas atsižvelgdamas į mokinių pasirengimą, privalo skatinti juos stebėti įvairius reiškinius, organizuoti įvairius bandymus ir eksperimentus, analizuoti ir apibendrinti jų rezultatus, konstruoti ir rinkti įvairių šaltinių

Svarbu išmokti mokinius apdoroti surinktą medžiagą ir tikrinti įgytas žinias praktiškai. Siekiant sužadinti mokinių aktyvų dalyvavimą ugdymo procese.

- Lemiamą vaidmenį vaidina pats mokytojas, jo asmenybė.

Toks požiūris į mokymo metodų parinkimą atskleidžia lemiamą mokytojo vaidmenį ugdymo procese. Todėl mokymo metodų efektyvumas labai priklauso ir nuo mokytojo asmeninių savybių. Kadangi pagrindinis mokytojo veiklos tikslas yra parinkti atitinkamus mokymo metodus, suteikti mokiniams tvirtų žinių, mokėjimų ir įgūdžių, išmokyti juos savarankiškai dirbti. Todėl metodų veiksmingumas labai priklauso ir nuo mokytojo pedagoginių gebėjimų, jo individualių savybių. Taigi iš mokytojo darbo rezultatų turime spręsti tiek apie pasirinktų metodų tinkamumą, tiek apie veiklos sėkmingumą. Siekiant tinkamai taikyti mokymo metodus, pedagogas privalo gerai išmanyti savo dėstomąjį dalyką bei žinoti šio mokslo pagrindus, kurie apsaugo mokomąjį dalyką nuo supaprastinimo. Anot V. Rajecko (1997), suteikti mokiniams mokslo pagrindų žinias – svarbiausias mokymo metodų uždavinys, todėl jį įgyvendinant svarbu atsižvelgti į pedagogo sugebėjimus, kurie daro lemiamą įtaką ne tik žinių perteikimui ir įsisavinimui, bet juos lavina ir auklėja. Nors metodas yra labai geras ir daugelių mokytojų pripažintas, bet tai dar nereiškia, kad kiekvienas mokytojas galės jį taikyti savo veikloje ir pasiekti gerų rezultatų. Anot minėto autoriaus, kūrybiškai dirbantys mokytojas niekada akiai nepasitikės nauju metodu, kadangi metodų pasirinkimui lemiamos įtakos turi jo asmeninė patirtis.

Profesionalus mokytojas daug žino mokymo metodų iš kurių renkasi pačius tinkamiausius, kuriais siekia konkrečių ugdymo tikslų atsižvelgdamas į psichologinius kriterijus. Psichologės G. Butkienė ir A. Kepalaitė (1996) nurodo šiuos psichologinius metodų pasirinkimo kriterijus:

- Mokymo taisyklių atitikimas psichikos funkcijų raidos dėsniumams. Mokymas, kurio principai atitinka raidos dėsniumus, lavina asmenybę, skatina jos brendimą. Pavyzdžiui savarankiškumo principas atitinka asmenybės augimo per nuosavą vidinį aktyvumą, savipildą dėsniumą.
- Savarankiška, motyvuota mokinio veikla, kuri yra adekvati įgijamų žinių turiniui.
- Konkrečių mokymosi dalykų atitikimas artimiausią vaiko pažinimo plėtos sritį.
- Vertinimo sistema, kuri atlieka savo pagrindines psichologines funkcijas, t. y. atspindėjimo ir lavinamąją.

Psichologiniai mokymo metodų pasirinkimo kriterijai palengvina mokytojui darbą pasirenkant metodus. Dėka šių metodų pedagogas renkasi tinkamiausius, kurie labiausiai atitinka svarbiausius ne tik ugdymo tikslus, bet ir mokymo uždavinius, metodus, kurie labiau tinka vienai ar kitai pamokai.

Psichologės pabrėžia, kad renkantis metodus svarbu juos žinoti bei gebėti vertinti pagal šių dienų mokyklai keliamus reikalavimus. Kadangi yra svarbu, kad baigus mokyklą žmonių intelektas būtų aukštas ir jie turėtų daug žinių, gebėtų drąsiai reikšti mintis, išgirsti kitą ir būtų atsivėrę priimti bei suprasti naujas žinias, spręsti išskylančius uždavinius.

G. Butkienė ir A. Kepalaitė (1996) apžvelgdamos didaktikos tendencijas suskirsto jas į senąją ir naująją. Senoji didaktina apibūdinama keliais aspektais:

1. Vaiką ugdo suaugusieji, kurie žino ko jam reikia;
2. Mokymo turinys orientuojamas rengti profesijai, todėl dalykų mokytojai nurodo, ko reikia mokytis;
3. Vyrauja informacijos perteikimo, demonstravimo metodai, rezultatai nukreipti kuo daugiau išmokti.

Nauja didaktika reikalauja iš pedagogų didesnės kompetencijos, psichologinių sugebėjimų, atsakomybės ne tik už žinias, bet ir už vaiko brandą.

1. Vaikui siūloma tai, kas ugdytų jo dalykinę ir socialinę kompetenciją, individualias nuostatas bei sugebėjimą veikti;
2. Svarbu sudaryti situacijas, skatinančias kelti bei aiškinti aktualias gyvenimo ir visuomenės problemas, svarstyti bei rinktis;
3. Mokinys i mokytojas turi dirbti sutartinai, planuoti, apmąstyti ir įgyvendinti sumanymus.

Kalbėdamos apie šių laikų didaktikos tendencijas, psichologės teigia, kad negalima atsisakyti klasikinių mokymo metodų, nes jie būtini mokant kai kurių dalykų bei temų. Autorės pabrėžia, kad ugdant jaunąją kartą svarbu ne tik kūrybinga asmenybė, bet ir gilios žinios bei aukštas intelektas.

Siekinat išsiaiškinti ir palyginti klasikinių ir aktyviųjų metodų taikymo galimybes mokant suaugusiuosius buvo vykdoma apklausa (Suaugusiems – tradiciniai metodai. Dialogas, 2005 m., Nr. 18, psl 10.). Apklausoje dalyvavę pedagogai nurodė, kad dažniausiai taiko tradicinius arba kitais vadinamus klasikinius ugdymo metodus. Argumentuodami savo atsakymus, mokytoja

metodai yra efektyvus, nes aktyvieji ugdymo būdai ne visada efektyvūs mokant suaugusiuosius. Pedagogai išskyrė keletą priežasčių: sunkiau suburti vyresnio amžiaus klausytojus į grupes, nes skiriasi žinių lygis, mokymosi pertraukos, vyraujančio intelekto bei nevienodos gyvenimiškosios patirties; akcentuojamas žinių perteikimas, dėka kurios nurodoma mokymosi kryptis; savarankiškai susipažinę su informacija mokiniai užduoda klaidas ir organizuoja pamoką ar konsultaciją; teikiant žinias savarankiškai besimokantiejiems, bendradarbiavimo metodas netinka, nes su tokiais mokiniais dažniausiai dirbama individualiai; laiko stoka – mokymo programos apimtis yra didelė. Taigi, pasirenkant metodus svarbu yra atsižvelgti į mokinių amžių, sukauptą patirtį, vyraujančią intelektą, mokymo tikslus ir uždavinius. Kaip jau buvo kalbėta, nesaugu yra taikyti metodus, kurie yra nepatikrinti, o pasirenkant atsižvelgti ne tik į propaguojamas naujoves, bet ir į kitus kriterijus, kurie yra be galo svarbūs.

Anot L. Šiaučiukėnienės, N. Stankevičienės, P. Talijūnienės (2006), vienintelis būdas paruošti mokinių nežinomas temas – panaudoti tai, kas yra jau žinoma šiuo metu, t. y. leisti patirti įvairius reiškinio aspektus, problemas, situacijos formas. Pateiktos autorės aprašo tyrimą „Mokymo metodų taikymas: realijos ir problemos“, kuriuo buvo siekiama išsiaiškinti, ar realiose mokyklose vyraujantys mokymo metodai atitinka šių dienų skelbiamas tendencijas, kurios kelia naujų ugdymo tikslų ir uždavinių, laužo tradicinius santykius, ragina taikyti aktyvius metodus. Tyrimo rezultatai parodė, kad dauguma tyrime dalyvavusių pedagogų nurodė, kad taiko aktyvius ugdymo metodus. Tik maža dalis pasisakė netaikantys šių metodų, kadangi jie neleidžia gerai parengti mokinių egzaminams. Tačiau mokinių anketinės apklausos rezultatai buvo kitokie, dažnai visiškai priešingi. Respondentai prioritetą teikė teorijos ir praktikos ryšiui. Mokiniai nurodė, kad dažniausiai mokytojų pasirenkamas mokymo metodas yra vadovėlių ir kitų šaltinių medžiagos pasakojimas. Labiausiai mokinius nustebinęs ir pradžiuginęs mokytojo taikomas metodas buvo vaizdinės medžiagos demonstravimas. Anot respondentų, aktyvieji metodai yra taikomi labai retai, pirmenybė teikiama klasikiniams metodams. Tyrimę dalyvavę moksleiviai siūlė per pamokas daugiau rinktis tokius mokymo metodus kaip vaizdinių priemonių demonstravimas, projektinius ir grupinius darbus, bet daugiau dėmesio skirti savarankiškam darbui. Taigi, apibendrinus tyrimo rezultatus, buvo prieita prie išvados, kad mokytojai nors ir žino švietimo kaitos tendencijas, tačiau praktiškai jų nerealizuoja – vis tiek dažniausiai taikomi klasikiniai ugdymo metodai. Todėl mokymo metodų taikymas yra problematiškas. Anot minėtų autorių, dėl padidėjusio ugdymo tikslų konteksto, mokytojai nėra tikri, kad šiuolaikiniai mokymo metodai leis parengti mokinius artimiausiai ateičiai bei mokytis mokinių visą gyvenimą. Baiminamasi, ar nenukentės mokinių artimiausios ateities tikslai, kadangi jie nėra saugūs taikydami naujus metodus. Naujieji metodai nepatikrinti praktikoje, nėra jų veiksmingumą įrodančių

mokytojai taiko klasikinius arba kitaip vadinamus tradicinius metodus, kurie ilgą laiką jau išsilaikė praktikoje ir yra patikrinti. Dėka tradicinių metodų galima greitai, aiškiai ir lengvai patikrinti rezultatus. Jų taikymo metu lengva patikrinti, ar mokiniai išmoko tam tikrų taisyklių, be klaidų parašė diktantą. Žymiai sunkiau yra įvertinti taikant aktyviusius metodus ar mokiniai pasiekė asmenybės kūrybiškumo, gebėjimo vertinti ir spręsti pokyčių problemas. Anot L. Šiaučiukėnienės, N. Stankevičienės, P. Talijūnienės (2006), klasikiniai ugdymo metodai yra taikomi labai seniai, yra veiksmingi, veikloje patikrinti bei rezultatyvūs, nes mokiniai sėkmingai išlaiko egzaminus, įstoja į aukštąsias mokyklas. Todėl taikydami klasikinius metodus, mokytojai jaučiasi saugūs, nes užsibrėžti tikslai yra pasiekiami.

Apie mokymo metodų taikymo veiksmingumą ir populiarumą byloja atliktas tyrimas, kuriuo metu buvo siekiama identifikuoti dominuojančius mokymo metodus heterogeninėse pradinio ugdymo klasėse, jų pasirinkimą lemiančius veiksnius bei įvertinti mokymo metodų ir mokinių, turinčių kompleksinę mokymosi negalę, darbingumo ryšį. Straipsnyje A. Galkienė ir A. Cijūnaitienė (2007, Nr. 87, 77 – 85 psl.) aprašo klasikinių ir netradicinių mokymo metodų pritaikomumą heterogeninėse pradinio ugdymo klasėse tyrimo rezultatus. Mokyklos respondentams – mokytojams ir mokiniams – buvo pateikta atvirųjų klausimų anketa. Gauti tyrimo rezultatai parodė, kad dažniausiai taikomi yra klasikiniai metodai. Populiariausi yra informaciniai metodai: teikiamieji (aiškinimas, lektūra, pasakojimas, teikiamasis pokalbis) ir atgaminamieji (apibendrinamasis pokalbis, atgaminamasis pokalbis, atpasakojimas, frontali apklausa, rašinys). Antra pagal populiarumą grupė – praktiniai-operaciniai metodai. Populiariausių šioje grupėje metodų buvo pripažintos pratybos. Mažiausiai populiarūs buvo pripažinti kūrybiniai metodai (uždavinių sprendimas, probleminis dėstymas ir probleminis pokalbis). Labai nedidelę naudotų mokymo metodų dalį sudarė netradiniai arba kitaip vadinami šiuolaikiniai mokymo metodai, kurie didaktų teigimu sudaro sėkmingo heterogeninių klasių ugdymo prielaidas. Tyrimo metu buvo pastebėta, kad pamokose mokytojai dažniausiai taiko tradicinius mokymo metodus. Svarbiausiu mokymo metodų pasirinkimo kriterijumi buvo nurodyti: klasės mokinių gebėjimai, ugdymo turinys, mokytojo gebėjimai ir patirtis, mokymosi sąlygos. Taigi mokytojų mokymo metodų pasirinkimo kriterijai atitinka bendrąsias didaktikos tendencijas, kurias patvirtina daugelio Lietuvos edukologų.

S. Rupkuvienė straipsnyje „Mokymo metodų svarba mokinių mokymosi motyvacijai“ (2008) aprašo tyrimą, kuriuo buvo bandoma išsiaiškinti vyresnių klasių mokinių požiūrį į mokymo metodų svarbą, jų įtaką mokymosi motyvacijai. Tyrimu buvo siekiama iširti, kokius mokymo metodus mokytojai naudoja dažniausiai, kurie metodai labiau svarbūs mokiniams. Tyrimo metu kad mokymo metodai moksleivių mokymosi motyvacijai yra reikšmingas veiksnys, o ji

mokomosios medžiagos išmokimui, o kartu ir pačių mokinių mokymosi motyvacijai. Tyrimo rezultatai parodė, kad mokytojai taiko tradinius mokymo metodus, konkrečiai (aiškinimą), kadangi šis metodas labai svarbus ruošiant mokinius egzaminams. Šiai nuomonei pritarė ir tyrime dalyvavę mokiniai. Be to, anot jaunųjų respondentų, tik mokantis nedaugelį dalykų vyresnėse klasėse, galima taikyti netradicinius mokymo metodus. Tačiau tiek mokytojai, tiek mokiniai kategoriškai nepasisako prieš netradicinius metodus, kurie pamoką padaro įdomesnę, ugdomi kognityviniai gebėjimai, loginę kompetenciją. Tiek mokytojai, tiek mokiniai teigė, kad jie yra reikalingi ir įmanomi mokymo metodai, tačiau tuomet didesnę dalį naujos medžiagos mokiniai reikėtų mokytis savarankiškai, kadangi daugelio dalykų mokymo programos yra labai intensyvios ir galbūt nėra galimybės daugiau laiko skirti diskusijoms, o kūrybiniais apmąstymams pamokos metu galimybės yra gana ribotos. O tai savo ruožtu sukeltų žinių spragas ir mokiniams sukeltų daug neišskumų, kurie būtų stabdžiu nagrinėjant kitas temas. Ištirus ir įvertinus mokinių nuomonę, buvo nustatyta, kad vyresnių klasių mokiniai dirba daugiau tradiciniais mokymo metodais. Pastarieji teigė, kad pateisina pedagogus, kurie pamokos metu pirmenybę teikia tradiciniams metodams, nes vyresnėse klasėse mokytojas privalo išaiškinti mokomąją medžiagą ir gerai paruošti moksleivius abiturės egzaminams. Apibendrinus tyrimo rezultatus buvo nustatyti mokymo efektyvinimo patarimai: 1) Svarbiausia yra tai, ko mokiniai mokosi, o ne tai, koks metodas taikomas. Kadangi ne visos mokymo strategijos bus tinkamos tikslui pasiekti bei medžiagai įsisavinti. Išryškėja mokymo metodo atitikimas mokymo tikslui; 2) Svarbu ne konkretus mokymo metodas, o mokinio mąstymas, nes atitinkamo metodo taikymas negarantuoja, kad jo dėka mokinių mąstymas taps prasmingas. Kadangi nėra stebuklingo metodo, kuris užtikrintų sėkmę; 3) Kiekvienas mokymo metodas siejasi su tam tikromis mąstymo pakopomis, todėl reikia vengti akiai taikyti mokymo formules, kurios gali užgožti patį mokymą; 4) Metodo sukeltas pažintinis elgesys siejamas su trimis mokymo tarpiniais: mokinių pasirengimu susidurti su nauju turiniu, vadovavimu mokiniams mokantis, išmoktos medžiagos įtvirtinimu arba rėmimusi išmokta medžiaga. Taigi, mokinių nuomone, netradiciniai metodai arba kitaip vadinami šiuolaikiniai vyresnėse klasėse nėra populiarūs. Jie labiau tinkami naudoti pradinėse ir pagrindinėse klasėse, kadangi mokytojai daugiau dėmesio skiria to amžiaus mokinių mokymosi motyvacijai skatinti. Tyrime dalyvavę respondentai pasisako už klasikinius metodus.

Apibendrinant galima teigti, kad tam tikri metodų pasirinkimo kriterijai leidžia mokytojui pasirinkti labiausiai atitinkančius svarbiausius ugdymo tikslus bei mokymo uždavinius. Mokytojas mokymo metodus gali rinktis pagal vertybių supratimą, tikslus. Pedagogas negali pasyviai žvelgti į besikeičiančią visuomenę ir pasyviai dirbti. Jis privalo nuolat kelti mokinių mokymą. Mokytojas taikantys klasikinius mokymo metodus privalo išmanyti jų paskirtį, turėti ne

teorinį pagrindą, bet ir išmanyti jų įvairovę. Pedagogas privalo suvokti, kodėl jis renkasi vieną ar kitą metodą, ar tas metodas atitinka jo darbo stilių, mokinių pasirengimą mokytis, dalyko ir pamokos uždavinius. „Metodo parinkimą taip pat sąlygoja turimos mokymo priemonės arba mokytojo gebėjimas jas sukurti.“ Mokytojas privalo išmokyti palanuoti pamokas, kurios kurtų mokymosi aplinką ir padėtų skleisti kiekvieno mokinio asmenybei. Mokomosios veiklos aktyvinimas turi didelę įtaką mokinių mokymosi kokybei. Prieš rinkdamasis metodą, mokytojas pirmiausia turi juos žinoti bei vertinti pagal šių dienų keliamus reikalavimus.

2. AKTYVŪS UGDYMO METODAI

Šiandien mokyklai keliamas uždavinys išmokyti mokinius mokytis, todėl palaipsniui pradeda keistis mokytojo ir besimokančiojo veikla, požiūris į mokymo(si) procesą, atsiranda naujų modelių bei metodų. Atsakingumas už mokymosi procesą tenka mokytojui, kurio tikslas – nukreipti moksleivį teisingu keliu. Mokytojas turi žinoti, skatinti bei valdyti mokymo motyvus. Juk nuo mokymosi motyvų priklauso tolimesnė kiekvieno ugdytinio veiklos sėkmė. Tačiau sėkmė priklauso ir nuo paties ugdytinio. Mokymas padės efektyviai perimti žinias, formuos mokėjimus, įgūdžius, ugdytinius sugebėjimus tik tuomet, kai pats mokinys bus aktyvus.

Aktyviųjų mokymo metodų tikslas – aktyvaus mokymo propagavimas pamokose.

Tai būdas – pasiekti tikslą. Jie padeda mokytojams išdėstyti turinį taip, kad mokiniai jį lengvai įsisąmonintų. Šiuo atžvilgiu svarbu ne tik žinių suvokimo, bet ir žinių panaudojimo aspektas. Mokantis aktyviai mokymosi metodais, įgyjamą ir žinių, ir gebėjimų (Aktyvaus mokymosi metodai, 1998).

Anot L. Šiaučiukėnienės, O. Visockienės ir N. Stankevičienės (2006), šiuolaikiniai arba kitaip vadinami aktyvieji metodai yra orientuoti į mokinį ir jo veiklą. Todėl mokiniai turi būti susipažinę su įvairiais mokymo(si) metodais, turėti savireguliacijos gebėjimų ir juos sieti su mokymo(si) tikslais. Edukologės nurodo šiuolaikiniams mokymo(si) metodams būdingus bruožus:

- Orientacija į mokymąsi;
- Sukuriama skatinanti aplinka, įgalinanti veikloje remtis kuo gausesniais pojūčiais;
- Bendravimo ir bendradarbiavimo, savo veiklos įsivertinimo skatinimas;
- Individualaus mokymosi stiliaus atskleidimas;
- Kritinio mąstymo, savarankiškumo ugdymas;
- Pagalba mokytojui pažinti ugdytinius;
- Visų mokinių savarankiškos mokymosi veiklos skatinimas;
- Mokinių amžiaus tarpsnių ypatumų atitikimas;
- Sąlygų ir stipresnių, ir silpnesnių mokinių saviraiškai sudarymas;
- Mokytojo ir mokinio teisė laisvai kurti, išreikšti savo individualybę veikl

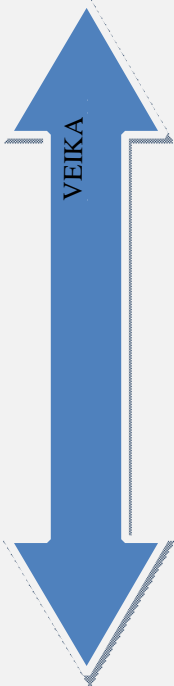

- Mokymo ir mokymosi procesas yra kūrybinis procesas abiem dalyviams.

Šiuolaikinių mokymo metodų galimybės yra labai plačios, nes padeda ugdyti gebantį bendrauti ir bendradarbiauti, kritiškai mąstyti, spręsti problemas bei savarankiškai mokytis asmenį. Aktyvaus mokymosi metodai ne tik įgalina geriau įsisąmoninti mokymo turinį, bet ir plėtojantys mokinių gebėjimą kritiškai mąstyti, taikyti žinias tiek įprastomis, tiek naujomis sąlygomis.

Aktyvieji mokymo metodai atsirado visai neseniai. Jų, kaip atskirų metodų, nuo kitų atskirti negalima, nes jie dažniausiai vartojami tada, kai stengiamasi pačius mokinius įtraukti į ieškojimų procesą. Todėl mokytojas skatinamas susikonstruoti mokymo ir mokymosi metodų komplektą ir lanksčiai bei kūrybiškai juos nuolat modeliuoti. Pateikta lentelė parodo, kaip siejami mokytojo ir mokinio sąveikos modeliai su mokymo(si) metodais ir būdais (žr. 3 lentelę).

3 lent. Mokytojo ir mokinio sąveikos modeliai su mokymo(si) metodais ir būdais

Mokytojo ir mokinio vaidmuo	Veiklos sutelkimas į mokytoją	Mokymo(si) metodai ir būdai
<p><u>Griežtai apibrėžtas</u> Mokytojas griežtai seka mokinių elgesį ir kontroliuoja jų veiklą</p> <p><u>Kontrolierius – padėjėjas</u> Mokytojas ir mokiniai kartu organizuoja veiklą</p> <p><u>Padėjėjas</u> Mokytojas skatina savarankišką mokinių veiklą ir jos įvertinimą</p>		<p>Paskaita, Aiškinimas</p> <p>Pasakojimas</p> <p>Demonstravimas</p> <p>Raktiniai terminai</p> <p>Kryžminė diskusija</p> <p>Diskusijos</p> <p>Mokymasis grupėmis</p> <p>Debatai</p> <p>Abipusis mokymas</p> <p>Apskritas stalas</p> <p>Interviu</p> <p>Modeliavimas</p> <p>Projektas</p> <p>Veiklos įvertinimas</p>
	Veiklos suteikimas į mokinį	

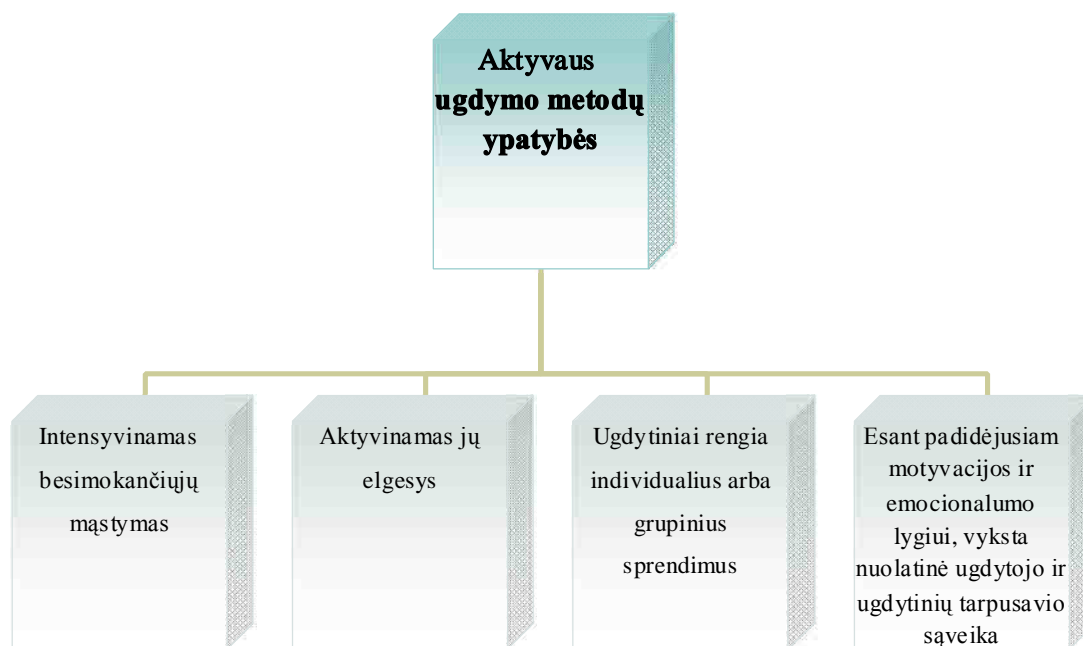
Šaltinis: Šiaučiuikienienė, Visockienė, Talijūnienė, 2006, p.108.

Pateikta schema atspindi du mokymo ir mokymosi metodų tipus: pirmo veikla yra orientuota į mokytoją, o antro - į mokinį bei jo veiklą. Pasak L. Šiaučiukienienės, O. Visockienės, P. Talijūnienės (2006), klasikiniai mokymo metodai šiuolaikinės mokymo paradigmos kontekste turi būti nukreipti į interaktyvų mokytojo ir besimokančiojo bendravimą. Jo pagrindą sudaro pedagoginė sąveika.

Šiuolaikinis mokymas reikalauja organizuoti mokymo procesą taip, kad mokiniai pamokos metu įgytų žinių aktyviai veikdami. Kuomet mokiniai informaciją perima aktyviai dirbdami, protaudami, bendraudami bei bendradarbiaudami, jų mokymas tampa aktyvus. Mokiniai aktyviai dirbdami per pamokas geba ieškoti ir atrasti. Šie veiksniai skatina savarankiško sprendimo atsiradimą. Mokinys susikaupia, svarsto, aktyviai ieško, o svarbiausia įgytas žinias sieja su savo patirtimi. Naują gautą informaciją jis įsimena greičiau ir ilgesniam laikui, išgyvendamas, nes tai jo darbo vaisius. Moksleiviai įgiję žinių aktyviai protaudami, kritiškai mąstydami, vėliau jas panaudoja ir plėtoja.

Mokytojas turi padėti mokiniams pamėgti mokymąsi, pajusti vidinį ryšį su mokymo dalykais. O tai yra pasiekama įgijus naujų žinių bei įgūdžių, kurie leidžia mokiniams prasmingai tyrinėti ir paaiškinti pasaulį. (Aktyvaus mokymosi metodai, 1998). Todėl galima būtų išskirti šiems metodams būdingas ypatybės (žr. 9 pav.).

9 pav. Aktyvaus ugdymo metodų ypatybės

Pateiktos metodų ypatybės turi įtakos mokinių mokymuisi. Kritiškas mąstymas reiškia būdą, kuriuo perdibamos žinios. Toks mąstymas yra produktyvus ir pozityvus, nes įgalina efektyviai ir kurti nuolat besikeičiančiame pasaulyje. „Gebėjimas kritiškai mąstyti yra svarbus ta

aktyviai gyventų, veiksmingai dirbtų ir funkcionuotų besikeičiančioje visuomenėje.“ (Aktyvaus mokymosi metodai, 1998). Kuomet mokiniai informaciją perima aktyviai dirbdami, protaudami, bendraudami bei bendradarbiaudami, jų mokymas tampa aktyvus. Rengdami individualius ir grupinius pristatymus aktyviai dirba per pamokas, mokosi ieškoti ir atrasti. Šie veiksniai skatina savarankiško sprendimo atsiradimą. Sąveikaudami tarpusavyje, mokiniai naują gautą informaciją įsimena greičiau ir ilgesniam laikui, nes išgyvena sėkmę.

Apibendrinus, galima teigti, kada aktyvieji mokymo metodai – tai nauji ir šiuolaikiški ugdymo proceso organizavimo būdai, kurie suintensyvina besimokančiųjų mąstymą ir elgesį. Dėl padidėjusios motyvacijos vyksta nuolatinė ugdymo dalyvių tarpusavio sąveika, kurios rezultatas – individualūs ir grupiniai darbo sprendimai. Šiuolaikinis mokymas reikalauja organizuoti mokymo procesą taip, kad mokiniai pamokos metu įgytų žinių aktyviai veikdami. Mokinys susikaupia, svarsto, aktyviai ieško, o svarbiausia įgytas žinias sieja su savo patirtimi. Mokinys žinias įgydamas aktyviai protaujant, mokosi kritiškai mąstyti, o vėliau jas panaudoja ir plėtoja. Aktyviųjų mokymo metodų taikymas turi didelės įtakos mokinių žinių ir mokėjimų lygiui pagerinti. Šie metodai padeda mokiniams išmolti, atrasti, kurti, vertinti bei pagrįsti savo nuomonę.

3. TEISINIO UGDYMO SAMPRATA

Asmenybės vystymuisi bei sėkmingai integracijai į visuomenę būtinas teisinis švietimas bei teisinis ugdymas nuo pat vaikystės. Kadangi žmogaus raida, jo asmenybės vystymasis yra labai sudėtingas procesas, kurio galutinis rezultatas – individo tapimas asmenybe. Anot V. Rajecko (2004), asmenybė subręsta, kai žmogus, perėmęs būtiniausią visuomeninę patirtį, pajėgia savarankiškai bei atsakingai dirbti ir elgtis pagal visuomenės gyvenimo normas ir reikalavimus. Todėl palaipsniui pradeda ryškėti teisinio ugdymo svarba. Tačiau nagrinėjant teisinį ugdymą kaip vientisą sampratą mokslinėje literatūroje nėra nusistovėjusio teisinio ugdymo apibrėžimo, nors šie abu mokslai turi bendrą subjektą.

V. Rajeckas (2004) kalbėdamas apie ugdymo svarbos asmenybės tapimui pabrėžia, kad juo yra siekiama jaunajai kartai perduoti visuomenės patirtį – žinias, praktinės ir intelektualinės veiklos įgūdžius, vertybes, elgesio bruožus – svarbiausius žmonijos patirties dalykus, be kurių negali egzistuoti ir toliau vystytis visuomenė. Iš to galima teigti, kad ugdymas yra ypatinga visuomenės progreso priemonė ir prielaida. Todėl ugdymas sudėtingas procesas, kuris neatsiejamas nuo vertybių, kurios reguliuoja asmens santykius su jį supančiais žmonėmis.

B. Bitinas (2000) nagrinėdamas ugdymo esmę ir bendruosius ugdymo realybės ypatumus, teigė, kad ugdytinis pats nepajėgus perimti nei svietimos patirties, nei visuomenės, todėl informacija yra vienintelis ugdymo komponentas, kuris stimuliuoja ugdytinį kaupti savo patirtį, pertvarkyti vidinį pasaulį.

V. Aramavičiūtė (2005) analizuodama žmogaus santykį su ugdymu, teigė, kad žmogaus gyvenimas ir ugdymas yra neatskiriami fenomenai, kuriuos jungia daugialypiai saitai. Pasak autorės, ugdymas ir švietimas yra neatskiriamai susiję su gyvenimo ir kultūros būkle, su konkrečios visuomenės bei tautos dvasia, kad žmogus tik visuomenėje ir per visuomenę tampa žmogumi, kad žmogaus gyvenimo ir visuomenės darna sudaro ugdymo prasmę.

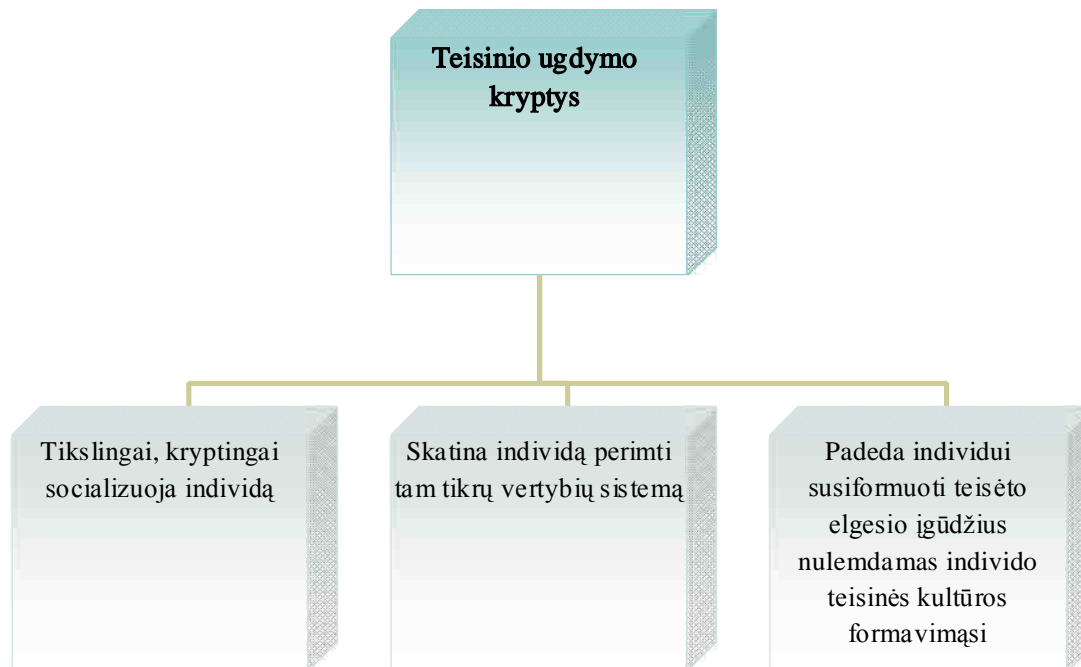
Ugdymas turi labai didelę reikšmę žmogaus raidai – ypač psichiniam brendimui.

Todėl teisė ir ugdymas sudaro labai glaudų ryšį. Anot R. Cotterrell (1992), teisė yra taisyklių rinkinys, kuris atspindi ir išreiškia visą kultūrinių pažiūrų visumą.

A. Vaišvilos (2004) teigimu, teisinio ugdymo tikslas – ne tik teikti teisinę informaciją apie teisėtą elgesį, bet ir ugdyti asmens valią, pasiryžimą elgtis teisėtai bei žadinti teisėtai asmens motyvaciją.

V. Šlapkauskas (2004) kalbėdamas apie teisinį ugdymą išskiria tam tikras kryptis, kuriomis teisinis ugdymas veikia žmogų. (žr. 10 pav.)

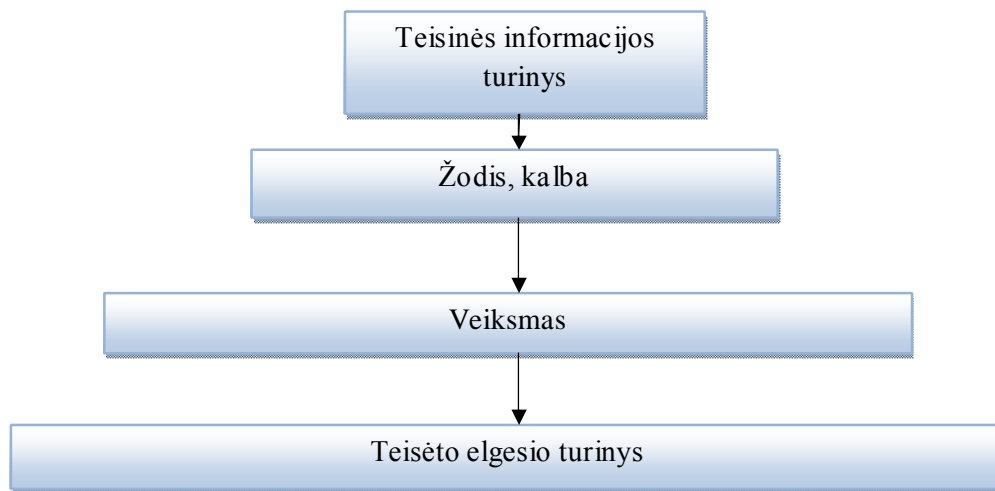
10 pav. Teisinio ugdymo veikimo kryptys (pagal V. Šlapkauskas, 2004)

Kalbėdamas apie socializaciją teise, V. Šlapkauskas (2004) nurodo, kad asmenybė socializacijos metu perima socialinio sugyvenimo visuomenėje normas ir taisykles, kurios socializuotų žmonių santykius, kurie būtų grindžiami ne jėga, o abipuse nauda, lygiateisiškumu bei bendradarbiavimu. Taigi, socializacijos metu formuojami sugebėjimai atlikti tam tikrus socialinius vaidmenis bei elgtis pagal visuomenėje priimtus elgesio modelius tokiu būdu formuojant asmenybę ir padedant jai prisitaikyti gyventi visuomenėje. Individai perimdami elgesio normas įsivaina tam tikras vertybes, kurios vadovaujasi, dėl jų gyvena. Anot R. Vasiliauską (2005), visuomeninės vertybių reikšmės požiūriu ypač aktuali mokinio vertybių sistemos ir jos raiškos per mokymo turinį problema. Vertybės atspindi tai, kas žmogui vertingiausia kultūros, psichologiniu, socialiniu, moraliniu ir grožio požiūriais. Trečia teisinio ugdymo kryptys nurodo, kad per teisinį ugdymą yra formuojama teisinė kultūra. Pasak V. Šlapkausko (2004), teisinės kultūros struktūrinį elementą sudaro teisės subjektų teisinis elgesys, kuris išreiškia normų ir vertybių atitikimo laipsnį, pasiektą teisės socialinio veiksmingumo laipsnį. Visos trys kryptys tarpusavyje susijusios ir kartu veikdamos formuoja žmogaus teisinę savimonę.

V. Šlapkauskas (2004) kalbėdamas apie teisinį ugdymą bei teisinio ugdymo kryptis, išskiria tam tikras priemones, kuriomis yra įgyvendinamas teisinis ugdymas. (žr. 11 pav.).

11 pav. Teisinio ugdymo įgyvendinimo priemonės (pagal V. Šlapkauskas, 2004)

Teisiam ugdymo turiniui įgyvendinti naudojamos pateiktos priemonės: teisinė informacija, žodis arba kalba, veiksmas ir kol galutinai susiformuoja teisėto elgesio turinys. Teisinės informacijos turinį sudaro įvairi medžiaga, kuri skiriama teisinės informacijos pateikimui (vadovėliai, knygos, kodeksai, įstatymai ir kt.). Antra ugdymo priemonė yra žodis ir kalba, kurių dėka išreiškiamos mintys, jausmai bei valios sprendimai. V. Šlapkausko (2004) teigimu, teisiškai auklėjant, reikia rūpintis bręstančios asmenybės teisinio žodyno formavimu ir teisinės kalbos tobulinimu, nes ypač didelį vaidmenį kalba atlieka teisinės savimonės plėtotei. Trečia ugdymo priemonė – veiksmas. V. Šlapkausko (2004) teigimu, praktinis ugdymas formuoja teisinės mąstysenos ir teisėto elgesio įgūdžius bei įpročius, o šie vėliau daro įtaką veiklai, elgesiui, santykiams, bendravimui. Ir paskutinė priemonė – teisėto elgesio turinys. Anot A. Vaišvilos (2000), svarbu ne tiek teikti teisinę informaciją apie teisėtą elgesį, kiek ugdyti valinį asmens pasiryžimą elgtis teisėtai, diegti teisėtam elgesiui palankią motyvaciją, ugdyti vientisą, minties ir elgesio požiūrių nesusidvejinusią, socializuotą asmenybę.

Kuriant pilietinę visuomenę ir teisinę valstybę, svarbų vaidmenį įgyja pilietinės visuomenės principas. Todėl siekiant išsiaiškinti teisinio ugdymo, kaip savarankiškos mokomosios disciplinos poreikį, buvo atlikti tyrimai. Buvo bandoma tirtinėti teisinio ugdymo bendrojo lavinimo mokykloje mokinių bei mokytojų požiūrių.

Tiriant pedagogų požiūrį į teisinį ugdymą bendrojo lavinimo mokykloje, paaiškėjo, kad teisinis ugdymas yra aktualus šiuolaikinėje bendrojo lavinimo mokykloje. Dauguma tyrime dalyvavusių respondentų mano, jog būtų naudinga, jei teisinis ugdymas būtų vykdomas kaip atskira disciplina. Anot respondentų, teisinis ugdymas daro teigiamą poveikį mokinių teisei sąmonei teisinės kultūros elementui (Prakapas, Žilinskienė, 2008). Tyrimo metu paaiškėjo

bendrojo lavinimo mokyklose yra vykdomas teisinis ugdymas dėstant atskiras mokomąsias disciplinas, tačiau tik vyresnėse klasėse, sudarytos galimybės vykdyti savarankišką teisinį ugdymą. Jo įgyvendinimą labiausiai lemia: pedagogų profesinis pasirengimas vykdyti teisinį ugdymą bei galimybė tobulinti savo teisinės žinias, taip pat didaktinius gebėjimus jas perteikti. Manytina, kad pedagogai yra tokios nuomonės, nes teisinis ugdymas mokyklose yra organizuojamas nepakankamai nuosekliai, ne tik menkai kuriama ugdomoji aplinka mokyklinėse bendruomenėse bei visuomenėje, bet ir menkas pedagogų pasirengimas vykdyti teisinį ugdymą, nes tik maža dalis mokytojų dalyvavo kvalifikacijos kėlimo kursuose. Daugiau nei pusė tyrime dalyvavusių respondentų nurodė, kad visos problemos, susijusios su teisiniu ugdymu, susiję su mokinių tarpusavio ar mokinių ir jų tėvų bendravimo ypatumais.

Kitas tyrimas buvo vykdomas siekiant iširti ką mokiniai mano apie teisinį ugdymą ir koks jų požiūris (Prakapas, Motiejūnaitė, 2009). Analizuojant tyrimo duomenis paaiškėjo, kad tik dalis mokinių žino savo teises ir pareigas, geba identifikuoti teisės aktus, kurie yra susiję su jų teisių ir pareigų apibrėžtimi, žino institucijas, kurios padeda įgyvendinti turimas teises ir pareigas. Todėl galima teigti, kad teisinis ugdymas mokykloje nėra vykdomas sistemingas ir nuosekliai. Respondentai nurodė, kad kryptingai vykdomas teisinis ugdymas, kaip atskiras mokomasis dalykas, galėtų sustiprinti teisinės sąmonės ugdymą: padėtų mokiniams įgyti žinias ir gebėjimus, reikiamus įgyvendinti savo teises ir pareigas.

Taigi, apibendrinus pateiktus tyrimus, galima teigti, kad teisinis ugdymas yra aktualus šiuolaikinėje bendrojo lavinimo mokykloje, tačiau vykdomas nesistemingai ir nenuosekliai. Ugdymo procese mokinyi rengiamas ateities gyvenimui, todėl kiekvienas žmogus turi suvoki save, savo vietą gyvenime, gebėti kurti ir palaikyti gyvenimo darną su visuomenės nariais, stengtis įgyvendinti savo bei kitų žmonių teises ir pareigas. Todėl teisinis ugdymas mokykloje turėtų būti labiau sietinas su teisinių žinių apie žmogaus teises ir pareigas skleidimu, jų įtvirtinimu bei skatinimu jomis vadovautis realiame gyvenime. Kadangi mokykla tai terpė, kurioje ugdytinis turėtų tapti pilnaverčiu visuomenės nariu. Informacija apie žmogaus teises ugdymo metu padeda ugdytiniui labiau adaptuotis prie jį supančio pasaulio bei kaupti teisinę patirtį. Todėl iškyla būtinybė tobulinti ir efektyvinti teisinį ugdymą mokykloje, nes jis yra būtinas demokratiniam auklėjimo pagrindui formuoti.

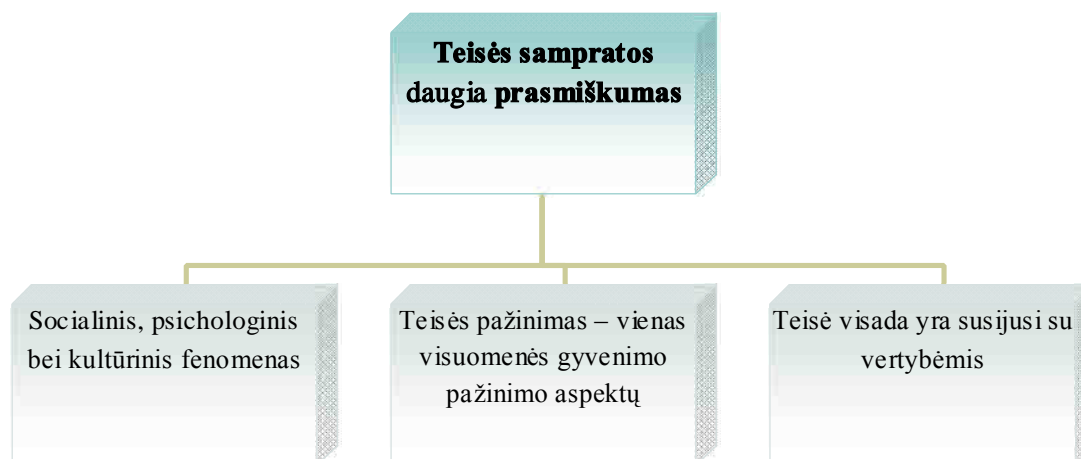
3. 1. Teisė kaip socialinis reiškinys

Visa žmonijos raidos istorija parodė, kad visuomenė negali egzistuoti be tam tikrų socialinių normų, kurios reguliuoja jos narių tarpusavio santykius. Todėl teisės prasmė ir vaidmuo visuomenės gyvenime yra didžiulė. Teisė yra sudėtingas socialinis reiškinys, kuriam ne tik visuomenė, socialinės grupės, bet ir pats žmogus suteikia skirtingas reikšmes.

Todėl teisės sampratos aiškinimų yra ne vienas. Įvairūs autoriai pateikia vis kitoki šios sąvokos traktavimą (A. Vaišvila, V. Šlapkauskas, H. Kelsen ir kt.). Žodis „teisė“ ne tik lietuvių, bet ir kitose Europos valstybių kalbose reiškia tikslią ribą, tiesą, teisingumą.

Anot V. Šlapkausko (2004), „teisės“ etimologinė reikšmė yra tiesumas, tiesi linija – jutiminė teisių ir pareigų pusiausvyros išraiška. Taip pat teisė, kaip teisingumas, yra visuomenės narių laisvės matas ir civilizacijos socialumo skiriamasis bruožas, išreiškiantis vienoki ar kitoki asmenybės ir visuomenės santykį.

H. Kelsen (2002) pateikia trejopą teisės aiškinimą. (žr. 12 pav.).

12 pav. Teisės sampratos (pagal H. Kelsen, 2002)

Pirma teisės samprata anot H. Kelsen (2002) yra ne universalus reiškinys, nes kiekvienoje tautoje ir kultūroje teisė reiškiasi skirtingai ir turi skirtingą turinį. Antra samprata aiškina visuomenės gyvenimą remdamasi įvairiomis epistemologijomis, kurios dažniausiai tarp savęs nesuderinamos. Trečia sąvoka nurodo, kad įvairūs visuomenės nariai puoselėja skirtingas vertybes. Taigi, žmonės gali išpažinti skirtingas teisės sampratas, nes skiriasi žmonių socialiniai interesai ir vertybinės orientacijos. Tačiau teisė yra neatsiejama nuo žmonių ar jų grupių, kurių elgesį ji reguliuoja, ir interesus ji atitinka, įtvirtina ir gina, kitų – neatitinka, net siekia juos paminti ar įveikti.

Anot V. Šlapkausko (2004), A. Vaišvilos (2004), teisė yra socialinis interesas, paverstas visuotinai privaloma elgesio taisykle, skirta žmonių elgesiui norminti, priešingiems interesams derinti.

P. A. Čiošys (2008) pateikia šią teisės sampratą: teisė – tai sistema valstybės nustatytų ar sankcionuotų visiems apibrėžtų normų (bendrų elgesio taisyklių), skirtų reguliuoti visuomeninius santykius ir prireikus garantuoti valstybės prievartą.

Teisės terminas nėra vienareikšmis, jis turi daug reikšmių. Todėl teisė svarbos atžvilgiu prilygsta tokioms fundamentinėms, žmoniškumą išreiškiančioms kategorijoms kaip visuomenė, moralė, valstybė, kultūra. Todėl teisei įsitvirtinus žmonių santykiuose vyksta žmogaus žmoniškėjimas.

Anot A. Vaišvilos (2004), teisė padeda žmogui tapti žmogumi ne kaip biologinei rūšiai, o kaip socialinei būtybei, sugebančiai būti ne tik savaime, bet ir drauge su kitais.

Pasak S. Vansevičiaus (1998), socialinė teisės paskirtis – būti nuolatinu patikimu reguliavimo ir gynimo mechanizmu, kuris garantuoja visuomeninių santykių dalyviams teisėto elgesio erdvę ekonominių, bendrų socialinių ir psichologinių reguliatorių ir stimulų ir jų kolektyvų visoje materialinių ir dvasinių interesų sistemoje.

Ypač svarbų vaidmenį reguliuojant visuomeninius santykius atlieka teisės normos (t. y. privalomo elgesio taisyklės), kurios reguliuoja visus svarbiausius visuomeninius santykius. Jos šiais laikais reguliuoja visus svarbiausius visuomeninius santykius. Teisiškai sureguliuoti visuomeniniai santykiai tampa stabilesni, o pačioje visuomenėje išivyroja didesnė tvarka ir drausmė. (Lietuvos teisės pagrindai, 2004).

V. Šlapkausko (2004) teigimu, teisinės sistemos ir teisės normomis sukuriama visuomenėje pasitikėjimo ir saugumo išsaugojimo, visuomenės sutelktumo stiprinimo tendencija. Todėl teisės socialine paskirtimi siekiama:

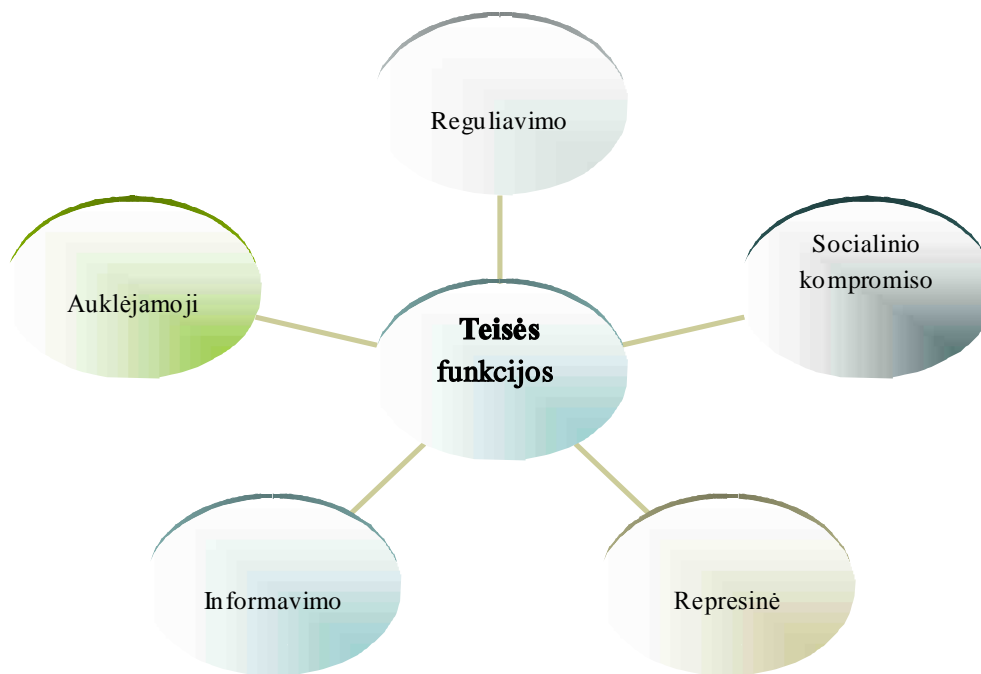
1. saugoti ir ginti žmogaus pamatinius interesus;
2. užtikrinti visuomenės grupių socialinę ir politinę santarvę;
3. skatinti visuomenės gyvenimo kokybės raidą.

Teisės socialinė paskirtis yra įgyvendinama teisės funkcijomis, kurios daro poveikį žmonių elgesiui. Pasak S. Vansevičiaus (2000), teisės funkcijos – tai pagrindinės teisės poveikio visuomeniniams santykiams kryptys, lemiamos teisės esmės ir jos socialinės paskirt

gyvenime. Jos išreiškia pagrindinius teisės bruožus ir jų paskirtis – įgyvendinti teisės uždavinius konkrečiu visuomenės raidos etapu. Svarbiausias funkcijos bruožas – jų dinamiškumas ir pastovumas.

A. Vaišvilą (2004) pateikia 5 pagrindines teisės funkcijas: reguliavimo, socialinio kompromiso, represinė, informavimo ir auklėjamoji (žr. 13 pav.).

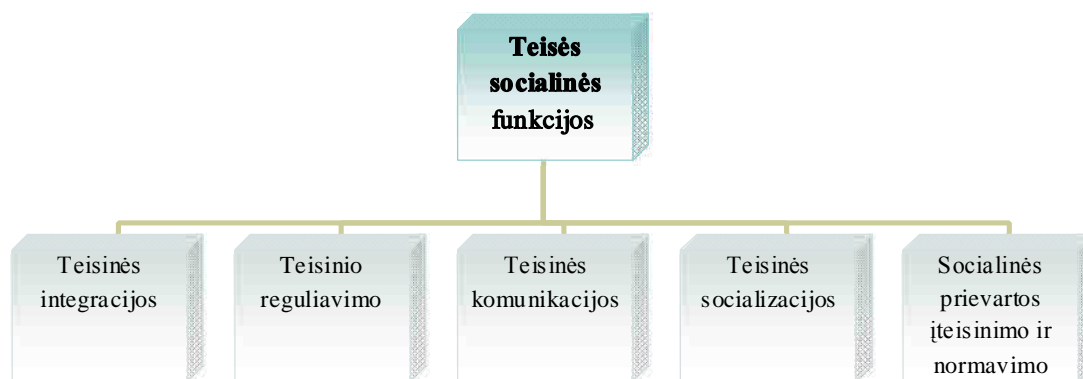
13 pav. Pagrindinės teisės funkcijos (pagal A. Vaišvilą, 2004)

Pagrindinė teisės poveikio funkcija yra reguliavimo, kuomet asmens teisės (vertybės) yra saugomos nustatant vienam teisinio santykio dalyviui teisę į tam tikrą vertybę (gyvybę, sveikatą, laisvę, turtą ir t. t.), o kitiems asmenims nustatoma pareiga susilaikyti nuo žalingo elgesio tų vertybių turėtojo atžvilgiu arba atlikti jam pozityvius veiksmus. Į šios funkcijos turinį įeina 2 imperatyvai: leisti (teisnumo suteikimas) ir įpareigoti (pozityvios ar negatyvios pareigos vykdymo būtinybė). Socialinio kompromiso funkcija nurodo, koks turi būti reguliavimo funkcijos turinys tais atvejais, kai teisės socialinė paskirtis – vienodai veiksmingomis priemonėmis saugoti visų visuomenės narių teises ir laisves. Represinė funkcija nustato pobūdį ir mastą valstybės prievartos (sankcijos), kurią leidžiama taikyti už reguliacinių teisės normų nustatomų įpareigojimų, draudimų nevykdymą. Jos esmė pirmiausiai sudaro imperatyvas – bausti. Kita funkcija – informavimo nurodo (informuoja), kokio elgesio reikalauja konkreti teisės norma ir kokios sankcijos bus taikomos tiems, kuri tikromis teisėmis ir nevykdys joms nustatytų pareigų. Ir paskutinė teisės funkcija –

funkcija skatina asmenį elgtis teisėtai, ugdo jo gebėjimą gyventi santarvėje su artimu, ne tik jaustis asmenybe, bet ir matyti kitą žmogų ja esant. Dėka šios funkcijos, žmogus mokosi viską apmąstyti: žalą, kurią jis patirs nepakludamas teisės imperatyvams bei bendrą naudą, kurią jam garantuoja teisėtas elgesys. Visos šios funkcijos veikia kartu, tarpusavyje sąveikaudamos ir viena kitą papildydamos garantuoja diferencijuotos visuomenės saugumą ir taiką.

Anot V. Šlapkausko (2004), teisės, kaip socialinio instituto, funkcionavimo bruožai yra svarbūs, nes suponuoja teisės socialinių funkcijų išskyrimo prielaidas. Todėl autorius išskiria ir teisės socialinias funkcijas, kurios įgyvendina socialinių grupių ar visos visuomenės interesus. (žr. 14 pav.)

14 pav. Teisės socialinės funkcijos (pagal V. Šlapkauską, 2004)

Iš viso autorius išskiria 5 funkcijas. Teisinės integracijos funkcija yra svarbiausia, kuri kuria ir įgyvendina teisės siekdama užtikrinti ir išsaugoti visuomenės narius jungiančią ir visą visuomenę persmelkiančią socialinę tvarką. Teisinio reguliavimo funkcija sunormina socialinius santykius ir veiklą teisės normų pagrindu. Ši funkcija ne tik įtvirtina, bet ir saugo susiklosčiusius visuomeninius santykius, skatina jų tobulėjimą. Dėka teisinės komunikacijos funkcijos perduodami ir priimami teisinės reikšmės pranešimai. Teisės socializacijos funkcija atsako už asmenybės formavimą, kurio metu yra perėmimas socialinio elgesio patirtis ir teisėto elgesio modelis. Socialinės prievartos įteisavimo ir normavimo funkcija apibrėžia pobūdį socialinės prievartos, kurią leidžiama taikyti už teisės normų ir įsipareigojimų nevykdymą. Taigi pateiktos funkcijos yra labai svarbios, kurios siekia įteisinti teisės socialinę paskirtį bei kurios papildo A. Vaišvilos pateiktas funkcijas.

Apibendrintai, galima teigti, kad teisės vaidmuo sociume bei veiksmingumas yra akivaizdūs. Teisė vertinga tuo, kad ji yra priemonė, kuri tenkina socialiai teisingus ir besiplėtojančius piliečių ir visos visuomenės poreikius ir interesus. Dėka teisės žmonių veikla įgauna organizuotumo, pastovumo, darnumo ir kontrolės. Todėl tokiu būdu teisė užtikrina visuomeninių santykių darr

Vansevičiaus (2000) teigimu, teisė, įkūnydama darnią visuomeninių santykių dalyvių

ir skatina paskirus asmenis ir visuomenę plėtoti naudingus visiems santykius. Teisė įgyvendina socialinę laisvę, socialinį aktyvumą ir drauge socialinę atsakomybę, nustato tokią visuomeninių santykių tvarką, kuriai esant iš žmonių gyvenimo pašalinama savivalė, užtikrinama individų ir grupių veiklos kontrolė. A. Vaišvila (2009), kalbėdamas apie teisių ir pareigų vienovę kaip žmogaus orumo teisinę formulę, teigia, kad žmogus naudodamasis visomis savo teisėmis kuria ir plėtoja savo gebėjimą tinkamai gyventi visuomenėje, asmens orumas ir teisės į orumą tampa visų žmogaus teisių tikslu ir kartu koncentruotu būdu, išreiškiančiu asmens socialinį vertingumą, jo susikurtą pareigų vykdymu.

3. 2. Teisinis ugdymas mokykloje

Žmonija žengdama į žinių visuomenę turi gauti žinių, kurios taptų svarbiausia visuomenės bei individo veiklos sąlyga bei priemone. Tokiu būdu yra skatinamas žmogaus ir visos visuomenės mokymasis bei tobulėjimas, todėl išauga ugdymo vaidmuo.

V. Lepeškienė (1996), kalbėdama apie mokyklos ir asmenybės saviaktualizaciją, teigė, kad bendriausias mokyklos uždavinys – tai padėti vaikui tapti žmogumi, kuris išmoktų gyventi remdamasis bendražmogiškais vertybėmis bei gebėtų atskleisti ir realizuoti savo paties galimybes.

Anot V. Jakavičiaus (1998), ugdymas padeda žmogui socializuotis – tapti visuomenės nariu. Tikroji ugdymo esmė – padėti ugdytiniui atverti duris į pasaulį, paversti universaliąsias idėjas savo sielos pasauliu (Bitinas, 2000). Todėl galima teigti, kad ugdymas padeda atsiskleisti ir suklestėti amžinoms idėjoms bei vertybėms, kurios turi tapti vaiko vidiniu turiniu.

Todėl svarbu išanalizuoti teisinio ugdymo būtinybę ir galimybes švietimo įstaigose. Šiuo metu nėra konkrečios sąvokos, kuri galėtų tiksliais aspektais įvardinti teisinį ugdymą. Jis mokykloje yra įgyvendinimas dėstant teisės ir pilietiškumo pagrindų disciplinas. Šių mokomųjų dalykų dėka vyksta asmens socialinis ugdymas, kurių ugdomasis poveikis, puoselėjant jauno žmogaus socialinę kultūrą, labai reikšmingas. Įgytos žinios ir gebėjimai padės mokiniams iš įvairių pozicijų suvokti žmogaus santykį su supančia aplinka, taip pat padėti pagrindus atsakingai gyventi ir veikti demokratinėje visuomenėje (Bendrosios programos, 2008).

Buvo priimta Švietimo ir mokslo ministerijos specialistų parengta ilgalaikė valstybinė pilietinio ir tautinio ugdymo programa (2006), kuri nubrėžė gaires kryptingam ir organizuotam darbui. Yra siekiama prasmingos, kultūros ypatumus įvertinančios integracijos, kuri efektyvin perdavimą žmonijai.

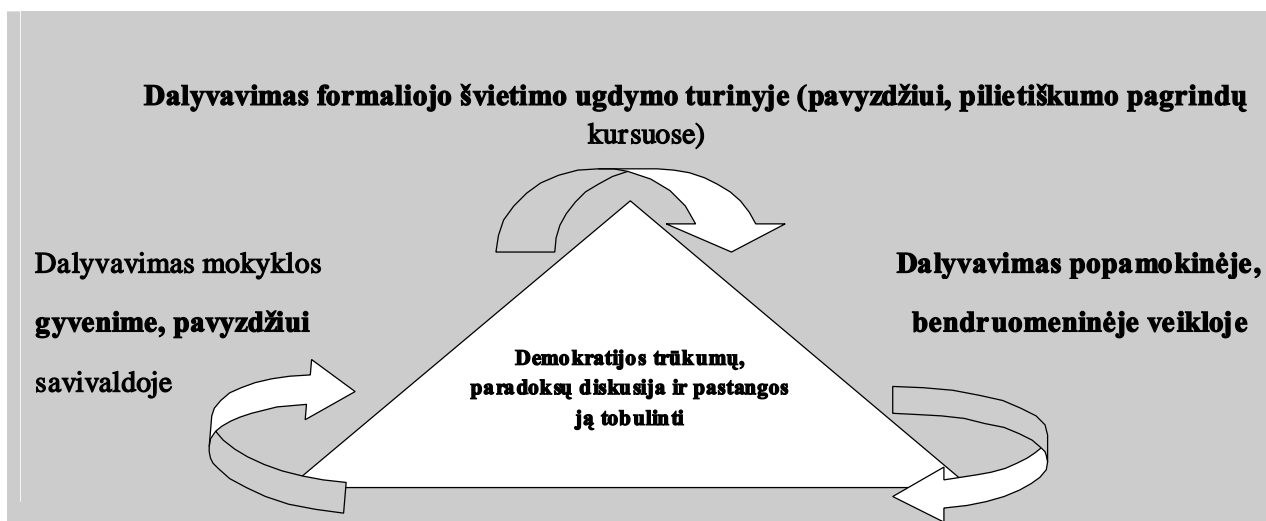

Mokykla padeda parengti mokinius tolimesniam gyvenimui bei tapti aktyviais pilietinės bendruomenės nariais. Todėl mokykla užima svarbią vietą teisinių žinių perdavimo eigoje. Bendrosiose programose (2008) yra išdėstyti mokyklos siekiai mokinių atžvilgiu: ugdyti sąmoningus piliečius, suprantančius savo teises ir pareigas, gebančius dalyvauti visuomenės ir valstybės gyvenime ir jį tobulinti. Akcentuojamos šios demokratinės visuomenės ir valstybės vertybės: žmogaus orumas, lygybė, teisingumas ir teisėtumas, tolerancija, solidarumas, lojalumas demokratinėi valstybei ir tautai. Šiose programose išdėstyti siekiai, kurie turėtų puoselėti meilę Tėvynei, atsakomybę ne tik už savo tautą, bet ir valstybę, tautinę savigarbą. Įgytos žinios ir gebėjimai, išugdytos nuostatos būtinos, kad mokiniai galėtų aktyviai ir atsakingai dalyvauti Lietuvos demokratinės valstybės ir pilietinės visuomenės gyvenime. Taigi akivaizdu, kad ugdymo įstaigos stengiasi diegti mokiniams tas vertybes, kurios ugdytų jų tautinę ir pilietinę savimonę, kuri bus grindžiama demokratinėmis ir kultūrinėmis tautos vertybėmis.

Pilietiško ugdymas Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloje įeina į socialinio ugdymo dalį, todėl jis keliamas kaip vienas iš pagrindinių švietimo sistemos tikslų Europos Sąjungos dokumentuose ir Lietuvos švietimo strategijoje.

Pilietiško samprata yra daugiasluoksnė. Anot G. Gedvilienės, V. Zuzevičiūtės (2007), pilietiškas apima kiekvieno žmogaus aktyvumą, ryžtą siekiant savo teisių dalyvauti vietos bei savo valstybės reikaluose, laikantis aktyvios pozicijos Europos Sąjungos ir kitais klausimais. Todėl per pilietiško pamokas mokykloje yra nemenkos galimybės piliečiui ugdyti, kurias atspindi pateikta schema (žr. 15 pav.).

Pateiktas paveikslas atspindi kaip mokiniai galėtų prisidėti prie demokratijos kurimo. Gyvenant demokratinėje visuomenėje būtina žinoti pagrindinius gyvenimo joje taisykles. Tačiau to žinojimo nepakanka. Reikėtų išmokyti demokratinius santykius kurti aplink save, savo artimiausioje aplinkoje. Todėl pateiktame paveiksle galima būtų išskirti veiklas, kurių dėka kiekvienas mokinys gali prisidėti prie demokratijos kūrimo. Išskyrus, pilietiškumo pagrindų kursus, dalyvauti mokyklos savivaldoje, popamokinėje bei bendruomeninėje veikloje. Tik aktyviai veikiant, ieškant demokratijos trūkumų, organizuojant diskusijas, teikiant pasiūlymus, kiekvienas mokinys galės prisidėti prie žmogaus teisių ir teisingumo įgyvendinimo iš pradžių mokykloje, o paskui ir visuomenėje. Žinodamas bei mokėdamas ginti savo teises, žmogus galės jomis naudotis ir tuo pačiu metu mokės gerbti ir kito žmogaus teises bei laisves.

Anot V. Šlapkausko (2004), pilietinės visuomenės formavimas ir jos socialinis veikimas sietinas su jos platesniu ir kryptingesniu teisiniu švietimu. Todėl tokį švietimą reikia pradėti bendrojo lavinimo mokykloje, mokant mokinių teisės pagrindų ir teisinio mąstymo. Teigtina, kad visuomenės tobulėjimas iš esmės priklauso nuo teisinės sąmonės augimo. Tačiau teisinės sąmonės diegimas mokiniams nėra lengvas procesas. Šioje sąvokoje galima pastebėti susiliejančią žmogaus žinių, vertybių ir jausmų apie teisę visumą. Tai tarsi refleksinis kiekvieno žmogaus įrankis, kurio dėka individas sugeba pažinti savo gyvenamąją aplinką, kad galėtų prie jos prisitaikyti ir kartu ją pritaikyti prie savo paties poreikių. Visi žmonės yra skirtingi, todėl ir interesai jų skiriasi, todėl ir teisinė sąmonė skirtingai vertina galiojančią ir kitaip įsivaizduoja pageidaujamą teisę.

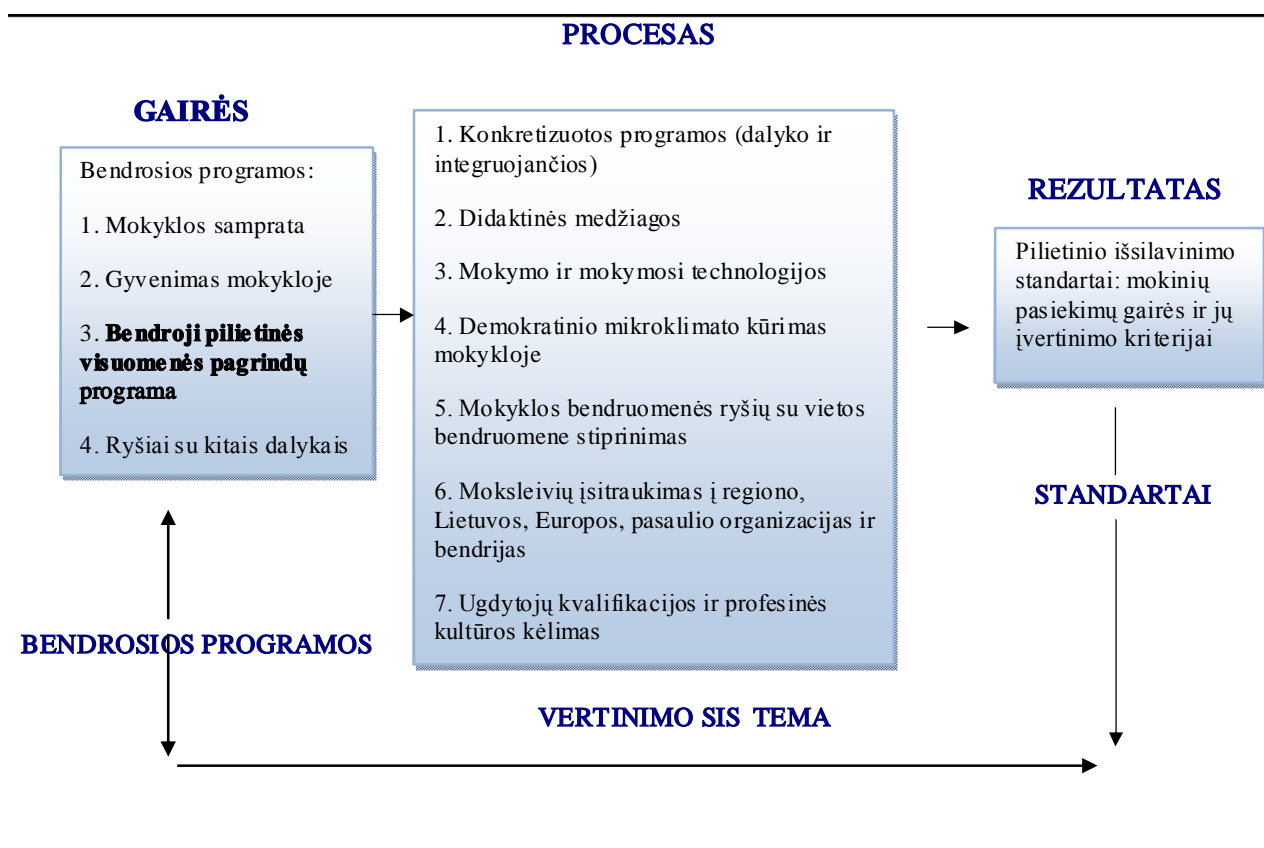
Todėl A. Vaišvila (2004) pabrėžia, kad pažinti teisinę sąmonę – tai pažinti, kaip žmonės kolektyviniu būdu įsisamonina savo interesus, kaip ir kodėl juos transformuoja į teises idejas – pageidaujamo elgesio idėjinį modelį, o vėliau – į visuotinai privalomą teisinę tvarką. Taigi, galima teigti, kad teisinė sąmonė yra universali sąvoka, kurios pažinimas verčia žmogų keisti savo interesus ir formuoti savo teisinių pažiūrų sistemą.

Pilietiškumo ugdymui pradėdama skirti ypatingą dėmesį ir pilietinę tematiką integruoti į įvairių mokomųjų dalykų turinį. Tai įrodo priimta pilietiškumo integruojamoji programa (2008). Kuria yra siekiama ugdyti mokinių pilietiškumo kompetenciją per visų mokomųjų dalykų integraciją. Pateikiamos kelios pilietiškumo integruojamųjų programų įgyvendinimo idėjos, kurios bando sieti pilietiškumą su: doriniu ugdymu, menais, matematika, geografija ir gamtos mokslais, technologijos dalyku, kūno kultūra, užsimenama apie plačias galimybes istorijos kurso, taip pat akcentuojama kalbų svarba, kurių ryšiai su pilietiškumo ugdymu turėtų būti itin glaudūs. Taigi akivaizdu, kad pilietiškumo ugdymas turi plačias galimybes integruotis į visų mokomųjų dalykų programas. Šią p

koncentrai bei pateikiamos pilietiškumo ugdymo integravimo aspektai įvairių mokomųjų dalykų programose: nurodomos pilietiškumo ugdymo veiklos sritys ir ugdytinos nuostatos bei jiems įgyvendinti numatyti mokinių pasiekimai atskirų mokomųjų dalykų programose.

Pilietiškumo ugdymas vyksta pagal pilietinio ugdymo sistemą. (žr. 16 pav.)

16 pav. Pilietinio ugdymo sistema mokykloje

Pateiktoje pilietinio ugdymo sistemoje galima išskirti 3 esminius sandaros elementus: gairės, procesas ir rezultatai. Pagrindiniu gairės sandaros elementu yra bendroji pilietinio ugdymo programa, kurios paskirtis atskleisti dalyko sampratą, siektinus dalyko tikslus ir uždavinius, galimus optimalius ugdymo metodus, dalyko ryšius su kitomis disciplinomis, pagrindines temas ir problemas. Tačiau priklausomai nuo kiekvieno mokytojo sugebėjimų ją galima konkretinti ir detalizuoti. Šia programa siekiama stiprinti demokratinis Lietuvos švietimo veiklos principus.

Visas pilietinio ugdymo procesas vyksta mokykloje. Jo sėkmė priklausys nuo kiekvieno mokytojo iniciatyvos ir kūrybiškumo. Šiuo proceso metu mokiniai įgyja žinių, u

nuostatas, sėkmingai mokosi svarstyti problemas, integruojamų programų dėka mokiniams leidžiama pasijusti arčiau realaus gyvenimo, parodo ryšį tarp įvairių mokomųjų dalykų.

Ir siektinas pilietinio ugdymo sistemos rezultatas turi atitikti pilietinio pasiekimo standartas: mokinių pasiekimai bei tų pasiekimų įvertinimas.

Apibendrintai galima teigti, kad mokykla – tai viena iš institucijų, kurioje yra formuojama mokinių teisinė sąmonė. A. Maceina (1990) kalbėdamas apie mokyklos ir šeimos santykį vaikų auklėjime, pabrėžia, kad ugdymas prasideda šeimoje, tačiau ji neįstengia vaiko išvystyti tiek, kiek reikalauja painus mūsų laikų gyvenimas. Tarp šeimos ir mokyklos yra organiškasis ryšys ir vyksta nuoseklus perėjimas. Autorius pabrėžia, kad žmogus turi būti išauklėtas tautiniu atžvilgiu, nes kitaip jis nebus pilnutinis žmogus. Todėl svarbu atkreipti dėmesį į teisinį ugdymą. Tik dėka aktyvaus piliečių dalyvavimo jie taps aktyviais savo šalies piliečiais, vykdančiais ne tik savo pareigas, bet ir ginančiais savo ir aplinkinių teises.

3. 3. Teisė ir teisinis švietimas

Teisės vaidmuo visuomenėje yra labai svarbus, nes leidžia atskleisti žmogaus vaidmenį socialinėje raidoje. Anot V. Šlapkausko (2004), teisė suprantama kaip nepriklausoma socialinės kontrolės ir socialinio vadovavimo priemonė. Jis teigė, kad tiesioginis teisės taikymas – mėginimas pakeisti elgesį ir galbūt pažiūras, primetant individualiems teisės subjektams teises pareigas, reikalingas tokiai kaitai įvykdyti. Todėl kalbant apie teisę, teigtina, kad ji vaidina didelį vaidmenį sukeldama socialinę kaitą.

L. Leonas (1995), kalbėdamas apie teisės poveikį žmogui, teigė, kad teisė duoda normą, kuri iš vienos pusės apriboja asmens laisvę, jų savitarpio santykiuose, iš antros pusės pateikia laisvę, gindama asmenį nuo kitų. Todėl, kalbant apie teisinį švietimą, teisės viršenybė įpareigoja mokyklą užtikrinti besimokančiųjų joje vaikų saugumą bei suteikti teisinių žinių turtinant jų teisinę savimone, įgyvendinant teisinį švietimą.

Mokykla – tai atraminis taškas, kurioje prasideda visuomenės teisinis švietimas. Švietimo įstaiga padeda vaikams suvokti savo vietą visuomenėje ir pasaulyje. Yra ugdomas mokinių paklusnumas socialinei tvarkai, pagarba susitarimui, moko poreikius suderinti su kitų žmonių interesais. Anot A. Vaišvilos (2009), valstybė turi būti suinteresuota mokyti žmone

poreikius, kad jie savo teisėmis naudotųsi protingai, nesukeliant gresmės kitų teisėms. Anot autoriaus, teisinis švietimas turėtų tapti prioritetine valstybės sritimi.

Siekiant, kad teisinių žinių perteikimas žmonijai būtų efektyvesnis 2004 m. LR Vyriausybė patvirtino Visuomenės teisinio švietimo programą, kurioje teisinis švietimas laikomas procesu, kuriuo metu asmenims sudaromos galimybės įgyti žinių ir gebėjimų, kurie padėtų tinkamai naudotis ne tik savo teisėmis bei laisvėmis teisinėje sistemoje, bet ir vykdyti pareigas ginant savo teises. Visuomenės teisinis švietimas apima Lietuvos ir Europos Sąjungos teisę. Šio programos tikslas – pagerinti teisinės informacijos prieinamumą visuomenei, sukurti ilgalaikį teisinės sąmonės ugdymo pagrindą, ugdyti savarankiškai mąstantį Lietuvos Respublikos gyventoją, sugebantį savarankiškai pasinaudoti savo teisėmis ir vykdyti savo pareigas. Programos tikslas atskleidžia esminius teisinio švietimo aspektus, į kuriuos yra orientuota teisinė valstybė, kuri siekia užtikrinti bei apsaugoti asmens teises. Taigi, galime teigti, kad pritarimas socialinėms normoms glaudžiai siejasi su visuomenės vertybinės sistemos formavimusi.

Švietimas apie žmogaus teises geriausiai paruošia moksleivį aktyvaus piliečio gyvenimui demokratinėje visuomenėje, jei taikomas veiksmingas mokymosi būdas. Todėl visuomenės teisinis švietimas yra svarbus siekiant užtikrinti, kad jos nariai prisitaikytų prie naujų socialinių normų ir gebėtų jas panaudojus ginti savo teises ir laisves bei naudotis teikiamomis galimybėmis. Todėl atsiranda poreikis panaudoti visas įmanomas priemones vaiko teisėms užtikrinti.

Įgyvendinant Visuomenės teisinio švietimo programos priemones, yra keliami tokie uždaviniai:

- Sukurti teisinio švietimo sistemą;

Šiam uždaviniui įgyvendinti siekiama:

1. Sukurti patikimą, veiksmingą, visiems vienodai prieinamą teisinio švietimo sistemą, užtikrinančią gyventojų ugdymą, informavimą ir pagal galimybes – konsultavimą;
2. Racionaliai paskirstyti gyventojų teisinio švietimo funkcijas valstybės ir savivaldybių institucijoms, nevyriausybinėms organizacijoms:
  2. 1. Priskirti švietimo ir mokslo institucijoms gyventojų teisinio ugdymo funkciją;
  2. 2. Priskirti valstybės ir savivaldybių institucijoms pagal kompetenciją nuolatinio gyventojų teisinio informavimo funkciją;
  2. 3. Priskirti nevyriausybinėms organizacijoms ir (arba) teisininkus rengiančioms aukštosios mokykloms gyventojų informavimo ir konsultavimo jiems rūpinamais teisiniais klausimais funkcijas.

2. 4. Organizuoti savivaldybių institucijose visuomenės teisinį informavimą pagal kompetenciją, įtraukti teisininkus rengiančias aukštasias mokyklas į teisinio informavimo ir konsultavimo veiklą.

3. Sukurti gyventojų teisinio švietimo koordinavimo mechanizmą;

4. Skatinti pilietines iniciatyvas ir savišvietą;

5. Naudotis kitų valstybių turima visuomenės teisinio švietimo patirtimi.

- Rūpintis visuomenės teisiniu ugdymu;

Plėtojant visuomenės teisinį ugdymą siekiama:

1. Aprūpinti kuo daugiau mokinių teisinio ugdymo priemonėmis, parengti ir išmokyti pedagogus jomis naudotis ugdymo procese;

2. Sudaryti galimybes regionų gyventojams kuo plačiau dalyvauti teisinio švietimo programose, įgyti teisinių žinių ir įgūdžių, reikalingų šiuolaikinei visuomenei, ir skatinti neformalųjį ugdymą.

- Užtikrinti visuomenės teisinį informavimą ir konsultavimą.

Užtikrinant visuomenės teisinį informavimą ir konsultavimą, keliami tokie tikslai:

1. Informuoti gyventojus jiems rūpimais teisiniais klausimais, šiuo tikslu rengti televizijos ir radijo laidas, leisti ir dalyti lankstinukus, brošiūras, kitomis priemonėmis skleisti teisinę informaciją;

2. Informuoti gyventojus apie naujus teisės aktus, jų pakeitimus, poveikį ir galimybes ginti savo teises;

3. Nustatyti norinčių dalyvauti įgyvendinant programą nevyriausybinių organizacijų dalinį finansavimą iš programai skirtų lėšų ir įtraukti jas į visuomenės teisinį informavimą ir konsultavimą;

4. Organizuoti nevyriausybinių organizacijų atstovų mokymą ir kvalifikacijos tobulinimą;

5. Organizuoti pagal galimybes valstybės ir savivaldybių institucijų valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, mokymą ir kvalifikacijos tobulinimą teisinio švietimo klausimais;

6. Plėtoti informacines technologijas, kad kuo daugiau gyventojų rastų reikiamą teisinę informaciją.

Antras teisinio švietimo programos uždavinys atspindi teisės pagrindų mokymo propagavimo mokykloje, kuriuo bus siekiama mokiniams suteikti kuo daugiau žinių apie jų teises bei pareigas. Todėl toks uždavinys, savo ruožtu, reikalauja ir specialaus šios srities specialistų parengimo, kurie galėtų dėstyti teisės pagrindus bendrojo lavinimo mokykloje. Todėl arčiausiai mokinio švietimo įstaigoje yra mokytojas. Tai reikalauja didesnio dėmesio skyrimo kokybiškesnei n

kompetencijai ugdyti, norint, kad teisinis švietimas virstų viena iš užtikrinančių saugumo mokykloje priemonių.

Atliktame tyrime apie jaunesniojo mokyklinio amžiaus mokinių teisinio ugdymo turinio bendrojo lavinimo mokykloje (A. Pekauskio ir G. Grigaliūnaitės, 2008) tiriama mokyklinio amžiaus teisinis ugdymas mokyklose: kaip vykdomas, ar mokiniai per kitas pamokas gauna pakankamai teisės žinių, atliekama vadovėlių analizė. Atlikus tyrimus paaiškėjo, kad teisės žinios pradinių klasių vadovėliuose pateikiamos be jokios sistemos, o teisinis ugdymas yra vykdomas nesistemiškai ir nepakankamai gerai. Šiuo tyrimu įrodoma, kad būtina rengti teisės mokytojus, o mokyklose įvesti teisinio ugdymo pamokas kaip atskirą discipliną. Kadangi vaikams menkai ugdomas atsakomybės jausmas, teisinė sąmonė ir kultūra. „Teisinis ugdymas turėtų būti vykdomas sistemingai, kad taptų dėsningu procesu“ (A. Pekauskio ir G. Grigaliūnaitės, 2008). Savo ruožtu, tam procesui turėtų būti paruošta metodinė bazė, taip pat numatytos atitinkamos formos bei priemonės. Taip pat tyrimo metu paaiškėjo, kad teisinis ugdymas mokykloje vykdomas taikant šiuos metodus: žodinius, vaizdinius ir praktinius. Taigi galime teigti, kad teisinis ugdymas mokyklose vyksta taikant klasikinius ugdymo metodus.

A. Vaišvilos (2009) teigimu, būtent asmenybė yra tikrasis teisinės kultūros ir teisinio elgesio subjektas, kurio asmeninėje kultūroje vienokiu arba kitokiu laipsniu yra perimtos visuomenės teisinės ir politinės kultūros tradicijos. Todėl, anot autoriaus, jaunosios kartos ugdymas bei švietimas teisių ir pareigų vienovės požiūriu yra pirmaeilis šeimos ir mokyklos uždavinys. Galima būtų išskirti šias asmenybės teisinio elgesio modelius:

- Teisinis elgesys grindžiamas asmeninės iniciatyvos principu;
- Teisinis elgesys remiasi individo savo vertingumu, teisinio statuso ir atsakomybės suvokimu;
- Teisinis elgesys išreiškia realią asmenybės pagarbą teisei ir jo pasirengimą besąlygiškai laikytis įstatymo normų.

Pateikti teisėto elgesio modeliai atspindi teisinės kultūros pasiektus laimėjimus, kuriuos ji pasiekė saugodama, atkurdamą ir tobulindama savo funkcionalumo ir socialinio sugyvenimo sąlygas. Todėl siekiant, kad mokinių elgesys būtų teisinis ir būtų užkirstas kelias vaiko pažeidimams, būtina suintensyvinti teisinį švietimą. O tai lengviausia padaryti mokykloje.

Viename strapsnyje buvo aprašyta Bendrųjų programų ir išsilavinimo standart norėta atskleisti švietimo apie vaiko teises prielaidas įgyvendinant vaiko teises mokykl

Dzindzaliėtienė, 2009). Buvo siekiama nustatyti švietimo apie vaiko teises integravimo į ugdymo turinį galimybes. Atlikus Bendrųjų programų ir išsilavinimo standartų ugdymo turinį, paaiškėjo, kad yra galimybių integruoti švietimą apie vaiko teises į priešmokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo turinį. Buvo pastebėta, kad ugdymo turinį apibrėžiančios temos tiesiogiai nesusiję su vaiko teisėmis, todėl, integravimo galimybės priklauso nuo mokytojo teisinės kompetencijos. Todėl, galima teigti, kad vaiko teisių įgyvendinimas ir plėtojimas neatsiejamas nuo teisinio švietimo mokykloje. Švietimas yra vaiko teisių įgyvendinimo prielaida.

A. Vaišvilos (2009) teigimu, šiais laikais reikėtų skirti didesnę dėmesį žmonių švietimui, auklėjimui, ypač jaunimo teisinės sąmonės ir kultūros formavimui, saugesnės aplinkos kūrimui, kad galėtume išugdyti atsakingą, bet ir kartu laisvą bei kūrybišką asmenybę. O tai, savo ruožtu, padėtų lengviau išspręsti dabartines tvarkos ir saugumo problemas, teisės pažeidimų gausas.

Kadangi mokykla yra vertinga tiek, kiek ji geba ugdyti atsakingą mokinį rūpintis jo socializacija, išmokyti bendrauti ir bendradarbiauti, skatinti nuoširdumą ir užtikrinti jo saugumą. Todėl pamoka nepajėgi kurti modernią ir saugią ugdymo aplinką. Būtina, kad pati valstybės politika būtų nukreipta į mokinio apsaugą švietimo įstaigoje.

Apibendrinant galima pastebėti, jog teisinis švietimas siekia visuomenės teisinės sąmonės tobulėjimo ir teisinės informacijos prieinamumo visiems. Programoje pateikti uždaviniai padeda sistemingiau ir nuosekliau plėtoti teisinį švietimą. Svarbu pabrėžti, kad tokia programa įtraukia visus visuomenės narius, ir ypač tuos, kuriems labiausiai trūksta ir reikia tokių žinių. Nors teisinis švietimas ir teisinis ugdymas siekia to paties, tačiau jos įvardijamos yra skirtingai. Visų pirma reikia pabrėžti, kad teisinis ugdymas yra vienas iš trijų teisinio švietimo uždavinių. Be to, tai yra kaip priemonė užsibrėžtam tikslui pasiekti.

4. PEDAGOGŲ POŽIŪRIS Į KLASIKINIŲ UGDYMO METODŲ PRITAIKYMĄ TEISINIO UGDYMO PAMOKOSE

4. 1. Tyrimo organizavimas

Tyrimo eig a. Siekiant atskleisti klasikinių ugdymo metodų pritaikymo galimybes, buvo tiriamas teisės pagrindų ir kitų disciplinų mokytojų požiūris į klasikinių ugdymo metodų pritaikymo ypatumus teisinio ugdymo pamokose. Buvo apklausti ne tik teisės pagrindų, bet ir kiti mokytojai, kurių dėstomo dalyko turinys plačiausiai susijęs su teisiniu ugdymu (pvz. mokytojai dėstantys pilietinį ugdymą, istoriją ir kt.). 2011 metų sausio – kovo mėnesiais Vilniaus apskrities gimnazijose bei bendrojo lavinimo pagrindinėse ir vidurinėse mokyklose buvo atliktas tyrimas naudojant anketinės apklausos metodą.

Tyrimas buvo vykdomas tokiais etapais:

- ✓ Tyrimo instrumento parengimas;
- ✓ Anketinės apklausos vykdymas;
- ✓ Gautų rezultatų analizė, interpretacija, išvadų parengimas.

Tyrimo imtis . Imtį sudarė 245 respondentai, kurie buvo atrinkti tikimybinio būdu taikant „puokštės“ principą. Šis principas buvo pasirinktas, nes teisės pagrindų mokytojų populiacija plačiai nusidriekusi ir sudėtinga būtų apklausti visus. Todėl atsitiktinai buvo parinkta keletą mokyklų (laikantis teritorinio principo) ir jose tiriama mokytojai, kurių dėstomo dalyko turinys susijęs su teisiniu ugdymu. Tokiai generalinei aibei pasirinkti įtakos turėjo siekis gauti kuo tikslesnius duomenis apie kalbamų metodų pritaikymą. Įvertinus anketos grįžtamumo kvotas išplatinta 275 anketų, iš kurių sugrįžo 245 (90%).

Anketos klausimynas buvo sudarytas vadovaujantis 1 ir 2 darbo dalyse suformuluotais teiginiais. Anketos pavyzdys pateiktas prieduose (žr. 1 priedą).

Anketos klausimyną sudarė 5 klausimų blokai:

1. Respondentų demografinių duomenų tyrimo blokas (1 – 3 klausimai).
2. Teisės pagrindų pedagogų požiūris į klasikinių ugdymo metodų pritaikymą praktikoje tyrimo blokas (5, 6, 9 ir 10 klausimas).
3. Ugdymo metodų savybių analizė: privalumų bei taikymo trūkumų blokas (4, 7, 8 ir 11 klausimas).

Anketa yra pusiau uždaro tipo. Dalyviai anketas pildė anonimiškai, siekiant, kad respondentų atsakymai būtų atviri ir tikslūs. Prie pateiktų uždarų klausimų buvo pateikti atsakyr kurių pedagogai galėjo pasirinkti jiems tinkantį, pateiktose lentelėse respondentai tu

nurodytus metodus pagal tai, kaip dažnai arba retai juos taiko, kurie iš jų yra naudingi arba nenaudingi. Taip pat buvo pateikti atviri klausimai, kuriuose respondentai galėjo įrašyti savo nuomonę apie kalbamų metodų taikymo ypatumus bei galimybes.

Anketinės apklausos metodas baigiamajam magistro darbui buvo pasirinktas, nes jis patogus, patikimas, paprastas bei populiarus renkant informaciją. Taip pat greitai leidžia nustatyti dėsningumus tiriamoje srityje. Taikant šį apklausos metodą galima apklausti didelį respondentų skaičių ir išsiaiškinti rūpimus klausimus. Šiuo metodu buvo numatyta įgyvendinti tyrimo etapus bei gauti objektyvius duomenis. Rengiant anketą buvo remiamasi K. Kardelio (2002) nurodytais anketos sudarymo reikalavimais:

- ✓ pirmiausia turi būti motyvuotai, logiškai paaiškinta, dėl ko atliekamas tyrimas, po to pateikiama trumpa anketos užpildymo instrukcija;
- ✓ apklausiamojo pastangos atsakyti turi būti minimalios, todėl klausimai turi būti konkretūs, o atsakymų variantai suprantami;
- ✓ kuo mažiau respondentui tenka rašyti, tuo daugiau jis tiki, kad bus išlaikytas anonimiškumas;
- ✓ svarbi anketos apimtis: ilga anketa tiriamąjį atbaido, nėra noro atidžiai ją skaityti, todėl galimi paviršutiniški atsakymai; svarbus ir anketos apipavidalinimas, klausimų kompozicija, - tai gali sušvelninti kilusias neigiamas nuostatas;
- ✓ reikia vengti klausimų, kurie stumia respondentą į vieną atsakymą;
- ✓ reikia vengti sudėtingų, erzinančių klausimų.

Statistinė analizė. Tyrimo duomenų apdorojimui taikytas statistikos metodas. Matematinė statistinė duomenų analizė atlikta kompiuterine Microsoft Office Excel programa, paskaičiuojant respondentų atsakymus į klausimus pasiskirstymus dažniais (procentinėmis išraiškomis).

Skirtumas tarp grupių tyrimo duomenų tarpusavio ryšiui nustatyti naudotas statistinis Pearson koreliacijos koeficientas r . Buvo siekiama patikrinti, ar respondentų demografinės charakteristikos daro įtaką jų atsakymams, ar yra statistinis ryšys tarp kintamųjų.

Apskaičiuojant dviejų dydžių tarpusavio priklausomybę buvo remiamasi B. Bitinas (1998) pateiktais koreliacijos koeficientais, kurie interpretuojami tokiu būdu:

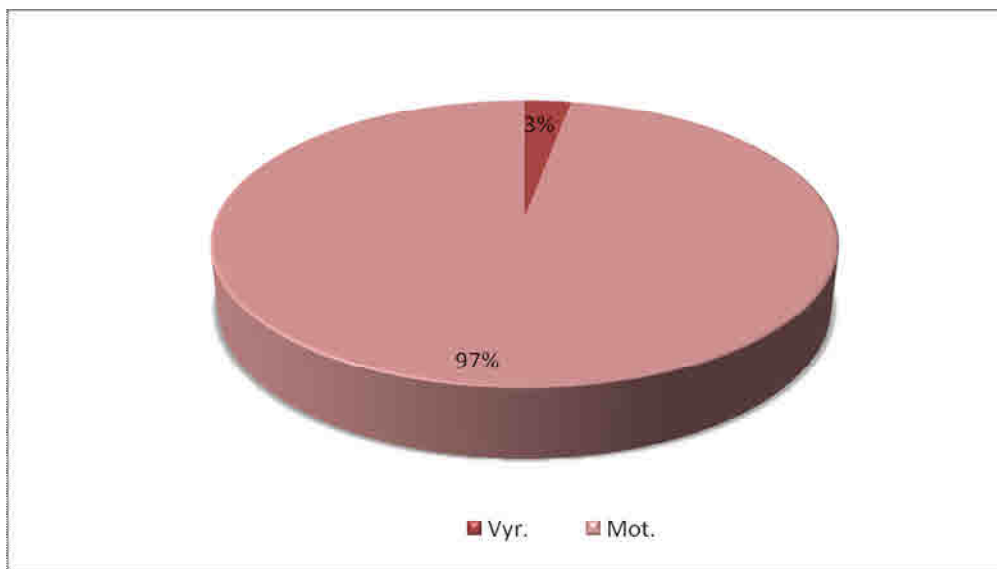
- nuo 0 iki 0, 20 – ryšio tarp požymių iš esmės nėra;
- nuo 0, 20 iki 0, 40 – ryšys tarp požymių silpnas;
- nuo 0, 40 iki 0, 60 – ryšys esminis;
- nuo 0, 60 iki 0, 80 – ryšys labai stiprus.

4. 2. Responden tų demografinių duomenų analizė

Pirmieji trys demografinio duomenų bloko klausimai buvo skirti objektyviems duomenims apie respondentus gauti. Todėl buvo siekiama nustatyti tyrime dalyvavusių mokytojų lytį, pedagoginį darbo stažą bei kvalifikacinę kategoriją, kurie galėtų turėti įtakos klasikinių ugdymo metodų pritaikymo ypatumams nustatyti teisinio ugdymo pamokose.

Pirmas klausimas buvo skirtas ištirti, kiek tyrime dalyvavo teisės pagrindų disciplinos vyriškos bei moteriškos lyties atstovų. Nurodant lytį, respondentų atsakymai pasiskirstė ne vienodai. Iš pateikto paveikslo matyti, jog didesnę dalį (97 proc.) apklaustųjų sudaro moterys, mokytojų – vyrų šiuo atveju žymiai mažiau – 3 proc. (žr. 1 pav.).

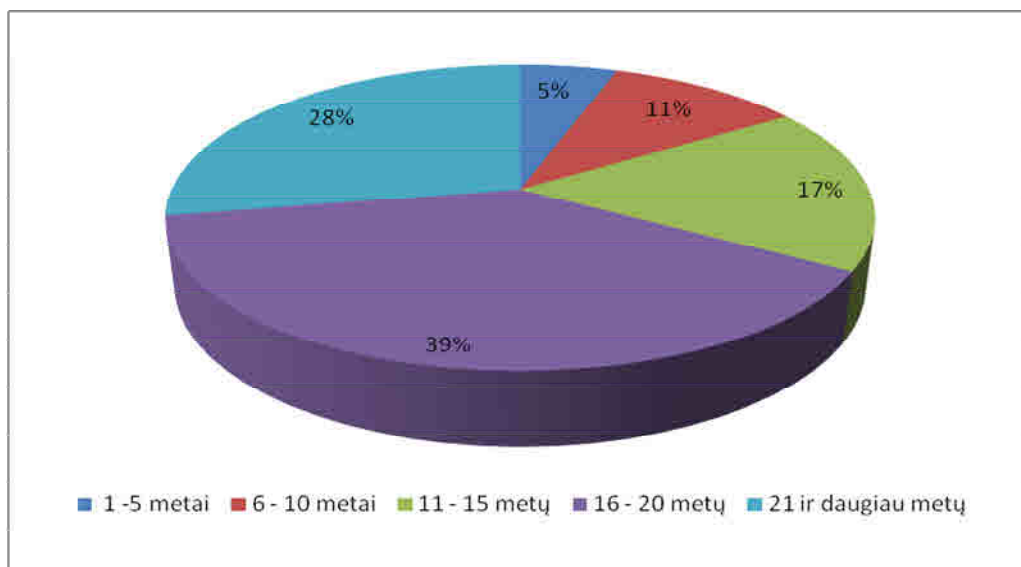

1 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį (proc.)

Taigi, iš pateikto paveikslo matome, kad tyrime dalyvavusiose mokyklose teisės pagrindų disciplinos dėstymą vykdo moteriškos lyties atstovės.

Antras demografinis klausimas buvo skirtas nustatyti respondentų pedagoginį darbo stažą. Buvo svarbu išsiaiškinti kiek metų respondentai dirba mokykloje. Gauti tyrimo rezultatai pasiskirstė taip: daugiau kaip trečdalis (39 proc.) nurodė 16 – 20 metų darbo stažo mokykloje, 28 proc. apklaustųjų nurodė – 21 ir daugiau metų, 11 proc. – 6 – 10 metų ir tik 5 proc – 1 – 5 metai. (žr. 2 pav.).

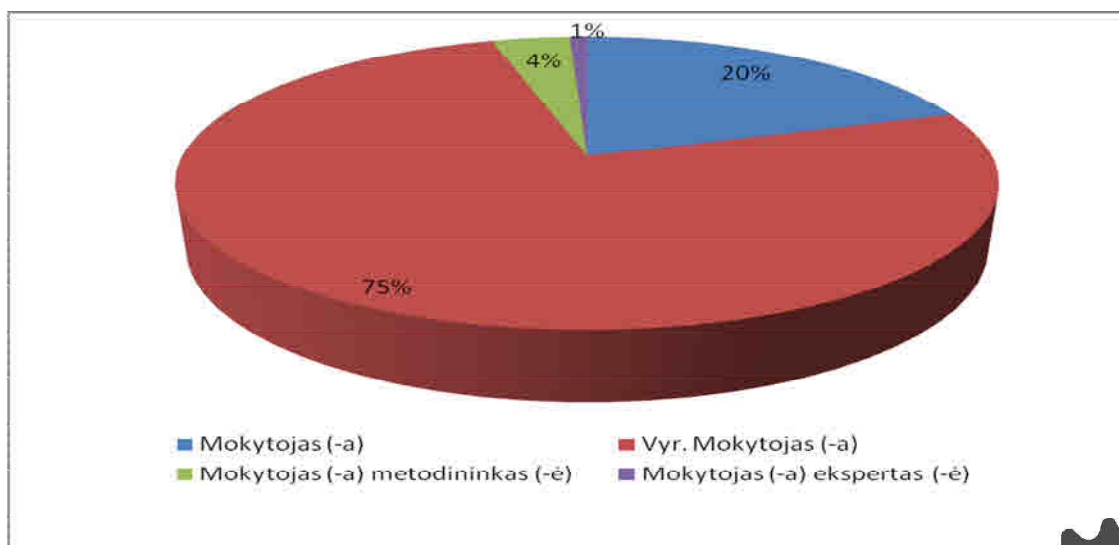

2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal pedagoginį darbo stažą

Iš pateikto paveikslo galime teigti, kad respondentų didesnę dalį sudarė pedagogai, kurių darbo stažas viršija 10 metų ribą: bendras skaičius 67 proc. respondentų, o likusi dalis - 33 proc., kurių darbo stažas mažesnis negu 10 metų.

Paskutinis demografinio duomenų bloko klausimas buvo skirtas nustatyti respondentų kvalifikacinę kategoriją. Atlikus anketų duomenų analizę, paaiškėjo, kad dauguma respondentų yra vyr. mokytojo kvalifikacinę kategoriją turintys pedagogai (75 proc.). Penktadalis apklaustųjų turi mokytojo kvalifikacinę kategoriją (20 proc.). 4 proc. – mokytojai metodininkai ir 1 proc. – mokytojai ekspertai (žr. 3 pav.).

3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal kvalifikacinę kategoriją (proc.)

Apibendrinus demografinio bloko klausimus ir remiantys gautais duomenimis, galima teigti, kad lyties atžvilgiu tyrime dalyvavo daugiau moterų nei vyrų. Daugiau kaip trečdalį sudaro 16 – 20 metų darbo stažo respondentai, turintys vyr. mokytojo kvalifikacinę kategoriją.

4. 3. Klasikinių ugdymo metodų pritaikymo praktikoje tyrimo rezultatai

Siekiant iširti pedagogų požiūrį apie klasikinių ugdymo metodų pritaikymo ypatumus teisinio ugdymo pamokose, buvo sudarytas antras klausimų blokas. Į šį bloką buvo įtraukti klausimai apie tai, kaip dažnai respondentai taiko pateiktus metodus, kurie, anot jų, yra naudingi, kaip dažnai pritaikomi.

Pirmas šio bloko klausimas buvo skirtas nustatyti kaip dažnai pateiktus metodus tyrime dalyvavę respondentai taiko savo veikloje. Respondentai turėjo nurodyti taikymo dažnius: labai dažnai, dažnai, retai arba niekada. Gauti tyrimo duomenys rodo, kokius klasikinius ugdymo metodus pedagogai taiko dažniausiai teisinio ugdymo pamokose. (žr. 1 lentelę). Dauguma respondentų nurodė, kad labai dažnai taiko šiuos metodus: pasakojimas (60 proc.), probleminis pokalbis (56 proc.), pokalbis (51 proc.), apklausa (50 proc.), probleminis dėstymas (50 proc.). Dauguma respondentų dažnai renkasi šiuos metodus: tiriamasis pokalbis (53 proc.), atpasakojimas (53 proc.), grafiniai darbai (51 proc.). Kiti metodai taip pat yra dažnai respondentų taikomi, tačiau jau mažiau nei pusė visų apklaustųjų juos renkasi savo veikloje (pvz. euristicinis pokalbis, paieškos, loginis įrodymas, kartojimo pokalbis). Retai respondentų taikomais metodais buvo nurodyti: treniruotė (61 proc.), eksperimentas (55 proc.). Pusė visų respondentų netaiko: eksperimentiniai laboratoriniai darbai (50 proc.), bandymų demonstravimas (47 proc.). Iš pateiktų tyrimo rezultatų galima daryti išvadą, kad ne visų klasikinių ugdymo metodų taikymo dažnis vienodas.

Tyrimo rezultatai atskleidė tyrime dalyvavusių pedagogų požiūrį į pateiktų metodų taikymą. Galima teigti, kad respondentai pasitiki klasikiais ugdymo metodais ir dauguma apklaustųjų pedagogų juos taiko teisinio ugdymo pamokose. Šis klausimas leido nustatyti jų pritaikymo dažnį bei paaiškėjo kuriems iš pateikto sąrašo metodų yra teikiama didesnė pirmenybė.

Įvertinus koreliacijos koeficientą lyties ir kvalifikacinės kategorijos atžvilgiu, reikšmingo ryšio nebuvo pastebėta. Respondentų lytis ir kvalifikacinė kategorija neturėjo įtakos tyrimo rezultatams. Tačiau įvertinus koreliacijos koeficientą pedagoginio darbo stažo atžvilgiu, paaiškėjo, kad buvo pastebėtas silpnas ryšys šių metodų taikymo dažniui nustatyti: bandymų demonstravimas $r = 0,314$, kūrybiniai rašiniai $r = 0,283$, techninis darbas $r = 0,244$, stebėjimas $r = 0,222$, technini:

$r = 0,210$. Galima teigti, kad respondentų pedagoginis darbo stažas daro įtaką pateiktų metodų taikymo dažniui.

1 lentelė. Klasikinių ugdymo metodų taikymas teisinio ugdymo pamokose (proc.)

Klasikiniai ugdymo metodai	Dažnis			
	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Niekada
Pasakojimas	60	38	2	0
Pokalbis	51	46	3	0
Probleminis pokalbis	56	36	4	4
Apklausa	50	42	7	1
Probleminis dėstymas	50	36	12	6
Tiriamasis pokalbis	31	53	13	3
Paieškos	40	41	18	1
Loginis įrodymas	31	49	14	6
Uždavinių sprendimas	35	44	19	2
Euristinis pokalbis	49	27	17	7
Grafiniai darbai	22	51	22	5
Stebėjimas	30	42	23	5
Demonstravimas	27	44	28	1
Atpasakojimas	17	53	28	2
Kartojimo pokalbis	20	48	25	7
Kūrybiniai rašiniai	29	32	26	13
Paskaita	19	41	35	5
Iliustravimas	13	40	38	9
Kontekstinės pratybos	6	47	37	10
Lektūra	5	21	47	27
Eksperimentas	3	22	55	20
Techninis modeliavimas	7	11	46	36
Instruktažas	2	13	51	34
Techninis darbas	1	14	40	45
Treniruotė	2	11	61	26
Eksperimentiniai laboratoriniai darbai	2	6	42	50
Bandymų demonstravimo	1	7	45	

Ištirus mokytojų požiūrį apie šių metodų taikymo dažnį, buvo svarbu išsiaiškinti, kokie dažniausiai praktikoje yra sutinkami klasikiniai ugdymo metodai, ar yra skirtumas tarp respondentų nurodytų metodų ir bendrai taikomų metodų teisinio ugdymo pamokose. Atlikus anketos analizę buvo gauti atitinkami rezultatai ir išryškėjo tam tikri skirtumai (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Klasikinių ugdymo metodų taikymo dažnio vertinimas (proc.)

Klasikiniai ugdymo metodai	Dažnis				
	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Niekada	Nežinau
Pasakojimas	56	44	0	0	0
Pokalbis	57	38	5	0	0
Probleminis pokalbis	64	29	4	1	2
Probleminis dėstymas	61	28	7	3	1
Apklausa	41	45	11	3	0
Paieškos	43	40	13	3	1
Loginis įrodymas	41	41	15	3	0
Tiriamasis pokalbis	37	42	14	5	2
Euristinis pokalbis	40	38	12	7	3
Stebėjimas	32	45	19	3	1
Demonstravimas	33	41	23	2	1
Uždavinių sprendimas	27	47	21	3	2
Atpasakojimas	25	45	26	4	0
Grafiniai darbai	26	44	21	7	2
Paskaita	14	52	31	2	1
Kartojimo pokalbis	21	44	35	0	0
Kūrybiniai rašiniai	15	42	27	10	3
Iliustravimas	12	43	36	8	1
Kontekstinės pratybos	7	40	42	10	1
Lektūra	4	31	44	20	1
Techninis modeliavimas	2	23	39	20	16
Eksperimentas	7	13	49	19	12
Techninis darbas	0	14	35	31	20
Eksperimentiniai	6	6	33	39	

Klasikiniai ugdymo metodai	Dažnis				
	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Niekada	Nežinau
laboratoriniai darbai					
Instruktažas	4	7	41	23	25
Treniruotė	2	9	54	21	14
Bandymų demonstravimo	0	9	40	35	16

Labai dažnai praktikoje sutinkamais klasikiais ugdymo metodais buvo nurodyti: probleminis pokalbis (64 proc.), probleminis dėstymas (61 proc.), pokalbis (57 proc.), pasakojimas (56 proc.). Daugiau nei pusė respondentų nurodė, kaip šie metodai labai dažnai taikomi teisiniame ugdyme. Iš dalies gauti duomenys sutampa su gautais duomenimis apie respondentų taikomus metodus, tačiau išryškėja ir tam tikri skirtumai. Praktikoje rečiau yra sutinkami respondentų taikomi metodai: apklausa (45 proc.) ir kt. Kiti metodai yra rečiau taikomi, jų taikymo dažnį įvertino mažiau nei pusė respondentų. Tačiau dažnai taikomais metodais yra: uždavinių sprendimas (47 proc.), stebėjimas (45 proc.), apklausa (45 proc.), pasakojimas (44 proc.), grafiniai darbai (44 proc.), kartojimo pokalbis (44 proc.), iliustravimas (43 proc.), kūrybiniai rašiniai (42 proc.). Lyginant su respondentų taikomais metodais ryškėja skirtumas, kad praktikoje dažnai taikomi bei sutinkami ir kiti klasikiniai ugdymo metodai (žr. 2 lentelę).

Nurodydami retai sutinkamus praktikoje metodus, didesnė dalis respondentų nurodė žymiai daugiau nei taiko patys: treniruotė (54 proc.). Beveik pusė respondentų nurodė: eksperimentas (49 proc.), lektūra (44 proc.), kontekstinės pratybos (42 proc.), instruktažas (41 proc.). Prie niekada netaikomų metodų, išskyrus, respondentais nurodytų metodų: eksperimentiniai laboratoriniai darbai (39 proc.), bandymų demonstravimo (35 proc.), dar priskiriamas techninio darbo metodas (31 proc.).

Apie kai kurių metodų taikymo dažnį apklaustieji nieko nežinojo. Buvo atsisakyta komentuoti šių metodų panaudojimas: instruktažas (25 proc.), techninis darbas (20 proc.).

Analizuojant respondentų atsakymus, matyti, kad ne visi klasikiniai ugdymo metodai yra populiarūs bei taikomi praktikoje. Tačiau didesnė jų dalis vis dėlto mokytojų panaudojama teisinio ugdymo pamokose.

Įvertinus koreliacijos koeficientą lyties, pedagoginio darbo stažo ir kvalifikaci atžvilgiu buvo pastebėtas reikšmingas ryšys tik darbo stažo atžvilgiu. Respor

kvalifikacinė kategorija neturėjo įtakos tyrimo rezultatams. Įvertinus koreliacijos koeficientą pedagoginio darbo stažo atžvilgiu, paaiškėjo, kad buvo pastebėtas silpnas ryšys šių klasikinių ugdymo metodų taikymui praktikoje dažniui nustatyti: lektūra $r = 0,224$, kartojimo pokalbis $r = 0,200$, treniruotė $r = 0,200$, instruktažas $r = 0,200$, bandymų demonstravimas $r = 0,200$, kūrybiniai rašiniai $r = 0,200$, paieškos $r = 0,200$. Galima teigti, kad respondentų pedagoginis darbo stažas daro įtaką pateiktų metodų taikymo dažniui.

Trečias šio bloko klausimas buvo skirtas nustatyti, kaip analizuojami metodai, respondentų nuomone, turėtų būti taikomi. Respondentai savo nuožiūra turėjo suskirstyti metodus, kuriuos reikėtų taikyti dažniau, o kuriuos rečiau. Gauti rezultatai susiskirstė tokia eilės tvarka (žr. 3 lentelę). Daugumos apklaustųjų manymu, dažniau turėtų būti taikomi: paskaita (93 proc.), pokalbis (88 proc.), pasakojimas (87 proc.), demonstravimas (86 proc.), lektūra (78 proc.), atpasakojimas (76 proc.) kartojimo pokalbis ir apklausa (72 proc.), iliustravimas (69 proc.) ir kt. Šiems metodams buvo teikiama didesnė pirmenybė.

Mažiau pripažintais ugdymo metodai respondentų buvo nurodyti: techninis modeliavimas (62 proc.), paieškos (59 proc.), euristinis pokalbis ir eksperimentas (56 proc.), uždavinių sprendimas (54 proc.), kūrybiniai rašiniai (53 proc.) ir kt.

Daugiau kaip trečdalis respondentų neturėjo nuomonės dėl šių metodų taikymo: tiriamasis pokalbis (39 proc.), stebėjimas (37 proc.), loginis įrodymas (35 proc.), eksperimentas (34 proc.) ir kt. Likę nurodyti metodai skirtingai respondentų yra vertinami. (žr. 3 lentelę.).

Įvertinus koreliacijos koeficientą lyties, pedagoginio darbo stažo ir kvalifikacinės kategorijos atžvilgiu buvo pastebėtas reikšmingas ryšys tik darbo stažo atžvilgiu. Įvertinus koreliacijos koeficientą pedagoginio darbo stažo atžvilgiu, paaiškėjo, kad buvo pastebėtas silpnas ryšys tik šiam klasikiniam ugdymo metodo taikymo dažniui nurodyti: paskaita $r = 0,200$. Galima teigti, kad respondentų pedagoginis darbo stažas daro įtaką pateikto metodo taikymo dažniui nurodyti. Tačiau respondentų nei lytis, nei kvalifikacinė kategorija neturėjo įtakos tyrimo rezultatams.

3 lentelė. Klasikinių ugdymo metodų teisinio ugdymo pamokose vertinimas (proc.)

Klasikiniai ugdymo metodai	Dažnis		
	Dažniau	Rečiau	Neturiu nuomonės
Paskaita	93	6	1
Pokalbis	88	7	5
Pasakojimas	87	12	

Klasikiniai ugdymo metodai	Dažnis		
	Dažniau	Rečiau	Neturiu nuomonės
Demonstravimas	83	11	6
Lektūra	78	18	4
Atpasakojimas	76	20	4
Kartojimo pokalbis	72	24	4
Apklausa	72	19	9
Iliustravimas	69	22	9
Treniruotė	69	22	9
Kontekstinės pratybos	65	31	4
Grafiniai darbai	64	35	1
Instruktažas	62	37	1
Techninis darbas	62	33	5
Bandymų demonstravimo	55	34	11
Eksperimentiniai laboratoriniai darbai	54	37	9
Probleminis dėstymas	49	48	3
Probleminis pokalbis	45	47	8
Uždavinių sprendimas	38	54	8
Techninis modeliavimas	30	62	8
Kūrybiniai rašiniai	27	53	20
Euristinis pokalbis	18	56	26
Loginis įrodymas	16	49	35
Paieškos	16	59	25
Stebėjimas	15	48	37
Eksperimentas	10	56	34
Tiriamasis pokalbis	10	51	39

Gavus tyrimo duomenis apie metodų taikymo dažnumą, svarbu buvo išsiaiškinti, kurie iš pateiktų metodų duoda daugiausiai naudos dėstant teisės pagrindus. Todėl antras šio bloko klausimas buvo skirtas ištirti šių metodų naudingumą.

Vertinant pateiktus metodus pagal naudingumą: labai naudingas, naudingas, mažai naudingas, nenaudingas arba nežinau/neturiu nuomonės, respondentų atsakymai pasiskirstė tam tikra tvarka (žr. 4 lentelę). Daugiau nei pusė respondentų mano, kad labai naudingi metodai yra: pokalbis (57 proc.), probleminis pokalbis (57 proc.), probleminis dėstymas (54 proc.), pasakojimas (52 proc.). Todėl galima spręsti, kad šie metodai dažnai yra taikomi teisinio ugdymo procese. Dauguma apklaustųjų naudingų metodu laiko paskaitą (71 proc.), o daugiau nei pusė – paieškas (58 proc.), pusė respondentų – euristinio pokalbio metodą (50 proc.). Likusių metodų naudingumą vertino mažas skaičius respondentų. Kai kurių klasikinių ugdymo metodų naudingumas respondentų buvo prastai įvertintas. Jie buvo pažymėti kaip mažai naudingi arba visai nenaudingi. Pusė respondentų nurodė, kad mažai naudingų metodu yra treniruotė (50 proc.), beveik pusė – eksperimentas (48 proc.). 26 proc. tiriamųjų susilaikė komentuoti techninio darbo metodo naudingumą ir 20 proc. – bandymų demonstravimo ir eksperimentinių laboratorinių darbų metodą. Apie šių metodų svarbą ir naudą respondentai arba nežino arba neturi nuomonės, todėl tikėtina, kad jų netaiko savo veikloje.

Sprendžiant iš gautų duomenų, galima teigti, kad dauguma metodų, anot respondentų, yra naudingi. Galima daryti išvadą, kad klasikiniai ugdymo metodai yra patikimi ir leidžia įgyvendinti teisinio ugdymo tikslus, nors ne visi vienodai.

Įvertinat koreliacijos koeficientą lyties, pedagoginio darbo stažo ir kvalifikacinės kategorijos atžvilgiu, reikšmingo ryšio nebuvo pastebėta. Nei respondentų lytis, nei pedagoginio darbo stažas, nei kvalifikacinė kategorija neturėjo įtakos tyrimo rezultatams.

4 lentelė. Klasikinių ugdymo metodų naudingumas teisinio ugdymo pamokose (proc.)

Klasikiniai ugdymo metodai	Naudingumas				
	Labai naudingas	Naudingas	Mažai naudingas	Nenaudingas	Nežinau / Neturiu nuomonės
Pokalbis	57	38	2	2	1
Pasakojimas	52	42	5	1	0
Probleminis dėstymas	54	37	6	2	1
Paskaita	20	71	8	1	0
Probleminis pokalbis	57	34	3	4	2
Paieškos	30	58	12	0	0
Apklausa	50	37	11	0	2
Demonstravimas	41	45	12	1	1
Tiriamasis pokalbis	34	49	12	2	
Uždavinių sprendimas	32	44	18	3	

Loginis įrodymas	38	38	16	4	4
Euristinis pokalbis	25	50	13	8	4
Atpasakojimas	32	42	24	1	1
Stebėjimas	30	44	18	7	1
Grafiniai darbai	17	52	18	4	9
Kartojimo pokalbis	24	45	24	7	0
Iliustravimas	20	48	26	2	4
Kūrybiniai rašiniai	28	30	32	7	3
Kontekstinės pratybos	9	38	37	14	2
Lektūra	10	30	41	14	5
Eksperimentas	11	17	48	11	13
Techninis modeliavimas	6	14	41	17	22
Treniruotė	5	14	50	16	15
Techninis darbas	4	15	25	30	26
Eksperimentiniai laboratoriniai darbai	6	13	39	22	20
Bandymų demonstravimo	2	14	37	27	20
Instruktažas	0	14	45	18	23

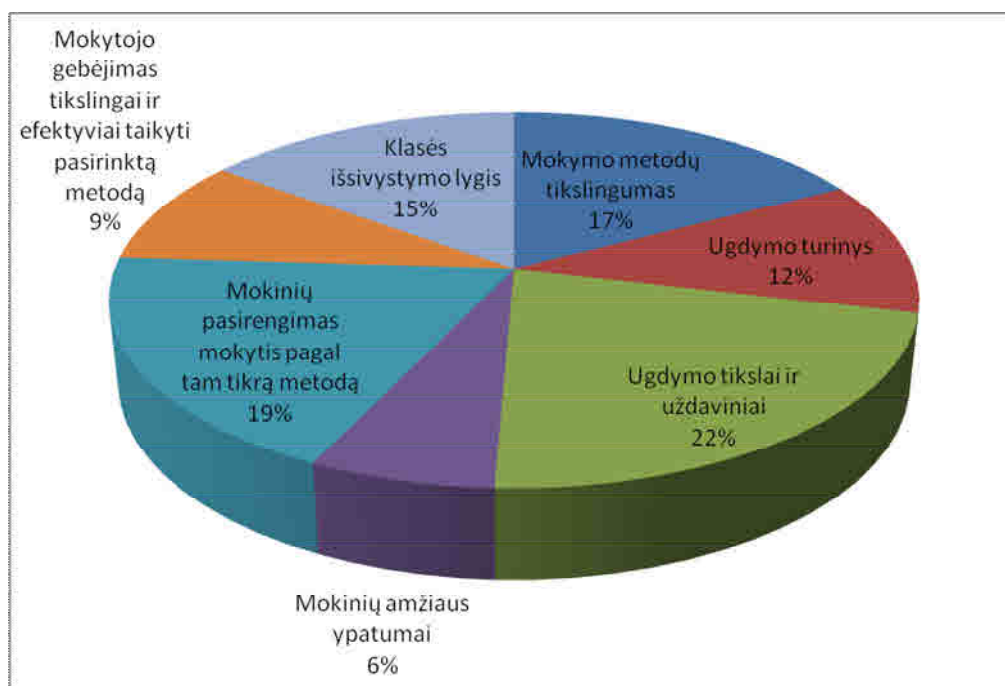
Šio bloko tyrimo duomenys leido nustatyti, kaip dažnai pateikti klasikiniai ugdymo metodai yra taikomi teisinio ugdymo pamokose, kuriems teikiama didesnė pirmenybė, kokie yra naudingesni. Remiantys gautais duomenimis, galima teigti, kad nagrinėjami metodai randa pritaikymą dėstant teisės pagrindus, kad yra taikomi bei naudingi.

4. 4. Ugdymo metodų pasirinkimo, taikymo privalumų ir trūkumų analizė

Siekiant išsiaiškinti mokymo metodų pasirinkimo kriterijus, respondentų buvo teiraujama į ką jie atkreipia dėmesį rinkdamiesi metodus, kokie kriterijai turi įtakos vieno ar kito mokymo būdo pasirinkimui. Apklaustieji turėjo galimybę ne tik išsirinkti iš pateiktų 7 variantų jiems tinkantį, bet ir įrašyti savo atsakymą, jei kuris iš pateiktųjų netiko. Atlikus anketų analizę, paaiškėjo, kad rezultatai pasiskirstė daugmaž proporcingai, respondentams buvo priimtini pateikti variantai. Daugiau kaip penktadalis respondentų (22 proc.) renkasi metodą atsižvelgdami į tikslus ir uždaviniu mokinių pasirengimą dirbti pagal tam tikrą metodą, 17 proc. – mokymo metodų tiksling

– mokinių išsivystymo lygį, 12 proc. – ugdymo turinį. O likę rezultatai sudaro mažiau kaip 10 proc: mokytojo gebėjimas tikslingai ir efektyviai taikyti pasirinktą metodą (9 proc.) ir mokinių amžiaus ypatumus (6 proc.). (žr. 4 pav.).

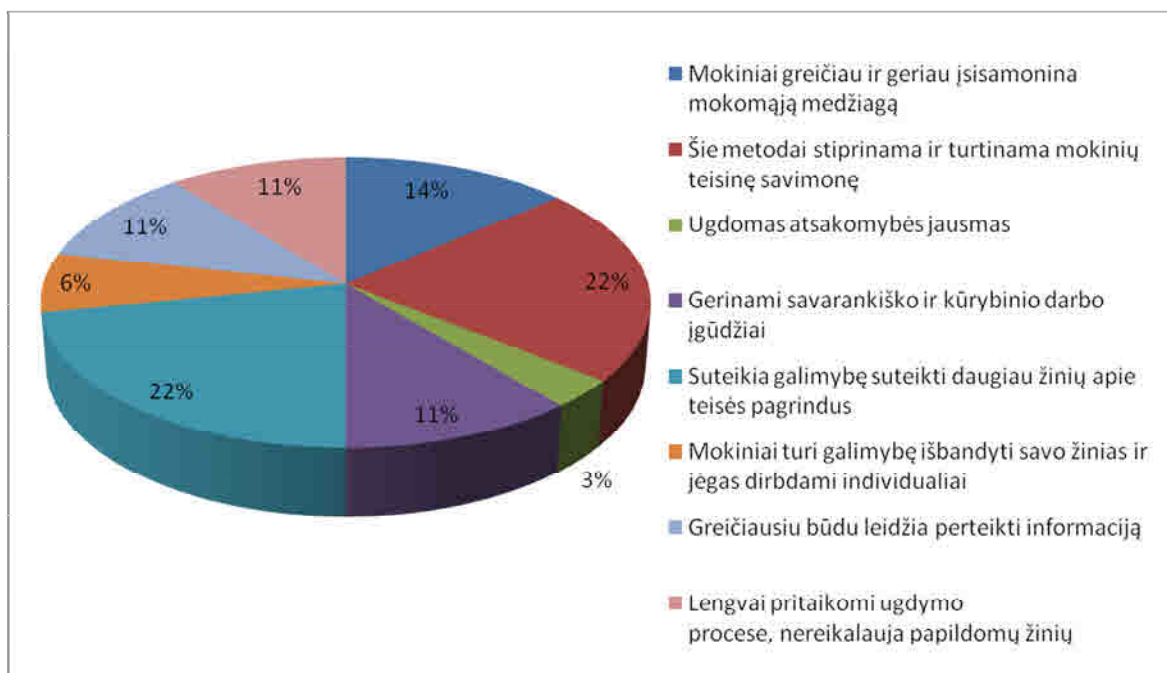
4 pav. Mokymo metodų pasirinkimo kriterijai (proc.)

Iš pateiktų tyrimo rezultatų galima teigti, kad respondentams svarbūs yra ne tik iškelti ugdymo tikslai bei jiems įgyvendinti uždaviniai, bet taip pat atsižvelgiama į mokinių pasirengimą dirbti pagal mokytojo pasirinktą metodą, kas yra ne mažiau svarbiu veiksniumi lemiančiu tikslų įgyvendinimą. 40 proc. sudaro veiksniai susiję su mokinių gebėjimais: pasirengimas (19 proc.), išsivystymo lygis (15 proc.) ir amžiaus ypatumai (6 proc.). Apibendrinus galima teigti, kad tyrime dalyvavę respondentai renkasi tik tuos metodus, kurie leidžia pasiekti norimo rezultato ir aklaui netaiko nepatikrintų metodų.

Tyrimo metu buvo norima sužinoti respondentų nuomonę apie klasikinių ugdymo metodų svarbą teisiniame ugdyme. Į anketą buvo įtrauktas klausimas apie tiriamų metodų privalumus. Iš pateiktų 8 variantų respondentai turėjo pasirinkti 3 didžiausius šių metodų privalumus. Atlikus anketos analizę buvo gauti tam tikri duomenys (žr. 5 pav.).

5 pav. Klasikinių ugdymo metodų privalumai (proc.)

Susumavus rezultatus, matyti, kad daugiau kaip penktadalis respondentų mano, kad taikant klasikinius ugdymo metodus yra stiprinama ir turtinama mokinių teisinė savimonė (22 proc.) bei suteikia galimybę pateikti daugiau žinių apie teisės pagrindus (22 proc.). Anot 14 proc. respondentų, dėka šių metodų, mokiniai greičiau įsisamonina mokomąją medžiagą. Po 11 proc. buvo skirta šiems klasikinių ugdymo metodų privalumams: gerina savarankiško ir kūrybinio darbo įgūdžius, greičiausiu būdu leidžia perteikti informaciją bei lengvai pritaikomi ugdymo procese, nereikalauja papildomų žinių.

Taigi, galima teigti, kad šie trys privalumai atspindi respondentų nuomonę apie klasikinių ugdymo metodų svarbą bei vaidmenį teisės pagrindų dėstyje. Tik 3 proc. respondentų nurodė, kad šie metodai ugdo atsakomybės jausmą ir 6 proc., kad mokiniai turi galimybę išbandyti savo žinias ir jėgas dirbdami individualiai.

Šalia pateikto klausimo apie klasikinių ugdymo metodų privalumus į anketą buvo įtrauktas atviras klausimas. Respondentų buvo prašoma: „Nurodykite pagrindinius klasikinių ugdymo metodų taikymo trūkumus“. (žr. priedą Nr. 1). Atlikus anketų analizę, paaiškėjo, kad tik maža dalis respondentų atsakė į šį klausimą. 2 proc. respondentų nurodė, kad ne visi klasikiniai ugdymo metodai yra efektyvūs bei lankstūs. Anot respondentų, siekiant padaryti ugdymo procesą įdomesnį, būtina klasikinius ugdymo metodus derinti su kitais metodais.

Paskutinis anketos klausimas buvo atviras: „Ką norėtumėte dar pasakyti apie klasikinių ugdymo metodų taikymą teisinio ugdymo pamokose.“ Respondentai turėjo galimybę įrašyti savo pastabas apie šių metodų taikymą. (žr. priedą Nr. 1). Į šį klausimą atsakė labai maža dalis tiriamųjų. Apžvelgus tyrimo rezultatus, galima būtų išskirti tam tikras klasikinių ugdymo metodų ypatumus: efektyviai perteikia informaciją, leidžia pakartoti ir įtvirtinti tai, kas buvo išmokta, padeda mokinius paruošti tolimesnei veiklai, taikant šiuos metodus ugdomi mokinių gebėjimai dirbti savarankiškai, mokiniai aktyviai įsitraukia ir turi galimybę išbandyti savo žinias, tobulinami kūrybiniai įgūdžiai, šie metodai daro įtaką teisinei mokinių savimonei stiprinti ir turtinti, lengvai pritaikomi teisinio ugdymo procese, suteikia galimybę daugiau perteikti informacijos apie teisės pagrindus, galima taikyti ir su kitais metodais, pvz. aktyviais, bet tik tuomet, kai mokiniai turi sukaupę žinių tam tikra tema.

Apibendrinus šio bloko klausimus galima teigti, kad klasikinių ugdymo metodų privalumų buvo išskirta kur kas daugiau nei nurodyta trūkumų. Didesnė dalis respondentų nurodė, kad šie metodai yra naudingi dėstant teisės pagrindus ir užima svarbią vietą teisiniame ugdyme.

4. 5. Tyrimo apibendrinimas

Apibendrinant atlikto tyrimo duomenis galima teigti, jog iškeltas tyrimo tikslas yra pasiektas. Anketinės apklausos bei tyrimo duomenų apdorojimui taikytas matematinės statistikos metodas (taikant kompiuterinę programą Microsoft Office Excel) padėjo atskleisti klasikinių ugdymo metodų pritaikymo galimybes teisinio ugdymo pamokose. Anketų atsakymuose išvelgta, kad klasikiniai ugdymo metodai yra naudingi bei dažnai mokytojų taikomi. Populiariausiais praktikoje taikomais klasikiniiais ugdymo metodais buvo nurodyti: pasakojimas, probleminis dėstymas, probleminis pokalbis, tiriamasis pokalbis, pokalbis. Respondentai nurodė, kad šie metodai naudingi dėstant teisės pagrindus. Retai taikomais metodais buvo nurodyti: treniruotė, eksperimentas, lektūra. Niekada praktikoje netaikomais metodais yra: eksperimentiniai laboratoriniai darbai, bandymo demonstravimas, instruktažas, techninis darbas.

Respondentai rinkdamiesi klasikinius ugdymo metodus labiausiai atsižvelgia į šiuos kriterijus: tikslus ir uždavinius, mokinių pasirengimą dirbti pagal tam tikrą metodą. Tyrime dalyvavę pedagogai nurodydami nagrinėjamų metodų privalumus nurodė, kad jų taikymas leidžia stiprinti ir turtinti mokinių teisinę sąvimonę. Dėka šių metodų perteikiama daugiau informacijos apie teisės pagrindus. Todėl mokiniai greičiau įsisąmonina mokomąją medžiagą.

Klasikinių ugdymo metodų trūkumų buvo mažiau išskirta. Apklaustieji nurodė, kad dalis metodų yra ne labai lankstūs bei efektyvūs, nes didelės įtakos turi mokinių pasirengimas dirbti pagal tam tikrą metodą.

Tyrimo metu buvo nustatomas koreliacijos koeficientas lyties, pedagoginio darbo stažo ir kvalifikacinės kategorijos atžvilgiu. Buvo pastebėta, kad klasikinių ugdymo metodų taikymo dažniui praktikoje nustatyti įtakos turėjo tiriamųjų pedagoginis darbo stažas.

Tyrimo metu buvo pastebėta, kad ne visi pateikti ugdymo metodai yra dažnai taikomi. Respondentai nurodė, kad ne visi metodai leidžia realizuoti iškeltus tikslus. Tačiau aptartais metodais respondentai pasitiki dėstydami teisės pagrindus mokykloje. Kadangi šie metodai leidžia greitesniu ir paprastesniu būdu perteikti informaciją. Pastebėta, kad ne visi klasikiniai ugdymo metodai yra lankstūs. Respondentų atsakymai parodo, kad naudinga būtų juos bandyti derinti su kitais metodais, norint pasiekti dar geresnio rezultato. Tačiau visiškai atsisakyti šių metodų nepatartina.

Atsižvelgiant į tyrimo duomenis, teigtina, kad klasikinių ugdymo metodų taikymas teisinio ugdymo pamokose yra būtinas. Respondentai nurodė, kad šie metodų panaudojimas padėtų gerinti teisinį ugdymą, stiprinti ir turtinti mokinių teisinę sąvimonę. Apibendrinus gautus tyrimo duomenis, galia teigti, kad šių metodų taikymas teisinio ugdymo pamokose pagerintų teisinių žinių perteikimą ir prieinamumą.

IŠVADOS

Darbo pradžioje kelta hipotezė, jog klasikiniai ugdymo metodai dažniausiai naudojami teisinio ugdymo pamokose, pasitvirtino.

1. Klasikinių ugdymo metodų atsiradimas siejamas su klasikine ugdymo paradigma, kurios mokymo strategijos buvo orientuotos į mokytoją, kurio pareiga – visuomenės apibendrintos patirties perteikimas ugdytiniams. Klasikiniai ugdymo metodai klasifikuojami pagal mąstymo ir pažinimo lygius ir išskiriamos šios jų grupės: informaciniai, praktiniai – operaciniai ir kūrybiniai ugdymo metodai.
  - a. Informaciniai metodai perteikia informaciją žodiniu būdu. Jie sudaro pradinį, parengiamąjį mokinio pažintinės veiklos etapą. Šie metodai teikia žinių, turtina sąmonę, lavina pažintinius sugebėjimus, ugdo valią.
  - b. Praktiniai – operaciniai metodai paremti savarankišku darbu. Jų taikymas leidžia gilintis į analizuojamus klausimus, aktyvina mokinių mąstymą, ugdo savarankiškumą, ruošia savimokai, lavina kiekvieno mokinio protines galias ir gebėjimus.
  - c. Kūrybiniai metodai tobulina kūrybinius ir kalbinius įgūdžius, vystosi dėmesys, vaizduotė bei valia. Taikant šiuos metodus plėtojasi mokinių saviraiška, atsiskleidžia individualumas ir originalumas.
2. Teisinis ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje įgyvendinamas dėstant teisės ir pilietiškumo pagrindų disciplinas. Įgytos žinios ir gebėjimai padeda mokiniams suvokti žmogaus santykį su supančia aplinka, padeda kaupti teisinę patirtį būtiną demokratinėje visuomenėje.
3. Teisinis auklėjimas padeda žmogui socializuotis. Šio proceso metu universalios vertybės tampa jo vidiniu pasauliu. Diegiamos vertybės ugdo tautinę ir pilietinę sąvimonę, kuri grindžiama demokratinėmis ir kultūrinėmis vertybėmis.
4. Remiantis tyrimo rezultatais galima teigti, kad dauguma taikomų klasikinių ugdymo metodų yra sėkmingai realizuojami teisinio ugdymo pamokose, tačiau įvairesnis šių metodų taikymas padėtų ne tik stiprinti mokinių žinias, bet ir stiprinti mokinių teisinės sąvimonės formavimą, pagerintų teisinių žinių perteikimą ir prieinamumą.

REKOMENDACIJOS

Numatant galimus veiklos tobulinimo aspektus bei atsižvelgiant į mokytojų požiūrį į klasikinių ugdymo metodų pritaikymą teisinio ugdymo pamokose, pedagogams ir juos rengiančioms bei kvalifikacijos kursus organizuojančioms institucijoms rekomenduotina:

1. Ugdymo proceso metu pedagogai neturėtų apsiriboti vien keliais klasikiniai ugdymo metodais (pasakojimas, probleminis dėstymas, probleminis pokalbis, pokalbis), tačiau taikyti ir kitus klasikinius metodus: loginį įrodymą, paieškas, stebėjimą, euristinį pokalbį, demonstravimą ir pan.
2. Organizuoti mokytojų kvalifikacijos tobulinimą klasikinių ugdymo metodų įvairovės ir jų atitinkamo taikymo klausimais, siekiant tobulinti mokymo/si procesą.
3. Teisinio ugdymo metu neapsiriboti tik keliais, dažniausiai naudojamais klasikiniai metodais, o siekti jų panaudojimo įvairovės, taip sukuriant prielaidas ne tik žinių perteikimui, bet ir praktinių bei kūrybinių įgūdžių tobulinimui.

LITERATŪRA

1. Aktyvaus mokymosi metodai. – Vilnius: Garnelis, 1998.
2. Andrijauskienė L. Suaugusiesiems – tradiciniai metodai // Dialogas, 2005, Nr. 18 (658), p. 10
3. Aramavičiūtė V. Auklėjimas ir dvasinė asmenybės branda. – Vilnius: Gimtasis žodis, 2005.
4. Arend I. R. Mokomės mokytis. – Vilnius: Margi raštai, 2008.
5. Ažubalytė R., Letukienė N. Teisė kiekvienam. – Vilnius: TEV, 2007.
6. Bankauskienė G., Bankauskaitė - Sereikienė G. Lietuvių kalbos mokytojo veikla: pamokos organizavimo metodai ir tyrimas. – Kaunas: Technologija, 2006.
7. Bitinas B. Ugdymo filosofija. – Vilnius: Enciklopedija, 2000.
8. Bitinas B. Ugdymo tyrimų metodologija. – Vilnius: Jošara, 1998.
9. Bitinas B. ir kt. Pedagogika. – Vilnius, 1999.
10. Bloom B. S. Taxonomy of Educational Objectives. The Classification for Educational Goals. – New York. 1965.
11. Bruzgelevičienė R. Ugdymo paradigmu kaitos permanentiškumo problema: teorija – praktinė veikla – mokytojų rengimas // Mokytojų ugdymas, 2008, Nr. 10, p. 74 – 90.
12. Butkienė G., Kepalaitė A. Mokymasis ir asmenybės brendimas. – Vilnius: Margi raštai, 1996.
13. Charles C. M. Pedagoginio tyrimo įvadas. – Vilnius: Alma litera, 1999.
14. Čiočys P. A. Teisės pagrindai. – Vilnius: VVAM, 2008.
15. Cotterrell R. Teisės sociologijos įvadas. – Kaunas: Dangerta, 1997.
16. Dumčienė A., Bajoriūnas Z. Ugdymo pagrindai. – Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija, 2006.
17. Empiriniai socioedukaciniai tyrimai. Mokymosi motyvacijos ir vaikų globos namų ugdytinių problemas: straipsnių rinkinys. – Vilnius: Ciklonas, 2008.
18. Galkienė A., Cijūnaitienė A. Mokymo metodų taikymo veiksmingumas ir populiarumas // Pedagogika, 2007, Nr. 87, p. 77 – 85.
19. Hargreaves A. Mokymas žinių visuomenėje: švietimas nesaugumo amžiuje. – Vilnius: Homo liber, 2008.
20. Jacikavičienė A. Gamtos pažinimo mokymo metodika. – Kaunas: Šviesa, 1989.
21. Jakavičius V., Juška A. Mokyklos pedagogika. – Kaunas: Šviesa, 1996.
22. James S. Coleman. Socialinės teorijos pagrindai. – Vilnius: Margi raštai, 2005.
23. Jensen E. Tobulas mokymas: daugiau kaip 1000 praktinių patarimų vaikų ir suaugusiųjų mokytojams. – Vilnius: AB OVO, 1999.
24. Jovaiša L. Edukologijos pradmenys. – Šiauliai: Šiaulių universitetas, 2001.

25. Jovaiša L. Enciklopedinis edukologijos žodynas. – Vilnius: Gimtasis žodis, 2007.
26. Jovaiša L. Hodegetika. Auklėjimo mokslas. – Vilnius: Agora, 1995.
27. Jovaiša L. Pedagogikos terminai. – Kaunas: Šviesa, 1993.
28. Jovaiša L., Vaitkevičius J. Pedagogikos pagrindai. Didaktika. – Kaunas: Šviesa, 1987.
29. Kairienė B., Dzindzaliėnė G. Teisinis švietimas – vaiko teisių įgyvendinimo prielaida // Socialinis ugdymas, 2009, Nr. 9(20), p. 55 – 69.
30. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. – Kaunas: Technologija, 2002.
31. Kelsen H. Grynoji teisės teorija. – Vilnius: Eugrimas, 2002.
32. Kvieskienė G. Pozityvioji socializacija. – Vilnius: Leidykla, 2005.
33. Leonas P. Teisės enciklopedija. – Vilnius: Pozicija, 1995.
34. Leonas P. Teisės enciklopedijos paskaitos. – Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto teisių fakulteto leidinys, 1931.
35. Lepeškienė V. Humanistinis ugdymas mokykloje. – Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1996.
36. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos pagrindinio ugdymo bendrosios programos. Pilietiškumo ugdymo integruojamoji programa. [interaktyvus, žiūrėta: 2011-02-17]. Prieiga per internetą: <<http://www.pedagogika.lt/index.php?-469374926>>.
37. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl bendrosios pilietinio ugdymo programos ir pilietinio ugdymo išsilavinimo standartų 8 ir 10 klasmėms tvirtinimo.“ 2004 m. liepos 5 d. [SAK – 1086, Vilnius. [interaktyvus, žiūrėta: 2011-02-18]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/ugdymas/docs/ISAK1086_Bendroji_pilietinio_ugdymo_programa.pdf.
38. Lietuvos Respublikos vyriausybės 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas „Dėl visuomenės teisinio švietimo programos patvirtinimo“. Nr. 1675, Vilnius. [interaktyvus, žiūrėta: 2011-02-15]. Prieiga per internetą: <http://tar.tic.lt/Default.aspx?id=2&item=results&aktoid=B52D05A7-48DF-4A57-9F22-9A22D1B5B141>.
39. Lietuvos teisės pagrindai. – Vilnius: Justitia, 2004.
40. Lipnevičienė G. Didaktikos pagrindų praktikumai. – Panevėžys: ARG ofsetas, 2006.
41. Longworth N. Mokymosi visą gyvenimą praktika: švietimo kaita XXI amžiuje. – Vilnius: Kronta, 2007.
42. Lukšienė M. Jungtys. – Vilnius: Alma littera, 2000.
43. Maceina A. Pedagoginiai raštai. – Kaunas: Šviesa, 1990.
44. Marzano R. J. Naujoji ugdymo tikslų taksonomija. – Vilnius: Žara, 2005.
45. Матузова Н. И., Малько А. В. Теория государства и права. - Москва, 1997.
46. McLaughlin T H. Šiuolaikinė ugdymo filosofija: demokratiškumas, vertybė Kaunas: Technologija, 1997.

47. Musneckienė E. Edukacinių paradigų kaita ir meninio ugdymo turinio planavimo teorinės perspektyvos // Mokytojų ugdymas, 2004, Nr. 3, p. 97 – 105.
48. Neifachas S. Ugdymo filosofijos logografika studijoms. – Vilnius: Ciklonas, 2008.
49. Ozmon H. A., Samuel M. C. Filosofiniai ugdymo pagrindai. – Vilnius: Leidybos centras, 1996.
50. Pečkaitis J S., Mačerinskienė I. Magistro baigiamojo darbo rengimo tvarka: mokomasis leidinys. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008.
51. Pekauskas A., Grigaliūnaitė, G. Jaunesniojo mokyklinio amžiaus mokinių teisinio ugdymo turinio bendrojo lavinimo mokykloje analizė // Pedagogika, 2008, Nr. 89, p. 107 – 114.
52. Petty G. Įrodymais pagrįstas mokymas: praktinis vadovas. – Vilnius: Tyto alba, 2008.
53. Petty G. Šiuolaikinis mokymas: praktinis vadovas. – Vilnius: Tyto alba, 2006.
54. Petrulytė A. Kūrybiškumo ugdymas mokant. – Vilnius: Presvika, 2001.
55. Prakapas R., Motiejūnaitė I. Teisinis ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje: mokinių požiūris // Socialinis ugdymas, 2009, Nr. 9(20), p. 15 – 22.
56. Prakapas R., Žilinskienė R. Teisinis ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje: pedagogų požiūris // Socialinis darbas, 2008, Nr. 7(2), p. 51 – 58.
57. Rajeckas V. Pamoka. – Vilnius: VPU leidykla, 1997.
58. Rajeckas V. Mokymo metodai. – Vilnius: VPU leidykla, 1997.
59. Rajeckas V. Mokymo organizavimas. – Kaunas: Šviesa, 1999.
60. Rajeckas V. Pedagogikos pagrindai. – Vilnius: VPU leidykla, 2004.
61. Rudienė J. Kūrybinių metodų taikymo galimybės mokant užsienio kalbų. [interaktyvus, žiūrėta: 2010-12-05]. Prieiga per internetą: <http://www.elibrary.lt/resursai/Konferencijos/Rokiskis/079-084.pdf>.
62. Ruseckienė L. Literatūros pedagogikos studijos. – Vilnius: Gimtasis žodis, 2001.
63. Stankevičienė N., Šiaučiukienė L. Bendrosios didaktikos pagrindai. – Kaunas: Technologija, 2002.
64. Šiaučiukėnienė L. Mokymo individualizavimas ir diferencijavimas: monografija. – Kaunas: Technologija, 1997.
65. Šiaučiukienė L. ir kt. Šiuolaikinės didaktikos pagrindai. – Kaunas: Technologija, 2006.
66. Šimenas D. Žmogaus teisių mokymas: pamokos klasėje bet kuriai amžiaus grupei. [interaktyvus, žiūrėta: 2011-02-20]. Prieiga per internetą: <http://www.etib.lt/?s=leidiniai&item=14&lang=lt>.
67. Šlapkauskas V. Teisės sociologijos pagrindai. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2004.
68. Tautiškas ir pilietiškumas: Atskirtis ar dermė? – Vilnius: Vilniaus pedagogių leidykla, 2007.

69. Targamadžė V. Didaktinės problemos bendrojo lavinimo mokykloje – pedagogų rengimo kaitos agentas. [interaktyvus, žiūrėta: 2011-02-25]. Prieiga per internetą: <http://www.fsf.vu.lt/users/viltar/pub/ped.reng.agent.pdf>.
70. Targamadžė V. Ugdymo ir ugdymosi paradigma bendrojo lavinimo mokykloje: vizija ar realija? [interaktyvus, žiūrėta: 2011-02-25]. Prieiga per internetą: http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Acta_Paedagogica_Vilnensia/24/69-77.pdf.
71. Vaišvila A. Teisės teorija. – Vilnius: Justitia, 2000.
72. Vaišvila A. Teisės teorija. – Vilnius: Justitia, 2004.
73. Vaišvila A. Teisė ir demokratija. Demokratija Lietuvoje: tarp Vakarų ir Rytų 1990 – 2007: kolektyvinė monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009.
74. Valančius L. K. Teisės pagrindai: konstitucionalistinis aspektas. – Vilnius: Technika, 2008.
75. Vansevičius S. Teisės teorija. – Vilnius: Vilniaus universitetas, 1998.
76. Vansevičius S. Valstybės ir teisės teorija. – Vilnius: Justitia, 2000.
77. Vasiliauskas R. Mokymo turinio įtaka kuriant mokinio vertybių sistemą // Pedagogika, 2005, Nr. 77, p. 20 – 24.
78. Zaleskienė I. Pilietinio ugdymo socialinė dimensija: monografija. – Vilnius: Regioninis pilietinės edukacijos centras, 2004.

Poliak A. Klasikinių ugdymo metodų pritaikymas teisinio ugdymo pamokose / Teisės edukologijos magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. R. Prakapas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Socialinės politikos fakultetas, 2011.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe išanalizuotas ir įvertintas klasikinių ugdymo metodų pritaikymas teisinio ugdymo pamokose, išskelti ir aptarti šių metodų pritaikymo ypatumai ir galimybės. Pirmoje darbo dalyje teoriniu aspektu tiriama klasikinė ugdymo paradigma, kuri siejama su klasikinių ugdymo metodų atsiradimu, pateikiama klasikinių ugdymo metodų klasifikacija, kiekvienos metodų grupės charakteristika bei aprašymai, aptariami nagrinėjamų metodų pasirinkimo kriterijai. Antroje dalyje nagrinėjamas aktyvus mokymas, jo ypatumai bei galimybės. Trečioje dalyje analizuojama teisinio ugdymo samprata, aptariamas teisės kaip socialinio reiškimo vaidmuo visuomenėje. Šioje dalyje dar nagrinėjamas teisinio ugdymo bei teisinio švietimo sampratos bei jų įtaka augančiai kartai, analizuojamos įvairios švietimo programos. Ketvirtoje dalyje nagrinėjamas teisės pagrindų ir kitų disciplinų mokytojų požiūris į klasikinių ugdymo metodų pritaikymą teisinio ugdymo pamokose, apibrėžiami šių metodų taikymo ypatumai.

Pagrindiniai žodžiai: klasikiniai ugdymo metodai, paradigma, teisinis ugdymas, teisinis švietimas, aktyvus mokymas, švietimo programos.

Poliak A. Application of the classical educational methods in legal training lessons / A Master's thesis in Law Educology. Advisor Dr. R. Prakapas. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Social Policy, 2011.

ANNOTATION

The master's thesis provides an analysis and evaluation of the application of the classical educational methods in legal training lessons. There have been raised and discussed the special features and possibilities of application of the abovementioned methods. The first part of the work presents a study of the classical paradigm of education, which is related to the emergence of classical education methods, gives a classification of the classical educational methods, the characteristics and description of each group of the methods; there are also discussed the selection criteria for the studied methods. The second part provides a study of active learning, its special features and opportunities. The third part provides an analysis of the definition of legal training and a discussion of the role of the law in the society as a social phenomenon. This part also provides the conception of legal training and legal education as well as their influence on the young generation and analysis of various education programs. The fourth part studies the attitude of teachers of law basics and other subjects towards the application of the classical educational methods in legal training lessons; there are also defined the features of application of those methods.

Key words: classical educational methods, paradigm, legal training, legal education, active learning, education programs.

Poliak A. Klasikinių ugdymo metodų pritaikymas teisinio ugdymo pamokose / Teisės edukologijos magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. R. Prakapas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Socialinės politikos fakultetas, 2011.

SANTRAUKA

Darbo tema – klasikinių ugdymo metodų pritaikymas teisinio ugdymo pamokose. Keičiantis visuomenei, svarbu, kad vaikas mokėtų ir gebėtų vadovautis valstybėje nusistovėjusiomis normomis. Teisinis ugdymas mokykloje vienas iš būdų paruošti žmogų gyvenimui sociume. Požiūrio į švietimą apie žmogaus teises loginis pagrindas yra platesnis, negu paprastai rekomenduojama mokyti, dėstant tradicines disciplinas. Pradedama ryškėti klasikinių ugdymo metodų vaidmuo dėstant teisės pagrindus mokykloje. Jie apima visus pagrindinius akademinį studijų elementus: žinias, kurias reikia įsisavinti, bendravimo ir pažintinius įgūdžius, kuriuos reikia išugdyti, nuomones, kurias reikia suformuoti. Teisinio ugdymo struktūriniai elementai yra: teisės žinios, teisės vertinimas ir teisės žinių praktinis įgyvendinimas. Darbo tikslas - atskleisti klasikinių ugdymo metodų pritaikymo galimybes teisinio ugdymo pamokose. Šiam tikslui pasiekti buvo išskirti uždaviniai: atskleisti klasikinių ugdymo metodų ypatumus; išanalizuoti švietimo įstaigų teisinio ugdymo turinį, galimybes bei poveikį jaunimo teisiniam ugdymui; išnagrinėti jaunimo teisinio auklėjimo ypatumus mokykloje; ištirti mokytojų požiūrį į klasikinių ugdymo metodų pritaikymą teisinio ugdymo pamokose. Teorinėje dalyje pateikiama klasikinių ugdymo metodų klasifikacija, analizuojami šių metodų pasirinkimo kriterijai, taikymo ypatumai bei galimybės, nagrinėjama teisės socialinė paskirtis, aptartas teisinis ugdymas bei teisinis švietimas kaip visuomenės formavimąsi sąlygojantys veiksniai. Remiantis mokymo/si programomis ir pasiekimo standartais bei visuomenės teisinio švietimo programa aptariamos teisinio ugdymo prielaidos bendrojo lavinimo mokykloje. Iškelta hipotezė, kad klasikiniai ugdymo metodai dažniausiai naudojami teisinio ugdymo pamokose, pasitvirtino. Hipotezei patvirtinti parinkti šie metodai: teoriniai (mokslinių ir metodinių literatūros šaltinių magistrinio darbo tema analizavimas ir apibendrinimas), empiriniai (anketinė apklausa mokytojams, siekiant ištirti jų požiūrį į klasikinių ugdymo metodų taikymo ypatumus teisinio ugdymo pamokose), statistiniai (surinktų duomenų matematinis statistinis apibendrinimas ir matematinė duomenų analizė, taikant kompiuterinę programą Microsoft Office Excel). Tyrimo imtį sudaro 245 teisės pagrindų ir kitų disciplinų mokytojai. Iškeltam klausimui pagrįsti pateikiama tyrimo analizė ir pastebėjimai. Tyrimo rezultatai parodė, jog klasikiniai ugdymo metodai yra dažnai bei sėkmingai taikomi dėstant teisės pagrindus mokykloje. Jų dažnesnis taikymas padėtų stiprinti mokinių teisinės sąvimonės formavimą, pagerintų teisinių žinių prieinamumą, jeigu teisinis ugdymas būtų vykdomas kaip atskira disciplina.

Poliak A. Application of the classical educational methods in legal training lessons / A Master's thesis in Law Educology. Advisor dr. R. Prakapas. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Social Policy, 2011.

SUMMARY

The theme of the work is *Application of the classical educational methods in legal training lessons*. In the changing society it is important that a child knew how and could follow the standards of a state. Legal training at school is one of the ways to prepare a human for life in society. The logical basis of the attitude to the science of human rights is wider than that which is usually recommended to teach when providing the traditional disciplines. The role of classical education methods in teaching law basics at school begins to emerge. They cover all basic elements of academic studies: the knowledge which is necessary to gain, the communication and cognitive skills which are necessary to train, and the opinion which is necessary to form. The structural elements of legal training are as follows: legal knowledge, evaluation of law and practical application of the legal knowledge. The objective of the work is to reveal the possibilities of application of the classical methods in legal training lessons. In order to achieve this objective the following tasks have been set: to reveal the special features of the classical educational methods; to analyse the content, the possibilities and the impact of the legal training at schools on legal education of the youth; to examine the characteristics of youth legal education at school; to study the attitude of teachers towards the application of the classical educational methods in legal training lessons. The theoretical part provides the classification of the classical educational methods, the analysis of the selection criteria for those methods, the special features and opportunities of their application. It also examines the social purpose of law, discusses the legal training and legal education as the factors that condition the society formation. The preconditions for legal education in general education schools are discussed on the basis of educational programs and achievement standards and public legal education program. The suggested hypothesis that the classical educational methods are usually used during the legal training lessons has proved. The following methods have been selected to prove the hypothesis: theoretical (analysis and summarising of the scientific literature related to the theme of the master's thesis), empirical (a questionnaire for teachers to examine their attitude to the features of application of the classical education methods legal training lessons), statistical (mathematical and statistical generalization of the data gathered and mathematical analysis of the data with the aim of *Microsoft Office Excel*). The sample of the study consists of 245 teachers of law basics and other subjects. The analysis and findings of the research are grounding the main issue. The research results have shown that the classical education

frequently and successfully applied in teaching law basics at school. More frequent application of the methods would help strengthen the formation of the students' legal consciousness, facilitate the conveyance and accessibility of the legal knowledge if legal training was carried out as an independent subject.

PRIEDAI

Priedas Nr. 1

Anketa mokytojams

Gerbiama (-as) mokytoja (-au),

Mykolo Romerio Universiteto teisės edukologijos magistrantūros studijų studentė atlieka tyrimą siekdama iširti pedagogų požiūrį į klasikinių ugdymo metodų pritaikymą teisinio ugdymo pamokose. Prašytume Jūsų atsakyti į anketoje pateiktus klausimus. Jūsų nuomonė labai svarbi, ji padės atskleisti tyrinėjama problemą bei pateikti siūlymus teisės pagrindų mokymui mokykloje. Prašytume nuoširdžiai Jūsų atsakyti į pateiktus anketos klausimus. Anketa yra anoniminė, todėl nei vardo, nei pavardės nurodyti nereikia. Tyrimo rezultatai bus pateikiami tik apibendrinti. Į klausimus yra pateikti galimi atsakymų variantai, todėl prašytume pažymėti atsakymą, kuris atitinka Jūsų nuomonę.

- Jūsų lytis:
  - Vyr.
  - Mot.
- Koks Jūsų pedagoginis darbo stažas?
  - 1 – 5 metai;
  - 6 – 10 metai;
  - 11 – 15 metų;
  - 16 – 20 metų;
  - 21 ir daugiau metų;
- Kokia Jūsų turima kvalifikacinė kategorija?
  - Mokytojas (-a);
  - Vyr. mokytojas (-a);
  - Mokytojas (-a) metodininkas (-ė);
  - Mokytojas (-a) ekspertas (-ė).
- Pagal kokius kriterijus renkatės mokymo metodus?
  - Mokymo metodų tikslingumą;
  - Ugdymo turinį;
  - Ugdymo tikslus ir uždavinius;
  - Mokinių amžiaus ypatumus;

- Mokinių pasirengimą mokytis pagal tam tikrą metodą;
- Mokytojo gebėjimas tikslingai ir efektyviai taikyti pasirinktą metodą;
- Klasės mokinių išsivystymo lygis;
- Kita (įrašykite) .....
- Kaip dažnai, mokant teisės pagrindų, pamokoje taikote klasikinius ugdymo metodus?

Klasikiniai ugdymo metodai	Dažnis			
	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Niekada
Pasakojimas				
Paskaita				
Pokalbis				
Demonstravimas				
Lektūra				
Atpasakojimas				
Kartojimo pokalbis				
Apklausa				
Iliustravimas				
Treniruotė				
Kontekstinės pratybos				
Grafiniai darbai				
Instruktažas				
Techninis darbas				
Bandymų demonstravimas				
Eksperimentiniai laboratoriniai darbai				
Probleminis dėstymas				
Probleminis pokalbis				
Uždavinių sprendimas				
Techninis modeliavimas				
Kūrybiniai rašiniai				
Euristinis pokalbis				
Loginis įrodymas				
Paieškos				
Stebėjimas				

Klasikiniai ugdymo metodai	Dažnis			
	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Niekada
Ekspertas				
Tiriamasis pokalbis				

- Kaip Jums atrodo, kuris iš šių metodų, duoda daugiausiai naudos?

Klasikiniai ugdymo metodai	Naudingumas				
	Labai naudingas	Naudingas	Mažai naudingas	Nenaudingas	Nežinau / Neturiu nuomonės
Pasakojimas					
Paskaita					
Pokalbis					
Demonstravimas					
Lektūra					
Atpasakojimas					
Kartojimo pokalbis					
Apklausa					
Iliustravimas					
Treniruotė					
Kontekstinės pratybos					
Grafiniai darbai					
Instruktažas					
Techninis darbas					
Bandyimų demonstravimas					
Ekspertiniai laboratoriniai darbai					
Probleminis dėstymas					
Probleminis pokalbis					
Uždavinių sprendimas					
Techninis modeliavimas					
Kūrybiniai rašiniai					

Klasikiniai ugdymo metodai	Naudingumas				
	Labai naudingas	Naudingas	Mažai naudingas	Nenaudingas	Nežinau / Neturiu nuomonės
Euristinis pokalbis					
Loginis įrodymas Paieškos					
Stebėjimas					
Eksperimentas					
Tiriamasis pokalbis					

- Nurodykite tris didžiausius klasikinių ugdymo metodų privalumus:
  - Mokiniai greičiau ir geriau įsisamonina mokomąją medžiagą;
  - Šie metodai stiprinama ir turtinama mokinių teisinę savimonę;
  - Ugdomas atsakomybės jausmas;
  - Gerinami savarankiško ir kūrybinio darbo įgūdžiai;
  - Suteikia galimybę suteikti daugiau žinių apie teisės pagrindus;
  - Mokiniai turi galimybę išbandyti savo žinias ir jėgas dirbdami individualiai;
  - Greičiausiu būdu leidžia perteikti informaciją;
  - Lengvai pritaikomi ugdymo procese, nereikalauja papildomų žinių.
  - Kita (įrašykite).....
- Nurodykite pagrindinius klasikinių ugdymo metodų taikymo trūkumus?
.....
- Kaip dažnai klasikiniai ugdymo metodai taikomi teisinio ugdymo pamokose?

Klasikiniai ugdymo metodai	Dažnis				
	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Niekada	Nežinau
Pasakojimas					
Paskaita					
Pokalbis					
Demonstravimas					
Lektūra					

Klasikiniai ugdymo metodai	Dažnis				
	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Niekada	Nežinau
Atpasakojimas					
Kartojimo pokalbis					
Apklausa					
Iliustravimas					
Treniruotė					
Kontekstinės pratybos					
Grafiniai darbai					
Instruktažas					
Techninis darbas					
Bandymų demonstravimas					
Ekspertiniai laboratoriniai darbai					
Probleminis dėstymas					
Probleminis pokalbis					
Uždavinių sprendimas					
Techninis modeliavimas					
Kūrybiniai rašiniai					
Euristinis pokalbis					
Loginis įrodymas					
Paieškos					
Stebėjimas					
Ekspertimentas					
Tiriamasis pokalbis					

- Kaip klasikinio ugdymo metodai turėtų būti taikomi?

Klasikiniai ugdymo metodai	Dažnis		
	Dažniau	Rečiau	Neturiu nuomonės
Pasakojimas			
Paskaita			
Pokalbis			
Demonstravimas			

Klasikiniai ugdymo metodai	Dažnis		
	Dažniau	Rečiau	Neturiu nuomonės
Lektūra			
Atpasakojimas			
Kartojimo pokalbis			
Apklausa			
Iliustravimas			
Treniruotė			
Kontekstinės pratybos			
Grafiniai darbai			
Instruktažas			
Techninis darbas			
Bandyimų demonstravimas			
Eksperimentiniai laboratoriniai darbai			
Probleminis dėstymas			
Probleminis pokalbis			
Uždavinių sprendimas			
Techninis modeliavimas			
Kūrybiniai rašiniai			
Euristinis pokalbis			
Loginis įrodymas			
Paieškos			
Stebėjimas			
Eksperimentas			
Tiriamasis pokalbis			

- Ką norėtumėte dar pasakyti apie klasikinių ugdymo metodų taikymą teisinio ugdymo pamokose?

.....
.....

Ačiū už dalyvavimą šiame tyrime!

